

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΠΜΣ)
«ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ»

Η αύρα της ασφάλειας: Συν-αισθηματικές προεκτάσεις της θεσμικής φροντίδας αναφορικά με την
έμφυλη βία.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τσάκωνα Αναστασία

Αθήνα, 2021

Τριμελής Επιτροπή:

Ειρήνη Αβραμοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

(Επιβλέπουσα)

Σοφία Βιδάλη, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Δήμητρα Κόφτη, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Τσάκωνα Αναστασία, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Στις φίλες μου
που επιβιώνουν πάντα*

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τους/τις καθηγητές/τριες στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Πολιτισμική και Κοινωνική Ανθρωπολογία» του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών: την Αθηνά Αθανασίου, την Ράνια Αστρινάκη, την Ελεάνα Γιαλούρη, τον Γεράσιμο Μακρή, τον Ανδρέα Νοταρά, τον Λεωνίδα Οικονόμου, την Diana Riboli και την Ειρήνη Τουνταςάκη. Θέλω ιδιαιτέρως, όμως, να ευχαριστήσω την επιβλέπουσά μου στη διπλωματική αυτή εργασία Ειρήνη Αβραμοπούλου για τις πολύτιμες συμβουλές, το χρόνο και την εμπιστοσύνη της, καθώς η στήριξή της απέναντι μου ήταν πολύ σημαντική για την ολοκλήρωση της εργασίας μου. Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συμφοιτητές και φίλους μου Γρηγόρη Γκουγκούση, Ελένη Μαρούγκα, Μαργαρίτα Νικητάκη, Απόστολο Ντελάκο και Βαγγέλη Πούλιο για την βοήθεια και υποστήριξη στη διετή αυτή προσπάθεια. Επιπλέον, η βοήθεια της Μαρίας Λιάπη και της Έλιας Χαρίδη στην εξοικείωση μου με το πεδίο έρευνάς μου ήταν αποφασιστική και τις ευχαριστώ βαθιά γι' αυτό. Καταλήγοντας, τίποτα απ' αυτά δεν θα ήταν εφικτό χωρίς τις συνομιλήτριές μου, την αλληλεγγύη και εμπιστοσύνη που μου έδειξαν.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ1. Εισαγωγή.....	9
1Α. Το Κοινωνικοπολιτικό συγκείμενο	10
1Β. Το πεδίο – οι συνομιλήτριές μου	12
1Γ. Μεθοδολογία.....	14
1Δ. Θεωρητικό- αναλυτικό πλαίσιο	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Θεσμικές- ητικές κατανοήσεις της ασφάλειας	23
2Α. Οι ξενώνες φιλοξενίας ως συστήματα ασφάλειας.	24
2Β. Ασφαλειοποίηση και συν-αισθηματικές πολιτικές του φόβου	29
2Γ. Ασφάλεια και βιοπολιτική κατασκευή της ετερότητας	35
2Δ. Ψυχιατρικές εξετάσεις	40
2Ε. Ψυχιατρική εξέταση και διερμηνεία	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ημικές κατανοήσεις της ασφάλειας	50
3Α. Κατασκευή τραύματος, ευαλωτότητα και συν-αισθηματική επένδυση	51
3Β. Ματαίωση – Αδιέξοδο	60
3Γ. Επιτελεστικότητα του συν-αισθήματος.....	64
Συμπεράσματα.....	68
Βιβλιογραφία.....	70

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική ασχολείται με τις συν-αισθηματικές προεκτάσεις της ασφάλειας στη θεσμική εξυπηρέτηση αναφορικά με την έμφυλη βία. Για το σκοπό της πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με έξι γυναίκες εργαζόμενες σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που εξυπηρετούν προσφύγισσες, αναφορικά με την ασφάλεια στο πλαίσιο της εργασίας τους και τις νοηματοδοτήσεις της. Μέσα απ' την έρευνά μου, οι τρόποι που η ασφάλεια γίνεται κατανοητή διαχωρίζονται βάσει του μεθοδολογικού σχήματος ητικής και ημικής ανθρωπολογικής γνώσης, ανάλογα με το αν οι ορισμοί προκύπτουν εξωγενώς (ητικά), από τις θεσμικές πολιτικές και αφορούν κυρίαρχες νοηματοδοτήσεις της, ή αν ορίζονται από τις συνομιλήτριές μου (ημικά) και αναφέρονται σε παράγοντες που ενισχύουν ή αναιρούν τη συναισθηματική τους ασφάλεια, καθώς και των γυναικών που εξυπηρετούν. Χρησιμοποιώ ως μεθοδολογικό εργαλείο το συν-αίσθημα [affect] (Αβραμοπούλου, 2018) και συγκεκριμένα αναφέρομαι στην *αύρα της ασφάλειας*, ως μια συν-αισθηματική κατασκευή που ενυπάρχει σε όλες τις διαδικασίες εξυπηρέτησης. Έτσι, προκύπτει η σύνδεση των κυρίαρχων κατανοήσεων της ασφάλειας με την εννοιολόγησή της ως security, προσδίδοντας στους ξενώνες φιλοξενίας θυμάτων έμφυλης βίας το χαρακτηριστικό των συστημάτων ασφάλειας (Foucault, 2004/2009), επενδύοντας την εξυπηρέτηση με πρακτικές ασφαλειοποίησης (Balzacq, 2011). Η *αύρα της ασφάλειας* (Benjamin, 2013/2018) έχει ως αποτέλεσμα την ανοικείωση των συνομιλητριών μου με τις συνθήκες εργασίας τους, λόγω του ελέγχου στον οποίο υπόκεινται τα άτομα που εξυπηρετούν. Η δεύτερη ητική κατανόηση της ασφάλειας προκύπτει απ' την ιατρικοποίηση του έμφυλου τραύματος, κάτι που συνιστά τη βιοπολιτική κατασκευή της ετερότητας (Fassin, 2001 · Αθανασίου & Τσιμουρή, 2013) απ' τη μια, και την κατασκευή της θεσμικής εξυπηρέτησης ως μηχανισμό συμπερίληψης- αποκλεισμού από την άλλη. Η *αύρα της ασφάλειας*, σ' αυτή την περίπτωση, συγκρατεί και αναδεικνύει την κοινωνική *ασυμμετρία* [incommensurability] (Povinelli, 2011 · Ντάβε, 2018) της πολιτισμικής διαφοράς, ενώ αντηχεί την αδυνατότητα κάποιων αιτημάτων στην εξυπηρέτηση και, άρα, στη ζωή.

Οι ημικές κατανοήσεις της ασφάλειας, που αναφέρονται στους παράγοντες που επηρεάζουν τη συναισθηματική ασφάλεια των συνομιλητριών μου, συνδέονται άρρηκτα με την επιτυχία εξυπηρέτησης των ωφελούμενων. Συναισθήματα όπως ο θυμός και η ματαίωση ανακυκλώνονται μέσα από τις επαναλαμβανόμενες αποτυχίες

να βοηθήσουν τις ωφελούμενές τους να διαφύγουν της κακοποίησης, οδηγώντας στο αίσθημα αδιέξοδου [impasse] (Berlant, 2011) καταδεικνύοντας, παράλληλα, την ίδια τους την τρωτότητα μέσα από το αντίκρισμα της ευαλωτότητας του Άλλου (Butler, 2009a). Η ανάδυση ενός *συλλογικού τραύματος* (Cvetkovich, 2003) από την καθημερινή ανακύκλωση ιστοριών βίας συγκρατείται από την αύρα και περνάει ακούσια στις συνομιλήτριές μου. Ταυτόχρονα, όταν το αίτημα κάποιας καταφέρει να χωρέσει στη σφαίρα της θεσμικής αναγνώρισης, η αύρα αντηχεί την απώλεια μιας εξωθεσμικής διεκδίκησης (Avramopoulou, 2017). Μέσα από το επιτελεστικό, βίωμα της ματαιότητας της θεσμικής φροντίδας ανακύπτει μια συνειδησιακή μετατόπιση των συνομιλητριών μου, σε κατευθύνσεις που πλησιάζουν στη φεμινιστική ενδυνάμωση και απομακρύνονται από την παθολογικοποίηση του έμφυλου τραύματος, κάτι που καθίσταται δυνατό λόγω της συγκράτησης των θεσμικών αποτυχιών μέσα στην αύρα. Αναγνωρίζοντας την πραγματικά μεγάλη ανάγκη που καλύπτεται από τη θεσμική ασφάλεια σε μια τόσο κρίσιμη πολιτική συγκυρία, θέτω εν τέλει το ερώτημα, πώς μπορούμε να σταθούμε στις απώλειες που η θεσμική αναγνώριση ενέχει αναγνωρίζοντάς τες ως πολιτικό επίδικο.

Λέξεις κλειδιά: έμφυλη βία, συν-αίσθημα, ασφάλεια, φεμινιστική θεωρία, θεσμική φροντίδα

Abstract : The aura of security: Affective aspects of institutional care regarding gender based violence

This dissertation deals with the affective aspects of security in non- state and state organisations working with survivors of gender-based violence. For this purpose, interviews were conducted with six employees of Non-Governmental Organizations that serve refugees, regarding safety in the context of their work and its meanings. Through my research, the ways in which security is understood are distinguished on the basis of the methodological distinction of etic and emic anthropological knowledge, depending on whether the definitions derive externally (etic) from institutional policies and relate to its dominant meanings, or whether they are defined from my informants (emic) and refer to factors that enhance or negate their emotional security, as well as the women they serve. I use as a methodological tool affect theories (Avramopoulou, 2018) and specifically I refer to *the aura of security*, as an

affective construction that is inherent in all service processes. Thus, the connection of the dominant understandings of security with its conceptualization as security emerges, giving women shelters the characteristic of security apparatuses [dispositive] (Foucault, 2004/2009), while using securitization practices (Balzacq, 2011). The aura of security (Benjamin, 2013/2018) results in the alienation of my informants from their working conditions, due to the extensive control to which their beneficiaries are subjected. The second etic understanding of security arises from the medicalization of the gender trauma, which constitutes the biopolitical construction of Otherness (Fassin, 2001 · Athanasiou & Tsimouris, 2013) on the one hand, and the construction of institutional service as a mechanism of inclusion-exclusion on the other. The aura of security, in this case, holds and highlights the social incommensurability (Povinelli, 2011 · Dave, 2018) that comes from cultural difference, while echoing the impossibility of some demands in service and, therefore, in life.

Emic understandings of security/ safety, which refer to the factors that affect the emotional safety of employees, are inextricably linked to the success of institutional service. Emotions such as anger and frustration are recycled through repeated failures in helping immigrant women escape abuse, leading social workers feeling a kind of impasse (Berlant, 2011) while realizing their own vulnerability by gazing at the vulnerability of the Other (Butler, 2009a). The emergence of a *collective trauma* (Cvetkovich, 2003) from the daily repeating of stories of violence, is being held by the aura and inadvertently passed on to my informants. At the same time, when one's request manages to fit into the sphere of institutional recognition, the aura echoes the loss of a radicalized claim (Avramopoulou, 2017). Through the performative experiencing of the futility of institutional care, a shift of consciousness of my informants emerges, towards a feminist empowering approach, moving away from normative pathologicalization of gender trauma, which is only possible as the aura retains the failure of institutional service. Recognizing the importance of institutional security in such a critical political situation, I finally ask the question, how can we stand on the losses that institutional recognition entails by recognizing them as a political issue?

Key words: gender based violence, affect, security, feminist theory, institutional care

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Εισαγωγή

Η διπλωματική αυτή εργασία πραγματεύεται τις συν-αισθηματικές προεκτάσεις της ασφάλειας, με την έννοια των χώρων, των πολιτικών, των κανόνων που ισχύουν στο συγκείμενο των υπηρεσιών και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων με αντικείμενο την έμφυλη βία. Στόχος μου ήταν να αναδείξω ότι οι πρακτικές που λαμβάνουν χώρα σε εν λόγω υπηρεσίες στο «όνομα της ασφάλειας» των εξυπηρετούμενων γυναικών, συνδέονται με τα συστήματα εξουσίας των σύγχρονων νεοφιλελεύθερων κρατών και ενημερώνονται από μια αντίληψη της ασφάλειας ως προϊόν διαρκών πρακτικών ασφαλειοποίησης των υπηρεσιών και βιοπολιτικής διαχείρισης των μεταναστευτικών σωμάτων, περισσότερο απ' ό,τι με τη δημιουργία ασφαλών πλαισίων για την ενδυνάμωση, τη συλλογικοποίηση και πολιτικοποίηση του έμφυλου τραύματος. Ταυτόχρονα, οι θεσμικοί όροι που διαμοιράζεται η ασφάλεια βιώνονται συν-αισθηματικά με τρόπους ώστε να δημιουργείται ένα κενό ανάμεσα στο τι ορίζεται ως ασφαλές και στο τι βιώνεται ως ασφαλές για τις εργαζόμενες στους φορείς αυτούς και τις γυναίκες που εξυπηρετούν. Το επιχείρημά μου συνίσταται στο ότι στο πλαίσιο της τήρησης των γραφειοκρατικών κανονισμών αναδύεται μια *αύρα* (Benjamin, 2013/2018) μέσω των κυρίαρχων πολιτικών και κατανοήσεων της ασφάλειας που ενυπάρχει στους χώρους και στις διαδικασίες πάντοτε, ενώ εντός της προκύπτουν οι μικροπολιτικές, τα εγχειρήματα και οι απογοητεύσεις των εργαζομένων στη θεσμική φροντίδα, προσδιορίζοντας λεπτότερες εκφάνσεις της συναισθηματικής ασφάλειας των εμπλεκομένων σ' αυτά τα πεδία. Στην ποιότητα αυτής της βίωσης της ασφάλειας μέσα από την *αύρα* της, συγκρατούνται και αναδεικνύονται οι ασυμμετρίες [incommensurability] (Povinelli, 2011) της έμφυλης και εθνικής διαφοράς, οι αποκλεισμοί που παράγονται μέσα από τους ίδιους τους μηχανισμούς συμπερίληψης, και οι *απώλειες* (Ανταμοπούλου, 2017) που το εγχείρημα της θεσμικής αναγνώρισης ενέχει.

Η υπόθεση της έρευνάς μου έγκειται στο γεγονός ότι η θεσμική και κρατική διαχείριση της έμφυλης βίας και οι πολιτικές της ασφάλειας, που προέρχονται και επεκτείνονται στο συγκεκριμένο πεδίο, αφορούν όλα τα μέρη που συμμετέχουν στις εν λόγω διαδικασίες. Οι συνομιλίες μου έγιναν, λοιπόν, με εργαζόμενες σε διαφορετικούς φορείς, αλλά και σε διαφορετικές βαθμίδες του ίδιου φορέα, όπως ξενώνες φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών, εργαζόμενες σε ΜΚΟ – κέντρα παραπομπής στους ξενώνες και γυναίκες που έχουν εργαστεί στο κομμάτι του

μεταναστευτικού, για την εξυπηρέτηση επιζωσών έμφυλης βίας και βασανιστηρίων. Ο συνεχής διαμοιρασμός του τραύματος των επωφελούμενων, ως βάση των πολιτικών φροντίδας που λαμβάνουν χώρα στις δομές αυτές, αποτελεί την εργασιακή καθημερινότητα γύρω από την οποία ξεδιπλώνονται τα συν-αισθήματα [affects] που διαμορφώνουν και διαμορφώνονται από τη συνύπαρξη των εργαζομένων με τις επωφελούμενες, πάντα με κεντρικό επίδικο την ασφάλεια των δεύτερων. Μέσα από την αδυναμία εξυπηρέτησης και τη ματαίωση, η οποία συχνά προκύπτει από τους ίδιους τους κανόνες της συμπερίληψης, αναδύεται η αδυνατότητα συγκεκριμένων αιτημάτων στη ζωή και στην ασφάλεια, ως παράγωγο και σύμπτωμα της θεσμικής φροντίδας, αλλά και ως πεδίο μετασχηματισμού της εργασιακής συνείδησης των συνομιλητριών μου. Για το λόγο αυτό, χρησιμοποιώ την αύρα της ασφάλειας ως μεθοδολογικό εργαλείο για την ανίχνευση των τρόπων με τους οποίους η συναισθηματική ασφάλεια δημιουργείται και εγκαθιδρύεται ή αντιστοίχως αναιρείται και καθίσταται αδύνατη. Καθώς η συν-αισθηματική επένδυση των πολιτικών της ασφάλειας βρίσκεται στον πυρήνα της έρευνάς μου, κεντρική χρήση έχουν σε αυτήν οι θεωρίες του affect μεταφρασμένου στο εξής ως συν-αισθήματος¹ (Αβραμοπούλου, 2018). Με την έννοια ότι το συν-αίσθημα δεν μπορεί ποτέ να είναι ατομικό και εσωτερικό, παρά περικλείει, διαπερνά και λειτουργεί μετασχηματιστικά στις σχέσεις μεταξύ των σωμάτων, στις σχέσεις τους με τους χώρους, ακόμα και με τις διαδικασίες, μπορώ να συζητήσω για το τραύμα της έμφυλης βίας συμπεριλαμβάνοντας τα υποκείμενα που συνδέονται με τους θεσμούς διαχείρισης και πολιτικής οργάνωσης του τραύματος.

1Α. Το Κοινωνικοπολιτικό συγκείμενο

Η έρευνά μου πραγματοποιήθηκε στην ιδιαίτερη συνθήκη της πρώτης περιόδου καραντίνας σαν άμεσο αποτέλεσμα των προστατευτικών μέτρων για την εξάπλωση του Covid – 19 (Ανοιξη 2020). Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα όλη μου η επαφή με το πεδίο να γίνει μέσω συνεντεύξεων με τις συνομιλήτριές μου διαδικτυακά, με τη χρήση προγραμμάτων όπως το skype, viber, zoom και σε κάποιες περιπτώσεις

¹ Η επιλογή μετάφρασης του affect ως συν-αίσθημα με την προσθήκη αυτής της παύλας είναι μια προσπάθεια αφενός μεν να διαχωριστεί από το συναίσθημα (emotion) καθώς και να διαφοροποιηθεί από άλλες μεταφράσεις του, όπως συναισθηματική επήρεια, συναισθηματική φόρτιση, συγκίνηση, διάθεση κ.α. αφετέρου δε να τονιστεί η ενσώματη διάστασή του μέσω της δυσκολίας να ενσωματωθεί στη γλώσσα χωρίς να επέλθει μια εκπαιδευτική διαδικασία (Αβραμοπούλου, 2018, σ. 12).

τηλεφωνικά. Σε μια συγκυρία όπως αυτή το άλλοτε αθέατο ζήτημα της έμφυλης βίας στο δημόσιο λόγο των καθεστωτικών μέσων παίρνει πολύ περισσότερη δημοσιότητα λόγω της ραγδαίας αύξησης καταγγελιών ενδοοικογενειακής βίας, με την ταυτόχρονη δυσχέρεια πραγματοποίησης των γραφειοκρατικών διαδικασιών που απαιτούνται (Γιάνναρου, 2020), στο σημείο που γίνεται αναφορά γι' αυτό στην ημερήσια τηλεοπτική ενημέρωση για την πορεία του κορονοϊού. Ο περιορισμός στο σπίτι, ένα μέρος που για πολλές είναι κακοποιητικό και μη ασφαλές, σε συνδυασμό με την έλλειψη κοινωνικής φροντίδας και τις περιορισμένες δυνατότητες φιλοξενίας στους αντίστοιχους ξενώνες, επιδείνωσαν την κατάσταση, ενώ αντίστοιχα οι συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα κράτησης μεταναστών/τριών που αποκλείστηκαν εκεί με την επιβολή της καραντίνας έφεραν σε ακόμα σοβαρότερο σωματικό κίνδυνο εκείνες που ούτως ή άλλως ζούσαν σε καταστάσεις κοινωνικής αποστέρησης και επισφάλειας (Κοσυφολόγου, 2020). Η δυσκολία που προέκυψε στη μεταφορά και προσωρινή στέγαση των γυναικών σε κίνδυνο, έγκειται στο γεγονός ότι υπάρχει συγκεκριμένη γραφειοκρατική διαδικασία για τη φιλοξενία σε αντίστοιχους ξενώνες, πράγμα που σε συγκυρίες όπως αυτή αναδεικνύει τις αντιφάσεις και τις ανεπάρκειες των συστημάτων φροντίδας όπως αυτό. Η Μαρία Λιάπη και η Άννα Βουγιούκα (2020) αναφέρονται στις έμφυλες επιπτώσεις της πανδημίας όπως είναι η οικονομική επισφάλεια, η ανασφάλιστη εργασία των μεταναστριών, η περιορισμένη πρόσβαση στη δημόσια υγεία, η γυναικεία απλήρωτη οικιακή εργασία καθώς και ο αποκλεισμός γυναικών στον ίδιο οικιακό χώρο με τους κακοποιητές τους. Η αντίδραση φεμινιστικών συλλογικοποιήσεων και ομάδων πανευρωπαϊκά υπήρξε πολύμορφη με κεντρικό στόχο την αντίθεση απέναντι στην καπιταλιστική διαχείριση της εν λόγω κρίσης, την ανάδειξη των ανισοτήτων μέσα από τη μη ισότιμη πρόσβαση στην υγεία και στην εκπαίδευση και την εναντίωση στην απομόνωση και τη σιωπή απέναντι στις πολλαπλές μορφές βίας (Βουγιούκα & Λιάπη, 2020). Το βασικότερο μέτρο που πάρθηκε από πλευράς του κράτους και των θεσμών του ήταν η διαφημιστική καμπάνια για την τηλεφωνική γραμμή βοήθειας 15900, η οποία, ωστόσο, όπως αναφέρουν οι συνομιλήτριές μου, δε λειτουργούσε αρκετά αποτελεσματικά συγκριτικά με τη ζήτηση που υπήρχε. Αντιθέτως, μεγάλη επιβάρυνση υπήρξε σε δομές όπως η Διοτίμα, που προσπάθησε να διατηρεί επαφή καθ' όλη τη διάρκεια της καραντίνας με γυναίκες που δεν μπορούσαν να μεταφερθούν άμεσα σε ξενώνες φιλοξενίας, έτσι ώστε να μην χαθεί η επαφή τους με την εξυπηρέτηση.

1B. Το πεδίο – οι συνομιλήτριές μου

Ένα εύρος μη κυβερνητικών οργανώσεων και υπηρεσιών όπως είναι η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων², το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας³ και η Διοτίμα λειτουργούν ως φορείς παραπομπής και συμβουλευτικά κέντρα προσφέροντας υπηρεσίες όπως νομική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη. Η εύρεση στέγης, επειδή ο αριθμός των γυναικών που δύναται να εξυπηρετηθούν (μαζί με τα παιδιά τους) είναι συγκεκριμένος, άτυπα απευθυνόταν στις πιο ευάλωτες από την άποψη της καθημερινής έκθεσης στη βία αλλά και της αδυναμίας να απομακρυνθούν από αυτήν ζητώντας βοήθεια από τον κοινωνικό τους περίγυρο. Την περίοδο πριν το 2015 η εύρεση στέγασης μέσω των ξενώνων αποτελούσε προσωρινή λύση για την αστεγία και για όσες κινδύνευαν καθημερινά από τη βία στο δρόμο, ενώ από το 2015 και μετά κατά κύριο λόγο εξυπηρετούνται προσφύγισσες, καθώς αποτελούν την πλέον κοινωνικά επισφαλή ομάδα. Ως εκ τούτου, υπάρχουν συνδέσεις και με πολλές άλλες ΜΚΟ που σχετίζονται με το μεταναστευτικό, απ' όπου μπορεί να παραπεμφθούν γυναίκες για φιλοξενία σε ξενώνες. Οι ξενώνες στους οποίους αναφέρομαι είναι είτε του ΕΚΚΑ (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης) είτε του Δήμου Αθηναίων. Η παραμονή σε αυτούς είναι έως έξι μήνες, ενώ προβλέπεται μαζί με τις γυναίκες να μεταφέρονται σε αυτούς και τα παιδιά τους, σαν μια ολοκληρωμένη προσπάθεια απομάκρυνσης από τη βία. Οι ξενώνες φυλάσσονται από προσωπικό ασφαλείας και εξοπλισμό παρακολούθησης (κάμερες) κάθε μέρα και ώρα, ενώ βασική αρχή της λειτουργίας τους αποτελεί το γεγονός ότι η διεύθυνσή τους παραμένει κρυφή και δεν γνωστοποιείται προς αποφυγή εντοπισμού των γυναικών που έχουν φυγαδευτεί εκεί είτε ως θύματα βίας είτε εμπορίας (trafficking). Για την προετοιμασία της εξόδου από τους ξενώνες, οι αντίστοιχοι φορείς σχεδιάζουν με τις ωφελούμενες τη στρατηγική εξόδου τους [exit strategy], κάτι που μπορεί να έχει να κάνει με την νομική τους υποστήριξη σε σχέση με τους κακοποιητές τους (πχ. ασφαλιστικά μέτρα) και στο παρελθόν, πριν αρχίσουν να αναλαμβάνουν και γυναίκες προσφύγισσες όπου η ανάγκη εμφανίστηκε πολύ αυξημένη, περιλάμβανε και την εύρεση εργασίας σαν μια πιο ολιστική προσπάθεια ενδυνάμωσης.

² Στο εξής ΓΓΙΦ

³ Στο εξής ΚΕΘΙ

Οι συνομιλήτριές μου είναι οι Έλλη⁴, η Μυρτώ, η Νικολέτα και η Χριστίνα, εργαζόμενες στη Διοτίμα σε διαφορετικές θέσεις εργασίας, η Ειρήνη εργαζόμενη στο Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες [ΕΣΠ] στο κομμάτι νομικής εξυπηρέτησης θυμάτων βασανιστηρίων και η Χαρά εργαζόμενη ως κοινωνική λειτουργός σε ξενώνα του ΕΚΚΑ. Είναι 32- 55 ετών και οι περισσότερες από αυτές εργάζονται χρόνια σ' αυτόν τον τομέα, εκτός απ' τη Νικολέτα που εργάζεται στη Διοτίμα δύο χρόνια. Όλες έχουν σπουδές μεταπτυχιακού ή/και διδακτορικού επιπέδου και ζουν στην Αθήνα. Η επαφή μου μαζί τους έγινε μέσω συστάσεων που προέκυψαν μέσα από μια διαδοχή συνομιλιών, όπου οι συζητήσεις μας και, με τις περισσότερες η γνωριμία μας εξαρχής, έγινε μέσω βίντεο-συνομιλίας ή τηλεφώνου κατά τη διάρκεια της καραντίνας στην Ελλάδα και λίγο αργότερα (Απρίλιος – Ιούνιος του 2020). Για την εισαγωγή των εξυπηρετούμενων γυναικών στους ξενώνες, εκτός άλλων απαιτούνται ορισμένες ιατρικές εξετάσεις, γεγονός που καθίσταται δύσκολο την εν λόγω χρονική περίοδο εξαιτίας των αυξημένων πιέσεων στις ιατρικές υπηρεσίες της χώρας. Σε αυτό έρχεται να προστεθεί το κλείσιμο των ίδιων των ΜΚΟ ως φυσικών χώρων εξυπηρέτησης και η λειτουργία τους μέσω τηλε-εργασίας, ως μια επιπλέον επίστρωση στην αδυνατότητα εξυπηρέτησης και βοήθειας των γυναικών που αιτούνταν βοήθεια, καθώς αφενός μεν η λειτουργία των υπηρεσιών συχνά περιλάμβανε συνοδεία για τις προαναφερθείσες ιατρικές εξετάσεις, αφετέρου δε ο φυσικός χώρος των γραφείων των υπηρεσιών είναι πολύ σημαντικός για την επαφή ωφελουμένων και εργαζομένων και για το χτίσιμο μιας εμπιστοσύνης ανάμεσά τους.

Η αβεβαιότητα και η ανησυχία για τη συλλογική και ατομική προστασία της καθεμίας από τον ιό διαπερνά τις συζητήσεις με τις συνομιλήτριές μου, εφόσον η ίδια η έννοια της ασφάλειας και της φροντίδας αποκτούν μια σαφώς πιο ιατροκοιτημένη και ατομική διάσταση επισκιάζοντας τις λεπτές αποχρώσεις της ανασφάλειας εντός των ασφαλών χώρων τις οποίες επιδίωξα να εντοπίσω. Ωστόσο, η συνθήκη της πανδημίας και της κρατικής της διαχείρισης φώτισαν ακόμα παραπάνω τις εν δυνάμει περιοριστικές λειτουργίες της θεσμικής ασφάλειας, όταν εκείνη ορίζεται εξωγενώς από τις πρακτικές ασφαλειοποίησης που χαρακτηρίζουν τα σύγχρονα κράτη και την ιατροκοποίηση του τραύματος της έμφυλης βίας σαν προέκταση της βιοπολιτικής. Προκειμένου να διασαφηνιστούν οι συνδέσεις της νέο-ορισμένης αυτής ασφάλειας με τις προϋπάρχουσες νοηματοδοτήσεις της, οι συζητήσεις μας αναφέρονταν στο

⁴ Χρησιμοποιούνται ψευδώνυμα αντί των πραγματικών τους ονομάτων

χρονικό πλαίσιο της καραντίνας και των κενών που αναδείχθηκαν μέσα απ' αυτήν καθώς και στη γενικότερη εικόνα, σε συνολικές αποτιμήσεις -απόψεις που χαρακτηρίζουν τις συνομιλήτριές μου, τη στάση τους στον εργασιακό τους χώρο και το πρίσμα υπό το οποίο αντιλαμβάνονται και ορίζουν την ασφάλειά τους εκ των έσω, κυρίως αναφερόμενες στη συναισθηματική τους ασφάλεια, καθώς και σ' αυτή των ωφελουμένων γυναικών. Έτσι, προέκυψε οργανικά από την έρευνά μου μια βασική κατηγοριοποίηση ανάμεσα στις δύο διαφορετικές νοηματοδοτήσεις της ασφάλειας, οι νοηματοδοτήσεις που ορίζονται θεσμικά και συνδέονται με την κατανόηση της ασφάλειας ως security και βιοπολιτική διαχείριση της ετερότητας, και οι νοηματοδοτήσεις τη ασφάλειας ως κατηγορία αυτό-προσδιορισμού, με την έννοια της συναισθηματικής ασφάλειας των ίδιων και των περιπτώσεων που διαχειρίζονται. Ο δυισμός αυτός αποτυπώνεται στις δύο διαφορετικές ενότητες της εργασίας, αλλά και στον τρόπο που μεθοδολογικά προσέγγισα τις συζητήσεις μας.

1Γ. Μεθοδολογία

Κατά τη διάρκεια της έρευνάς μου υιοθέτησα τον όρο της ασφάλειας και προσπάθησα να αποτυπώσω τις πολλαπλές εκφάνσεις της, κάτι το οποίο πολλές φορές με έκανε να παραλληλίσω δύο πεδία, όπως τους ξενώνες φιλοξενίας του ΕΚΚΑ με τα γραφεία εξυπηρέτησης θυμάτων βασανιστηρίων του ΕΣΠ, ως προς τις πρακτικές ασφαλειοποίησης. Ενώ το πεδίο των υπηρεσιών φροντίδας, θα μπορούσε κανείς να πει, ότι είναι ένα και ενιαίο, εντούτοις, θα ήθελα να υποστηρίξω ότι οι μεταβάσεις μου εντάσσονται στα πλαίσια της πολύ-τοπικής (multi-sited) έρευνας, μιας τάσης που σύμφωνα με τον George E Marcus (1995, σ.97) προέκυψε από την εισαγωγή της ανθρωπολογίας σε διεπιστημονικά πεδία που έχουν αναπτυχθεί από το 1980 όπως είναι οι φεμινιστικές σπουδές, οι σπουδές τεχνολογίες και οι πολιτισμικές σπουδές, όπου η ολιστική προσέγγιση ως εθνογραφική αναπαράσταση ενός κόσμου – συστήματος εγκαταλείπεται. Αντίθετα, υποστηρίζεται πως κάθε εθνογραφία μιας πολιτισμικής διαμόρφωσης [cultural formation] αναπαράγεται σε διαφορετικά πεδία και τοπικότητες, γεγονός που αναιρεί την αντίθεση τοπικό-παγκόσμιο στην ανάλυση αυτή. Έτσι, υποστηρίξω πως το ζήτημα της ασφάλειας από την έμφυλη βία και οι πολλαπλοί τρόποι που νοηματοδοτείται, όπως και η διαχείριση που γίνεται, δεν αποτελούν σύμπτωμα και φαινόμενο των συγκεκριμένων ΜΚΟ, ή της συγκεκριμένης πόλης παρά θίγουν το ζήτημα της διαχείρισης μεταναστών/τριών κάτι που διαπερνά την επικράτεια της θεσμικής διεκδίκησης για τα δικαιώματα των γυναικών, καθώς και

τις πολιτικές του ανθρωπισμού στην Ευρώπη. Για το λόγο αυτό, η δουλειά μου συνομιλεί με εθνογραφίες ανθρωπολόγων που γράφουν πάνω σε διασταυρώσεις όπως είναι αυτή της φροντίδας και της φεμινιστικής διεκδίκησης που την πλαισιώνει και δίνουν αναλυτική έμφαση στον περιορισμό και το πολιτικό αδιέξοδο που δημιουργείται. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η εθνογραφία της Miriam Ticktin (2011b) στην Γαλλία αναφορικά με την ιατρικοποίηση των κρατικών θεσμών φροντίδας που απευθύνονται στις μεταναστευτικές ροές αλλά και την ανάδυση της βίας κατά των γυναικών ως μείζον ζήτημα που παρ' αυτά προσωποποιείται στις μετανάστριες. Επιπλέον, εφόσον το μεθοδολογικό μου εργαλείο είναι αυτό του συναισθήματος, με άξονα τη σημασία του στο πολιτικό και την διαπλοκή της θεσμικής διεκδίκησης με το φεμινιστικά ριζοσπαστικά κινήματα, αντλώ έμπνευση από ανθρωπολόγους όπως η Ναϊσάργκι Ντάβε (2018) και Ειρήνη Αβραμοπούλου (Avramopoulou, 2016 · Avramopoulou, 2017).

Οι ημι-δομημένες συζητήσεις που πραγματοποίησα με τις έξι συνομιλήτριές μου σχετίζονται με το εργασιακό τους παρελθόν αλλά και παρόν, ενώ άφησα ελεύθερη την ροή του λόγου τους όσο το δυνατόν περισσότερο τόσο στη διάρκεια της κουβέντας, αλλά και στα τμήματα των συνεντεύξεων που παραθέτω κατά τη διάρκεια του κειμένου μου. Καθώς οι συνεντεύξεις ως αρχεία έχουν, κατά την Ann Cvetkovich (2003), «μια δικιά τους ζωή», προσπάθησα να αναδείξω τις συνδέσεις της ασφάλειας, με την επί τούτου γενικότητα του όρου, που πραγματοποιούσαν οι ίδιες, θέτοντας ερωτήματα όπως πώς νοσηματοδοτούν οι ίδιες την ασφάλεια και την ανασφάλεια σε σχέση με τις γυναίκες που εξυπηρετούν αλλά και την δική τους εργασιακή και προσωπική ζωή. Καθώς η έρευνά μου είναι πολύ-τοπική οι συζητήσεις μας περιλάμβαναν συνδέσεις που έκαναν οι ίδιες σε σχέση με όσα αντιμετωπίζουν στην εργασιακή τους ζωή αλλά και σε προηγούμενες ενασχολήσεις τους σε παρόμοιους τομείς. Αν και η ίδια δεν εμπλέκομαι στο πεδίο αυτό, και η έρευνά μου σηματοδότησε την πρώτη επαφή μου μαζί του, εντούτοις οι συνδέσεις τις οποίες θέλω να πραγματοποιήσω και το πρίσμα υπό το οποίο εξετάζω την ασφάλεια θα ήθελα να χαράσσει παράλληλες μεταξύ της θεσμικής φροντίδας και των πολιτικών φεμινιστικών διεκδικήσεων ως προς την κριτική αξιολόγηση των εργαλείων τα οποία χρησιμοποιούμε, της ασφάλειας στην προκειμένη περίπτωση.

Παρ' όλο που οι συνομιλήτριές μου είναι λευκές ελληνίδες γυναίκες, οι συζητήσεις μας περιστρέφονται κατά ένα μεγάλο μέρος γύρω απ' τις προσφύγισες

τις οποίες εξυπηρετούν, και των οποίων η ασφάλεια είναι το επίδικο. Η επιλογή μου να εστιάσω στον τρόπο που βιώνεται η διαφύλαξη της ασφάλειας των εξυπηρετούμενων γυναικών από τις εργαζόμενες στους τομείς αυτούς, και όχι από τις ωφελούμενες και επιζώσες έμφυλης βίας, δεν εντάσσεται σε ένα πλαίσιο απάλειψης της φωνής τους. Θεωρώ πως ένα τέτοιο δίλημμα εμπίπτει στο πλαίσιο αυτού που η Gayatri Chakravorty Spivak (2018) στο κείμενό της «Μπορούν οι υποτελείς να ομιλούν;» ανέλυσε ως την κατασκευή του υπεξούσιου μέσα από την επίμονη προσπάθεια να του δώσουμε «πίσω» τη φωνή του. Στην ίδια συζήτηση τονίζεται η αδυνατότητα της φωνής των υπεξούσιων να ακουστεί λόγω της δομικής κατασκευής του ποια/ος μπορεί να μιλήσει και υπό τι όρους θα ακουστεί. Ωστόσο, θα ήθελα να υποστηρίξω ότι οι συν-αισθηματικές κατασκευές της ασφάλειας μετατοπίζουν τη συζήτηση από το δίπολο θύτη και θύματος, στη βίωση των συστημάτων ασφαλείας, και τους τρόπους που οι πολιτικές τους καταλήγουν να περιορίζουν ή/ και να αποθαρρύνουν τα άτομα των οποίων η επιβίωση εξαρτάται κυρίως απ' τις πολιτικές αυτές, ενώ ταυτόχρονα αφήνουν ένα αποτύπωμα στους/στις εργαζόμενους/ες εντός των θεσμών. Συνεπώς, χρησιμοποιώ σαν μεθοδολογικό εργαλείο το *συν-αίσθημα* [affect] για να εστιάσω ακριβώς στους τρόπους που οι χώροι, οι γραφειοκρατικές διαδικασίες και η εξυπηρέτηση ως τρόποι πραγμάτωσης της ασφάλειας βιώνονται συν-αισθηματικά από εκείνες που τις θέτουν σε κίνηση, και ταυτόχρονα τις περικλείουν εκθέτοντάς τες επαναλαμβανόμενα στους τρόπους που το τραύμα, η επισφάλεια, και η ευαλωτότητα αποτελούν ταυτόχρονα αντικείμενο και παράγωγο των πολιτικών της ασφάλειας.

Από τα ευρήματα της έρευνάς μου προκύπτουν διαφορετικοί τρόποι κατανόησης της ασφάλειας σε σχέση με τα νοήματα τα οποία την επενδύουν σε κάθε πλαίσιο, οι οποίες, ωστόσο, χωρίζονται σε δύο κεντρικές κατηγορίες ανάλογα το αν ορίζεται εξωγενώς ο τρόπος που η ασφάλεια διαφυλάσσεται απ' τις θεσμικές πολιτικές, ή αν αποτελεί αυτοπροσδιορισμό σχετιζόμενο με τα εγχειρήματα των συνομιλητριών μου. Για το λόγο αυτό, βρήκα χρήσιμο το συσχετισμό της κλασσικής ανθρωπολογίας μεταξύ ητικής [etic] και ημικής [emic] προσέγγισης της ανθρωπολογικής γνώσης σε σχέση με το πώς γίνεται κατανοητή η ασφάλεια κρατικά-θεσμικά και πώς αντίστοιχα ορίζεται και εντοπίζεται μέσα από τις αφηγήσεις, τις μικροπολιτικές και τα καθημερινά εγχειρήματα των εργαζομένων με τις οποίες συνομίλησα. Ο διαχωρισμός ητικής και ημικής προσέγγισης εκκινεί από το αναλυτικό

σχήμα του Kenneth Pike (1990, σ.28) στη γλωσσολογία όπου η αρχική έμπνευσή του βασίζεται στην αναλογία μεταξύ της δομής της γλώσσας και άλλων ανθρώπινων δραστηριοτήτων, δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι κάθε δραστηριότητα επί σκοπού έχει μια δομή και βασικά χαρακτηριστικά, και έτσι θα μπορούσε να αναλυθεί βάσει μιας θεωρίας με ένα σύστημα κανονισμών και μια βασική μεθοδολογία. Ο Marvin Harris (1990) εκπρόσωπος του πολιτισμικού υλισμού, εισήγαγε στην ανθρωπολογία το αναλυτικό αυτό σχήμα για να περιγράψει δύο διαφορετικούς τρόπους απόκτησης της ανθρωπολογικής γνώσης, που δεν αναφέρονται, ωστόσο, σε οντολογία. Υπό αυτή την έννοια, η ημική προσέγγιση έχει να κάνει με την οπτική του «ιθαγενή» ή αλλιώς «από τα μέσα» [insider's point of view] και τους τρόπους που ερμηνεύει και κατανοεί τον κόσμο μια κοινότητα, ενώ η ητική προσέγγιση αφορά γενικότερες, παγκόσμιες διαδεδομένες έννοιες βάσει των οποίων οι ερευνητές μετέπειτα συγκρίνουν, κατηγοριοποιούν και αναλύουν το υλικό τους, όπως είναι η έννοια της εξουσίας, ή της ασφάλειας στην προκειμένη (Lett, 1990, σ.127).

Ο James Lett (1990, σ.130-131), υποστήριξε πως απαιτείται μια σύνθεση των δύο θεωριών προκειμένου να βρεθεί τρόπος να χρησιμοποιηθούν τα emics και etics στα πλαίσια της ανθρωπολογίας. Κατά τον Lett οι ημικές κατασκευές είναι περιγραφές και αναλύσεις εκφραζόμενες με όρους των εννοιολογικών σχημάτων και κατηγοριών που θεωρούνται σημαντικές και κατάλληλες από τους εντόπιους πληροφορητές, ενώ οι ητικές κατασκευές, αντίστοιχα, χρησιμοποιούν εννοιολογικά σχήματα που έχουν νόημα για την κοινότητα των επιστημονικών παρατηρητών (Lett, σ.130-131). Η ητική ανάλυση είναι απαραίτητη για την συγκριτική διάσταση της ανθρωπολογίας και για το διαχωρισμό της θέσης του ερευνητή από αυτή του πληροφορητή, ενώ ο συνδυασμός με την ημική «από τα μέσα» προσέγγιση είναι σημαντικός για ένα επιστημολογικό πεδίο όπως είναι η ανθρωπολογία και την ανάδειξη της οπτικής του εντόπιου πληροφορητή. Ο Paul Jorion (1983) αναφέρει πως για την κατανόηση του Άλλου δεν αρκεί να δούμε τον κόσμο μέσα απ' τα μάτια του, ενώ τονίζει πως η κατανόησεις που μεταφέρονται από τους πληροφορητές στον ερευνητή είναι πάντα διαμεσολαβημένες απ' τη ματιά του, ή αλλιώς, η ημική προσέγγιση καθορίζεται εξαρχής απ' την πολιτισμικά δομημένη δυτική εικόνα των ανθρώπων για τους οποίους μιλάμε (Jorion, 1983 · Feleppa, 1986). Κατηγοριοποίησα, έτσι, το υλικό της έρευνάς μου ανάλογα με το αν η ασφάλεια αποτελεί προσδιορισμό που έρχεται «απέξω» και επικάθεται σαν κυρίαρχη κατανόηση του πότε και πώς

ορίζεται η ασφάλεια εξωγενώς, από τις πολιτικές των υπηρεσιών, ενώ κράτησα ως ημικές προσεγγίσεις τα κομμάτια των συζητήσεών μας που αναφέρονταν σε λιγότερο προφανείς, αλλά κομβικής σημασίας ωστόσο, προσδιορισμούς της αναφερόμενους στην προσωπική καθημερινότητα και την πολιτική στόχευση κάθε συνομιλήτριάς μου. Αναγνωρίζοντας τους περίπλοκους τρόπους με τους οποίους οι δύο κατηγορίες διαπλέκονται, χρησιμοποίησα την έννοια της αύρας για να δείξω με ποιους τρόπους η συν-αισθηματική βίωση των πολιτικών που προέρχονται από τις κυρίαρχες κατανοήσεις μπορεί να δημιουργήσει ένα πεδίο όπου θα αναδειχθούν οι μεταξύ τους συσχετισμοί.

1Δ. Θεωρητικό- αναλυτικό πλαίσιο

Η ανάλυση του υλικού μου εμπίπτει στο πλαίσιο της θεωρίας του μετα-δομισμού, τις θεωρίες, δηλαδή, που απομακρύνονται από τη θεώρηση ενός αυτόνομου ολοκληρωμένου αυθύπαρκτου υποκειμένου με ελεύθερη βούληση [agency], αλλά εξετάζουν τις θεωρίες που τοποθετούν την υποκειμενοποίηση ως μια διαδικασία συνεχώς μεταβαλλόμενης διαμόρφωσης στο πλαίσιο των εξουσιών και των δυνάμεων που εγγραφόμεστε (Smith, 2006/2001). Στην τάση του μεταδομισμού να αντιλαμβάνεται το υποκείμενο ως ατελές, με τις διαφορετικές διαστάσεις του να αντιφάσκουν και να συγκρούονται, εμπίπτει και η αντίληψη ότι ο εαυτός είναι προϊόν διαφορετικών λόγων, διαμέσω των οποίων ασκείται η εξουσία. Στο έργο του Michel Foucault υπό αυτή την έννοια, η εξουσία δεν μπορεί να υπάρξει εξω-γλωσσικά, ενώ με την γνωστή «υπόθεση της καταστολής» την οποία διατύπωσε στην *«Ιστορία της Σεξουαλικότητας»* (Foucault, 1978/2003) αναλύει την αποκλίνουσα από τις ετεροκανονικές νόρμες σεξουαλικότητα ως προϊόν των ίδιων ακριβώς λόγων που επιχειρούν να την καταστείλουν. Με τον ίδιο τρόπο, η εξουσία σε όλη την έκταση του έργου του αναλύεται βάσει της παραγωγικής της ιδιότητας, εστιάζοντας άλλοτε στην πειθαρχική της έκφραση που σταδιακά μετατρέπεται σε αυτό-επιτήρηση και αυτό-ρύθμιση μέσω των τεχνολογιών επιτήρησης που αναπτύσσονται. Παράλληλα, στο ύστερο έργο του καταπιάνεται με την έννοια της βιο-εξουσίας, η οποία εκφέρεται ως μια διαχείριση του πληθυσμού, και αναδύεται κατά τη μετάβαση από την ανατομοπολιτική του 18^{ου} αιώνα, ενώ αναφέρεται στην άσκηση εξουσίας σε ένα ενιαίο πληθυσμιακό σώμα με ρυθμιστικούς κανονιστικούς τρόπους, οι οποίοι διασφαλίζουν την συνέχιση και ευρωστία του. Στις ητικές κατανοήσεις της

ασφάλειας, διαβλέπω δύο τροπικότητες, η πρώτη εκ των οποίων είναι η κατανόησή της ως ρυθμιστική διατήρηση της τάξης και παράγωγο των διαδικασιών ασφαλειοποίησης. Η ασφαλειοποίηση των χώρων και διαδικασιών εξυπηρέτησης που πραγματώνεται μέσα από την επεκτεινόμενη ρυθμιστική επιβολή της τήρησης των κανόνων στους/στις μετανάστες/τριες, εντούτοις είναι διαλεκτικά δεμένη με μια αύρα απειλής (Balzacq, 2011 · Bigo, 2002). Η αύρα αυτή, έχει ως αποτέλεσμα την ανοικείωση (Benjamin, 2013/2018) των εργαζομένων και των ωφελουμένων από την ολιστική διαδικασία ενδυνάμωσης που η θεσμική εξυπηρέτηση υπόσχεται και τη συν-αισθηματική σύνδεση του ελέγχου που τους γίνεται με το τραύμα της μεταναστευτικής εμπειρίας. Ταυτόχρονα, οι συν-αισθηματικές πολιτικές του φόβου (Ahmed, 2001/ 2014) που λειτουργούν μέσα από την αύρα της ασφάλειας καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο τα σώματα κινούνται στο χώρο και σχετίζονται μεταξύ τους. Θεωρητικοποιώ την έννοια της αύρας αντλώντας από το έργο του μαρξιστή φιλόσοφου Walter Benjamin, καθώς οι ιδιότητές της εκφράζουν τις συν-αισθηματικές ποιότητες που αναδεικνύονται μέσα απ' την έρευνά μου.

Η έννοια της αύρας, έτσι όπως την αντιλαμβάνομαι και τη χρησιμοποιώ, αποτελεί ένα είδος συν-αισθήματος [affect] εφόσον δεν μπορεί να γίνει αντιληπτή με έννοιες, παρά εκφράζει την ακτινοβολία εκείνη στην οποία συμπυκνώνονται άλλα συν-αισθήματα, κοινωνικές ποιότητες, απώλειες και επίδικα περικλείοντας αλλά και αποκρυσταλλώνοντας τις έμφυλες, φυλετικοποιημένες ασυμμετρίες (Povinelli, 2011) της κοινωνικής ζωής. Το συν-αίσθημα [affect], με το οποίο τη συνδέω προέρχεται ως όρος από το φιλόσοφο του 17^{ου} αιώνα Baruch Spinoza, ο οποίος το χρησιμοποίησε για να περιγράψει τη δυνατότητα ενός σώματος να δρα αλλά και να δέχεται επίδραση πάνω του. Υπό την έννοια αυτή το συν-αίσθημα εκφράζει τις εντάσεις μεταξύ των σωμάτων, τη σχεσιακότητα αλλά και το συνεχές γίνεσθαι, με την έννοια ότι δεν περιορίζεται στα υποτιθέμενα όρια σώματος και εαυτού (Greggs & Seigworth, 2010). Η θεωρία του Spinoza αναλύθηκε από τον Brian Massumi (1995), αντλώντας από την ανάγνωση του Gilles Deleuze, ως η ένταση που πάραυτα είναι ατομική και υποκειμενική. Στο άρθρο του «*The autonomy of affect*» (Massumi, 1995) επιχειρεί να διαχωρίσει το affect απ' το συναίσθημα (emotion), καθώς ορίζεται ως *ένταση* και ζωτικότητα εκφραζόμενη μέσα από το σώμα που διαφεύγει της αντίληψής μας. Καθώς το affect ορίζεται ως συναισθητική εμπειρία καθιστά το σώμα ως αυτό στο οποίο βρίσκεται αγκιστρωμένο αλλά ταυτόχρονα το περιορίζει. Η μετάφραση της

έντασης αυτής σε συναίσθημα και η ένταξή του στη σφαίρα της αντίληψης θα σήμαινε την καταστροφή του, γι' αυτό και η αυτονομία του έγκειται στην ανοιχτότητά του (Massumi, 1995, σ.96). Μια τέτοια ανάλυση τίθεται ενάντια στην ανάγνωση του συν-αισθήματος ως κάτι το οποίο μπορεί να λεκτικοποιηθεί, ενώ με τον τρόπο αυτό του αποδίδεται μια οντολογική προτεταιότητα (Αβραμοπούλου, 2018). Έτσι, εφόσον δεν γνωρίζουμε τι προκαλεί το συν-αίσθημα και δεν μπορούμε να το αποδώσουμε με λόγο, η ανάλυση αυτή φαίνεται έξω-γλωσσική και α-κοινωνική. Σε αντίθεση με τις νεοϋλιστικές θεωρίες που ταυτίζουν το συν-αίσθημα με τη ζωτικότητα, η προσέγγισή μου δίνει βάση στα αποτυπώματα που τα πολύπλευρα συστήματα εξουσίας και διαφοράς αφήνουν στην αντίληψή μας για τον κόσμο, τη στιγμή που η ζωή εκτυλίσσεται πάντοτε ανάμεσα στη συμπερίληψη και τον αποκλεισμό, την κοινωνική εξαθλίωση και την επιβίωση και αντίσταση (Αβραμοπούλου, 2018, σ. 28). Μια ανάλυση που εστιάζει στην επιτελεστικότητα του συν-αισθήματος (Ανταμοπούλου, 2017 · Αβραμοπούλου, 2018) αντίθετα, δεν αποδίδει στο συν-αίσθημα μια οντολογική διάσταση της ζωτικότητάς του ως καταφατική δράση, παρά εστιάζει στους τρόπους που η μελαγχολία της επανάληψης με διαφορά μπορεί να επιφέρει την «αποτυχία» αναπαραγωγής του κανονικού, τονίζοντας την αδυναμία να διαφύγουμε από τις έμφυλες, φυλετικοποιημένες νόρμες που μας υποκειμενοποιούν. Στην περίπτωση της έρευνάς μου ακολουθώ μια αντίστοιχη ανάλυση του συν-αισθήματος ως πεδίο βίωσης της κοινωνικής ασυμμετρίας [incommensurability], δηλαδή της αδυναμίας μετάφρασης – μη μεταφρασιμότητας που εκφράζει την αγεφύρωτη ανισότητα όπως την χρησιμοποιεί η Elizabeth Povinelli (2011) αλλά και η Ναϊσάργκι Ντάβε (2018) στην εθνογραφία της.

Η έννοια της αύρας αναλύεται στο δοκίμιο του Walter Benjamin «*Το έργο τέχνης στην εποχή της τεχνολογικής του αναπαραγωγικότητας*», γραμμένο το 1936. Στο δοκίμιο αυτό τοποθετείται σχετικά με την αναγκαιότητα να πολιτικοποιηθεί η τέχνη εκ μέρους του κομμουνισμού αντιδιαστέλλοντας την με την αισθητικοποίηση της πολιτικής εκ μέρους του φασισμού, σε μια εποχή που η μοναδικότητα του έργου τέχνης υποχωρεί μπροστά στα νέα τεχνολογικά μέσα (τη φωτογραφία και τον κινηματογράφο) και την εγγενή τους σύνδεση με τα αντίγραφα (Benjamin, 2013/2018, σ.17). Η μοναδικότητα ή αλλιώς γνησιότητα του έργου τέχνης για τον Benjamin περικλείει μια *αύρα*, μια ενεργειακή ακτινοβολία που γίνεται αντιληπτή με διαισθητικό τρόπο, χωρίς έννοιες (Benjamin, 2013/2018). Η καταστροφή της αύρας

αφορά την εποχή της διαμεσολάβησης του έργου τέχνης και του κοινού του από την τεχνολογία, όπου αντίθετα με την πρότερη λατρευτική αξία και την αισθαντική μοναδικότητά του, η άμεση σχέση ηθοποιού και κοινού, στην περίπτωση του κινηματογράφου, διακόπτεται από την κάμερα, αφαιρώντας απ' τον ηθοποιό την αύρα του. Η καταστροφή αυτή έγκειται στην αφαίρεση της μοναδικότητας κάθε επιτέλεσης που διαφέρει από κάθε άλλη. Ωστόσο, το επιχείρημα του Benjamin δεν στοχεύει στον χρωματισμό της καταστροφής της αύρας ως κάτι εγγενώς αρνητικό, καθώς το εγχείρημα της συγγραφής του συγκεκριμένου δοκιμίου επιχειρεί να αναδείξει τη σημασία της συγκεκριμένης ιστορικής στιγμής και της ανάδυσης της μάζας σχετικά με την πολιτικοποίηση της τέχνης.

Η Miriam Bratu Hansen (2008, σ. 338) αναφέρεται στην έννοια της αύρας καθ' όλη την έκταση του έργου του Benjamin, και τις διαφορετικές ονομασίες που της έδωσε ως την προσπάθειά του να «επανανοηματοδοτήσει την εμπειρία μέσα από τις συνθήκες που την καθιστούν αδύνατη», υπό την έννοια των μεγάλων κοινωνικό-πολιτικών μεταβολών τις οποίες επιχειρεί να σηματοδοτήσει η καταστροφή της και η επένδυση της ζωής με τα νέα τεχνολογικά μέσα. Καθ' όλη τη διάρκεια του έργου του η αύρα πήρε δύο διαφορετικούς ορισμούς/ νοηματοδοτήσεις τις οποίες η Miriam Hansen (2008, σ. 339) συνοψίζει ως απ' τη μια μεριά *το βίωμα μιας απόστασης από τα πράγματα οσοδήποτε κοντά μας και αν είναι*, και από την άλλη μια μορφή αντίληψης που επενδύει ένα φαινόμενο με τη δυνατότητα να *κοιτά πίσω σε εμάς* (gaze back). Οι δύο αυτές εννοιολογήσεις συνδυάζονται στο έργο του «*The Arcades Project*» (Benjamin, 1982/1999, σ.314) όπου η αύρα ορίζεται ως «η απόσταση του βλέμματος που ξυπνά στο αντικείμενο το οποίο κοιτάμε», ενώ ταυτόχρονα σαν άμεσο αποτέλεσμά της αναφέρεται η ανοικείωση με τον κόσμο. Ταυτόχρονα με την ανοικείωση από τη διαδικασία εξυπηρέτησης και τον διαρκή έλεγχο στον οποίο υπόκεινται τα σώματα των μεταναστών/τριων, ο φόβος που ενυπάρχει στην αύρα της ασφάλειας ως συν-αίσθημα διολισθαίνει μεταξύ των σωμάτων, μετατρέποντάς τα, έτσι, στο αντικείμενο του φόβου, συνδέοντάς τα άρρηκτα με αυτόν (Ahmed, 2004).

Στη δεύτερη ητική κατανόηση της ασφάλειας ως ιατρικοποίηση του έμφυλου τραύματος, στις ιατρικές εξετάσεις, δηλαδή, που πρέπει οι ωφελούμενες να περάσουν προκειμένου να αναγνωριστούν ως θύματα βίας ή/και να προχωρήσει το αίτημά τους για φιλοξενία σε κάποιον απ' τους ξενώνες, αναδεικνύεται η σκληρή αλήθεια της εξυπηρέτησης ως μηχανισμός αποκλεισμού για όσες περιπτώσεις δεν μπορούν να

γίνουν κατανοητές απ' το σύστημα. Στο σημείο αυτό χρησιμοποιώ την έννοια της *ασυμμετρίας* [incommensurability] (Povinelli, 2003 · Povinelli, 2011), της μη μεταφρασιμότητας, δηλαδή, με την έννοια της αδυναμίας αντιστοίχισης νοήματος λόγω της κοινωνικής/πολιτισμικής διαφοράς, για να εκφράσω μια διπλή αδυναμία μετάφρασης · από τη μια την αδυναμία να μεταφραστούν κάποια αιτήματα γυναικών λόγω της έλλειψης διερμηνέων, και από την άλλη την δυσκολία να μεταφραστεί κάθε περίπτωση έμφυλου τραύματος σε ιατρική κατηγορία ώστε να ολοκληρωθεί η διαδικασία μεταφοράς τους σε κάποιον ξενώνα. Η αύρα της ασφάλειας, τότε, συγκρατεί την ασυμμετρία αυτή, λειτουργώντας ως πεδίο δυνατότητας (Ντάβε, 2018) εφόσον υπενθυμίζει στις εργαζόμενες και αντηχεί την αδυνατότητα κάποιων αιτημάτων στην εξυπηρέτηση και, άρα, στη ζωή.

Οι ημικές κατανοήσεις της ασφάλειας που αναφέρονται, κατά κύριο λόγο, στους παράγοντες που κάνουν τις συνομιλήτριές μου να νιώθουν συναισθηματικά ασφαλείς, ή τους κλονίζουν αντίστοιχα το αίσθημα αυτό, επηρεάζονται άμεσα από τους τρόπους που οι γυναίκες τις οποίες εξυπηρετούν σχετίζονται με τις διαδικασίες, εφόσον η εγκατάλειψη των διαδικασιών είναι συχνό φαινόμενο. Συναισθήματα όπως ο θυμός και η ματαίωση ανακυκλώνονται μέσα από τις επαναλαμβανόμενες αποτυχίες στην εξυπηρέτηση, κάτι που ωστόσο οφείλεται στον αδιαχείριστα μεγάλο όγκο περιπτώσεων που καλούνται να φέρουν εις πέρας οι εργαζόμενες. Μέσα από την καθημερινή ματαίωση και το αίσθημα αδιέξοδου [impasse] (Berlant, 2011) που η αδυναμία των εργαζομένων να βοηθήσουν αποφασιστικά τις γυναίκες που τους απευθύνονται επιφέρει, αναδύεται μέσα από την αύρα η συνειδητοποίηση της ίδιας τους της τρωτότητας και ευαλωτότητας μέσα από το αντίκρισμα της ευαλωτότητας του Άλλου, ως ένα είδος μοναδικής αισθαντικότητας (Butler, 2009a). Άλλωστε, ως χαρακτηριστικό της είναι η διάχυση των ορίων μεταξύ υποκειμένου και αντικειμένου υπονοώντας έναν αισθητηριακό τρόπο ενσώματης αντίληψης, ενώ ενάντια σε μια λογική που θα απέδιδε οντολογική διάσταση στην αύρα, η ιδιότητά της φαίνεται να είναι πρωτίστως *σχεσιακή*. Επιπλέον, η ανακύκλωση ιστοριών έμφυλης βίας και η αδυναμία να βγουν οι ωφελούμενες απ' τον κύκλο της κακοποίησης, δημιουργεί ένα είδος *συλλογικού τραύματος* που παραμένει στην αύρα της ασφάλειας ως δίχτυ συγκράτησης, κάτι που περνάει ακούσια στις συνομιλήτριές μου εφόσον δεν συνειδητοποιούν την ακριβή στιγμή του δευτερογενούς τραυματισμού τους. Η σύνδεση της αύρας του Benjamin (2003) με την *ακούσια μνήμη* [memoire

involontaire] του Marcel Proust, ως η μνήμη εκείνη κομμάτι της οποίας μπορεί να αποτελέσει μόνο ό, τι δεν βιώνεται συνειδητά, εκφράζει την έρευνά μου καθώς η αύρα εμπεριέχει καταστατικά μια απώλεια · στην περίπτωση μας την απώλεια μιας διαφορετικής διεκδίκησης από τη θεσμική καθώς και ανακινεί το ερώτημα του τι σημαίνει εν τέλει το δικαίωμα στη ζωή (Ανταπορουλίου, 2017). Το επαναληπτικό, επιτελεστικό, βίωμα της ματαιότητας της θεσμικής φροντίδας έχει, ωστόσο, ως αποτέλεσμα μια σημαντική συνειδησιακή μετατόπιση των συνομιλητριών μου σε κατευθύνσεις που αντηχούν περισσότερο τη φεμινιστική ενδυνάμωση και λιγότερο την ιατρικοποίηση και παθολογικοποίηση του έμφυλου τραύματος, κάτι οφείλεται στη συγκράτηση της θεσμικής αποτυχίας μέσα από την αύρα. Αναγνωρίζοντας την πραγματικά μεγάλη ανάγκη που καλύπτεται από τη θεσμική ασφάλεια σε μια τόσο κρίσιμη πολιτική συγκυρία, θέτω εν τέλει το ερώτημα, πώς μπορούμε να σταθούμε στις απώλειες που η θεσμική αναγνώριση ενέχει αναγνωρίζοντας τες ως πολιτικό επίδικο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Θεσμικές- ητικές κατανοήσεις της ασφάλειας

Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει τις ητικές [etic] κατηγορίες της ασφάλειας έτσι όπως ορίζονται από τις κρατικά οργανωμένες διαδικασίες εξυπηρέτησης των θυμάτων έμφυλης βίας. Εκκινώντας από τις θεσμικές νοηματοδοτήσεις της ατομικής και συλλογικής ασφάλειας, θα αναφερθώ σε παράγοντες που όντας άρρηκτα συνδεδεμένοι με την εξυπηρέτηση των προσφυγισσών για την μεταφορά τους στους ξενώνες φιλοξενίας, παράγουν συγκεκριμένες επιτελέσεις του έμφυλου τραύματος, τις οποίες καλούνται οι ωφελούμενες να υιοθετήσουν, χωρίς ο ορισμός της ασφάλειάς τους να αποτελεί προϊόν συνδιαμόρφωσης της θεσμικής διαδικασίας με τις ίδιες, ή να ανταποκρίνεται στην ανάγκη τους για επούλωση από τη βίαιη πραγματικότητα που ζουν. Ως εκ τούτου, οι διαφορές μεταξύ ετερο-προσδιορισμού και αυτό-προσδιορισμού εντείνονται, με τη συναισθηματική ασφάλεια των ωφελουμένων αλλά και των εργαζομένων να μένει καταστατικά εκτός από τις κυρίαρχες κατανοήσεις της ασφάλειας. Η ητικές προσεγγίσεις τις ασφάλειας καθορίζουν τους όρους με τους οποίους η θεσμική εξυπηρέτηση διαμοιράζεται, διαμορφώνοντας ήδη, με τον τρόπο αυτό, τόσο τους χώρους εξυπηρέτησης, τις σχέσεις και τις δυναμικές που αναπτύσσονται σε αυτούς βάσει δύο τροπικοτήτων [modalities] που αναγνωρίζω. Απ' τη μια μεριά στη σφυρηλάτηση αυτή, κυριαρχεί η έννοια της ασφάλειας ως *security*

ταυτίζοντας την αντιμετώπιση των εξυπηρετούμενων γυναικών με την γενικότερη κρατική πολιτική απέναντι στο μεταναστευτικό μέσα από μια διαδικασία διαρκούς ασφαλειοποίησης [securitization] των χώρων και των διαδικασιών εξυπηρέτησης. Η ασφαλειοποίηση ως πραγμάτωση των συστημάτων ασφαλείας [security apparatuses ή dispositifs] (Foucault, 2009/2004) έχει ως αποτέλεσμα την ανάδυση της αύρας της ασφάλειας, μια αύρα που έχει σαν αποτέλεσμα την ανοικείωση των εργαζομένων από τις συνθήκες εργασίας τους. Ταυτόχρονα, ο φόβος που ενυπάρχει σαν συν-αίσθημα στην αύρα της ασφάλειας δένει τα σώματα με το χώρο καθιστώντας αντικείμενό του το σώμα της ετερότητας. Αυτό αναγνωρίζεται τόσο από τις συνομιλήτριές μου όσο και από τον κόσμο που εξυπηρετούν, καθώς η συν-αισθηματική βίωση των συστημάτων ασφάλειας συχνά έχει ως αποτέλεσμα την εγκατάλειψη των διαδικασιών. Παράλληλα, η ιατροποίηση της πολιτειότητας, προσδίδει μια δεύτερη τροπικότητα, αυτήν της βιοπολιτικής διαχείρισης της μεταναστευτικής ιδιότητας, γύρω από την οποία ξετυλίγεται η νοηματοδότηση της ασφάλειας ως «βιολογική» και ατομική, κάτι που ενισχύει την τοξικότητα της αύρας των ασφαλειοποιημένων χώρων και διαδικασιών. Έτσι, στη συνέχεια του κεφαλαίου αυτού θα επικεντρωθώ στη θωράκιση των χώρων εξυπηρέτησης και φιλοξενίας μέσα από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες εισαγωγής των ωφελούμενων στους ξενώνες φιλοξενίας και τις εξετάσεις που απαιτούνται από αυτές - ιατρικές και ψυχιατρικές. Μια παράλληλη πορεία χαράσσεται μεταξύ της εισαγωγής στους ξενώνες φιλοξενίας θυμάτων έμφυλης βίας με τις διαδικασίες ασύλου και τους αποκλεισμούς που παράγονται, αφού λειτουργούν ως μηχανισμός αναγνώρισης βάσει κριτηρίων ευαλωτότητας. Οι αποκλεισμοί και οι περιορισμοί που τα εν λόγω κριτήρια ενέχουν σε συνδυασμό με το ζήτημα της διερμηνείας και της έλλειψής της, ανέκυσαν ως κεντρικά ζητήματα στις ερωτήσεις που έθεσα γύρω από τους παράγοντες που προκαλούν συναισθηματική ασφάλεια στις ωφελούμενες αλλά και στην ίδια τη διαδικασία εξυπηρέτησής τους, χαράσσοντας την ασφάλεια ως τη λεπτή γραμμή πέρα από την οποία τα μη-μεταφράσιμα τραύματα και βιώματα ενοικούν κόσμους κοινωνικής εγκατάλειψης.

2Α. Οι ξενώνες φιλοξενίας ως συστήματα ασφάλειας.

Το ενδιαφέρον μου για τις δομές φιλοξενίας έγκειται στο γεγονός ότι εκεί διαφαίνεται η επικρατούσα εννοιολόγηση της ασφάλειας ως *security*, μια έννοια που υπονοεί μια συγκεκριμένη κατάσταση της δημόσιας τάξης, ενώ σύμφωνα με τον Michel Foucault υπάρχει ένα επίπεδο ασφάλειας που γίνεται αντιληπτό ως ιδανικό για τη λειτουργία

της κοινωνίας χαράσσοντας τα όρια του αποδεκτού (Foucault, 2006, σ.20). Οι πολιτικές που ενεργοποιούνται για την απομάκρυνση των ωφελουμένων απ' την κακοποίηση στο εδώ και τώρα συχνά λειτουργούν αποτρεπτικά και ανασταλτικά για τη συναισθηματική ασφάλεια τόσο των συνομιλητριών μου όσο και των γυναικών που εξυπηρετούν, κάτι που έχει σημαντικά υλικά αποτελέσματα. Εξαρχής η τοποθέτηση των ξενώνων φιλοξενίας, ή αλλιώς «καταφυγίων» στον αστικό ιστό μεγαλουπόλεων ή σε περιφερειακές και επαρχιακές περιοχές συνδέεται άρρηκτα με το αίσθημα της ασφάλειας των προσφυγισσών (Murray et.al, 2019). Στο συγκεκριμένο της Αθήνας, παρά την επιτακτικότητα της ανάγκης που υπάρχει για στέγαση, η μεταφορά σε άλλη πόλη δεν προτιμάται απ τις ωφελούμενες, ενώ ταυτόχρονα, η έλλειψη διερμηνείας εντείνει το αίσθημα απομόνωσής τους. Όπως αναφέρει η Χριστίνα, εργαζόμενη ως ψυχολόγος σε ΜΚΟ για την έμφυλη βία, το πρόγραμμα στο οποίο εργάζεται προσανατολίζεται στην ψυχοκοινωνική ενδυνάμωση, που στοιχειοθετείται γύρω από την αναγνώριση της κακοποίησης από τις ίδιες τις γυναίκες, των τρόπων που αυτή εκδηλώνεται και τη συνειδητοποίηση του κύκλου της βίας⁵. Μια τέτοια κατεύθυνση, όμως, δεν έχει νόημα τη στιγμή που οι συνθήκες διαβίωσης των γυναικών συνεχίζουν να καθιστούν δύσκολη την απομάκρυνσή τους καθώς και των παιδιών τους από την καθημερινή κακοποίηση. Η Χριστίνα αναφέρει

Για κάποιες γυναίκες το να αποκοπούν από τη βία σημαίνει να αποκοπούν από ένα κομμάτι της ζωής τους που τους προσφέρει επιβίωση και αυτό πρέπει να ληφθεί αυτό υπόψη. Πολλές γυναίκες έρχονται και ζητάνε στέγαση αλλά στην πραγματικότητα δεν θέλουν να απομονωθούν από την κοινότητά τους, στην οποία προκύπτουν αυτά τα περιστατικά, κάτι που συνδέεται με όλο το προσφυγικό και έχει να κάνει με το τι είναι οικείο και τι είναι ανοίκειο. Εγώ της είμαι *ανοίκεια*. Το να μείνει σε ένα ξενώνα μόνη της εντείνει κατά κάποιο τρόπο το αίσθημα της προσφυγιάς που κουβαλάει μέσα της, το ότι έχει αποκοπεί απ' το οικείο περιβάλλον της.

Η Χριστίνα αναφέρεται στην συνθήκη του ξενώνα ως απομάκρυνση κυριολεκτικά και μεταφορικά από τα πεδία της κοινωνικής ζωής που έχουν χτίσει και αντιτίθενται στο «αίσθημα της προσφυγιάς», κάτι που μπαίνει όντως εμπόδιο στην επιλογή των γυναικών να απομακρυνθούν από την κακοποίηση. Τη στιγμή που η απόφαση της μη μετακίνησης παρεμποδίζει την εξυπηρέτησή τους, καθίσταται σαφές πως η ασφάλεια όπως την χαρακτηρίζει η Alexandra Schwell (2014, σ.85) είναι μια έννοια που φέρει

⁵ Τη συνειδητοποίηση, δηλαδή, ότι και οι χρονικές περίοδοι που η σχέση τους με τον κακοποιητικό τους σύντροφο φαίνεται να πηγαίνει καλύτερα είναι αναπόσπαστο κομμάτι της κακοποίησης.

εγγενώς εντάσεις και δεν μπορεί να θεωρηθεί αντικειμενική. Στην προκειμένη περίπτωση, οι εγγενείς εντάσεις της ασφάλειας διαφαίνονται μέσω της αδυναμίας να εμπιστευτούν τη διαδικασία της τοποθέτησης σε ξενώνα, καθιστώντας τις εργαζόμενες και τη διαδικασία ως ανοίκειες, με τα λόγια της Χριστίνας.

Η περιπλοκότητα που δημιουργεί ο ετεροπροσδιορισμός του τι συνιστά «αντικειμενικά ασφαλή» συνθήκη για τις γυναίκες αυτές, επιπλέον, οδηγεί στο να μην τηρούν τους κανονισμούς λειτουργίας που τους ανακοινώνονται, με έναν από τους κεντρικότερους να είναι η διατήρηση της ανωνυμίας τους. Στην περίπτωση της Χαράς, που εργάζεται ως κοινωνικός λειτουργός σε έναν από τους ξενώνες του ΕΚΚΑ στην Αθήνα τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, η απόκρυψη της διεύθυνσης του ξενώνα αναφέρεται ως ένας απ' τους σημαντικότερους παράγοντες διατήρησης της ασφάλειας των ωφελούμενων γυναικών αλλά και του ίδιου του ξενώνα. Ως τέτοιος είναι «το πρώτο πράγμα που γνωστοποιείται στις φιλοξενούμενες, ότι εδώ είναι απόρρητο, δε θα το πεις σε κανέναν και ότι αυτό γίνεται για τη δική σου ασφάλεια όπως και των άλλων γυναικών» με τα λόγια της Χαράς. Η διαφύλαξη της ανωνυμίας φαίνεται να εξαρτάται από την ατομική ευθύνη της κάθε φιλοξενούμενης, κάθε φορά που ο όρος αυτός έχει παραβιαστεί, όμως, η διεύθυνση έχει διαρρεύσει από τις φιλοξενούμενες, σε αντίθεση με τους εργαζόμενους στον ξενώνα που τηρούν αυστηρά αυτή την πολιτική⁶. Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες έχουν ενημερωθεί και εμφανιστεί κακοποιητές σύντροφοι των φιλοξενουμένων έξω από τον ξενώνα, η αντιμετώπιση εκ μέρους των εργαζομένων περιλαμβάνει τη συνεργασία του τοπικού Αστυνομικού Τμήματος και της ΓΑΔΑ (Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής).

Η πραγματικότητα της λειτουργίας των ξενώνων διαμορφώνεται μέσα από την επιβολή της τάξης, όχι ευθέως κατασταλτικά απέναντί στις ωφελούμενες, αλλά περισσότερο ρυθμιστικά, κάτι που αποδίδει στους ξενώνες φιλοξενίας χαρακτηριστικά *συστήματος ασφάλειας* (security apparatuses ή dispositifs), όπως αυτά εννοιολογούνται από τον Michel Foucault (2009/2004). Ενταγμένη στη θεωρία του για την κυβερνησιμότητα, η ασφάλεια αναλύεται ως συνέχεια των συστημάτων εξουσίας, ενώ οι μηχανισμοί της δεν έρχονται να αντικαταστήσουν τους μηχανισμούς πειθαρχησης και το νόμο, παρά συσχετιζόμενοι με αυτούς, όπως και με τους δικαϊκό-νομικούς μηχανισμούς μετατρέπουν την οικονομία της εξουσίας σε ένα πεδίο

⁶ Χαρακτηριστικά η Χαρά αναφέρει πως η ίδια δεν γνωστοποιεί ούτε στους κοντινούς της ανθρώπους, πέρα από τον σύζυγό της, τη διεύθυνση εργασίας της έτσι ώστε να τηρήσει την πολιτική της ανωνυμίας.

ασφάλειας (Foucault, 2009/2004, σ.10-11). Ωστόσο, τα *συστήματα ασφάλειας* (security apparatus ή dispositif) διαφέρουν από τους μηχανισμούς πειθάρχησης, καθώς η λειτουργία τους δε βασίζεται στη συγκεντρωτική χωρικά εφαρμογή της άσκησης εξουσίας βάσει περιορισμών και απαγορεύσεων, παρά στις λεπτομέρειες των διαδικασιών, επεκτεινόμενα διαρκώς και διασφαλίζοντας τη συνεχόμενη ροή ανθρώπων και πραγμάτων (Foucault, 2009/2004). Με τον τρόπο αυτό, η ελευθερία, ενώ εγκαθίσταται στη βάση της νεωτερικής οικονομικής ελεύθερης ροής, σχηματοποιείται ως ένα από τα παράγωγα των συστημάτων ασφάλειας (Foucault, 2009/2004, σ.49). Η ένταση ανάμεσα στην ελευθερία και στην ασφάλεια, υπό αυτή την έννοια, διαμορφώνεται συνεχώς ανάλογα με το τι είναι «καλό» να έχει ροή και τι όχι, χαρακτηριστικό παράδειγμα του οποίου αποτελεί η αυξανόμενη χρήση τεχνολογιών ασφαλείας και παρακολούθησης για την ρύθμιση και τον έλεγχο της κινητικότητας των μεταναστών/τριών (Whichum, 2013, σ.166). Τα συστήματα ασφάλειας και οι πρακτικές τις οποίες ενεργοποιούν έχουν συγκεκριμένη σχέση με το συμβάν και με τη χρονικότητά του, καθώς η ασφάλεια είναι πάντοτε δεμένη με την πιθανότητα της αναίρεσής της και η ενδεχομενικότητα αυτή της απειλής της ορθολογικοποιείται μέσω των συστημάτων της (Foucault, 2009/2004, σ. 34). Η διάσταση αυτή της θεσμικά ορισμένης ασφάλειας των ξενώνων ως η *ρυθμιστική εξουσία διατήρησης της δημοσίας τάξης* έχει σημασία καθώς τονίζεται και οξύνει τις αντιδράσεις ακόμα περισσότερο στο συγκείμενο του περιορισμού λόγω της πανδημίας.

Η Χαρά αναφέρεται στην πρώτη περίοδο εμφάνισης κρουσμάτων του κορονοϊού στην Ελλάδα ως μια περίοδο την οποία οι εργαζόμενοι/ες ενημέρωσαν, αρχικά, τις φιλοξενούμενες για τη σημασία του περιορισμού των μετακινήσεών τους έτσι ώστε να μην υπάρξει κρούσμα στο εσωτερικό του ξενώνα. Στη συνέχεια, αξιολογώντας βήμα προς βήμα την αποτελεσματικότητα κάθε μέτρου, τους απαγόρευσαν την έξοδο από τον ξενώνα οποιαδήποτε μέρα και ώρα, παρά επέτρεψαν συγκεκριμένες μέρες και ώρες που θα μπορούσαν να βγουν, καθώς και συγκεκριμένες αιτιολογίες. Καθώς η συντριπτική πλειοψηφία των φιλοξενουμένων για τις περισσότερες δουλειές τους μεταβαίνουν στο κέντρο της Αθήνας με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, η ελεύθερη κυκλοφορία τους θεωρήθηκε πως αυξάνει τον κίνδυνο μόλυνσης. Θέλοντας να τις αποτρέψουν από το να μεταφέρονται στο κέντρο της Αθήνας, η διεύθυνση του ξενώνα έθεσε ως κανονισμό να αξιολογείται ο λόγος

εξόδου τους ώστε να πάρουν την έγκριση της κοινωνικής υπηρεσίας ή της υπεύθυνης, καθώς και τους επιβλήθηκε χρονικό όριο επιστροφής εντός μιας ώρας, ώστε εκ των πραγμάτων να μην προλάβουν να μεταβούν στο κέντρο και να γυρίσουν. Η Χαρά αναφέρεται στις δυσκολίες εφαρμογής των νέων κανονισμών

Ειδικά τον πρώτο καιρό ήτανε πολύ αντιδραστικές, φεύγανε. Όπως και όλη η Πολιτεία δεν πάρθηκαν από τη μια μέρα στην άλλη όλα τα μέτρα. Ενώ είχαμε πει ότι δε θα βγαίνετε έξω παρά αν το αξιολογήσουμε εμείς ότι χρειάζεται να βγείτε, στην πορεία είπαμε ότι δε θα βγαίνετε έξω γενικώς. Βλέποντας ότι ήθελαν κάθε μέρα να πηγαίνουν πχ στο σούπερ μάρκετ, το αξιολογήσαμε και είπαμε ότι δε θα βγαίνετε κάθε μέρα για το σούπερ μάρκετ, θα βγαίνετε δύο φορές την εβδομάδα πολύ συγκεκριμένες ώρες. Οι κυρίες δυσκολεύτηκαν. Χρησιμοποίησαν και ψεύτικες πληροφορίες για να μπορέσουν να βγουν, γελούσαν, πίστευαν ότι είμαστε υπερβολικές. Έπειτα τοποθετήθηκε αντισηπτικό έξω από την πόρτα του γραφείου και δεν επιτρεπόταν να μπουν στους χώρους των γραφείων, η επικοινωνία γινόταν από μια απόσταση μέσω ενός παραθύρου. Ακόμα κι όταν βγαίναμε έξω από το γραφείο δεν τους επιτρέπαμε να μας πλησιάζουν πολύ προσπαθώντας να κρατήσουμε τα δύο μέτρα [απόσταση], φορώντας γάντια μάσκες, παροτρύνοντάς τους να πλένουν συνέχεια τα χέρια τους. Άρχισαν σιγά σιγά μέρα με τη μέρα να πιστεύουν ότι κάτι συμβαίνει. Δε μπορεί ένα προσωπικό δέκα ατόμων που μέχρι τώρα ήταν αλλιώς να τους βλέπουμε με γάντια με μάσκες, αρχίσαμε το εκ περιτροπής παίρναμε δουλειά στο σπίτι, δεν πηγαίναμε κάθε μέρα και τους το εξηγήσαμε αυτό ότι αυτό είναι απόφαση της Πολιτείας. Είναι ένα μέτρο για τον περιορισμό της διασποράς. *Οπότε καταλάγιασαν οι αντιδράσεις και συμμορφώθηκαν.*

Στην περιγραφή της Χαράς, η «αντίδραση» που μετατράπηκε σε «συμμόρφωση», επιβεβαιώνει την λειτουργία του ξενώνα ως σύστημα ασφάλειας με τρόπο διεισδυτικό και ολοένα επεκτεινόμενο στην καθημερινή ρύθμιση της κυκλοφορίας και της κινητικότητας των γυναικών, ως που, εν τέλει, μετατρέπεται σε αυτό-ρύθμιση και αυτοπειθαρχία. Για την κατανόηση του τρόπου που επήλθε η μετατόπιση της στάσης των φιλοξενουμένων κομβικό ρόλο διαδραματίζει η συν-αισθηματική επένδυση του συστήματος ασφαλείας - ξενώνα, την οποία πραγματώνει η *αύρα της ασφάλειας* βάσει της απειλής που εμπεριέχει καταστατικά. Η αύρα της ασφάλειας, που τελεί αυτή τη συν-αισθηματική επένδυση, εμπεριέχει το φόβο ως πυρηνικό κομμάτι της το οποίο, ωστόσο, έχει νόημα να κατανοήσουμε πέρα και έξω από τη συγκυρία της πανδημίας, καθώς αποτελεί καταστατική συνθήκη για τον τρόπο που οι σχέσεις των

ωφελομένων με τις θεσμικές διαδικασίες, τους χώρους και τις εργαζόμενες υλοποιούνται. Για το λόγο αυτό θα αναφερθώ στην *ασφαλειοποίηση* των χώρων και των διαδικασιών εξυπηρέτησης ως το σύνολο των πρακτικών μέσα από τις οποίες η αύρα της ασφάλειας αναδύεται καθορίζοντας τη σχέση των σωμάτων με το χώρο, αλλά και μεταξύ τους έτσι ώστε να εντάσσονται και να ενισχύουν ήδη υπάρχουσες δυναμικές.

2B. Ασφαλειοποίηση και συν-αισθηματικές πολιτικές του φόβου

Η Ειρήνη, μια από τις συνομιλήτριές μου εργαζόταν ως νομικός στο Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) προετοιμάζοντας τα θύματα βασανιστηρίων για τη συνέντευξη ασύλου. Το ΕΣΠ απευθύνεται σε ευάλωτες ομάδες, όπως θύματα βασανιστηρίων, έμφυλης βίας και εμπορίας ενώ αναλαμβάνει ατομικές περιπτώσεις ενημερώνοντας για τη νομική τους κάλυψη και το δικαιωματικό πλαίσιο στο οποίο εμπίπτει κάθε περίπτωση ανάλογα τις ιδιαίτερες συνθήκες της. Καταστατικά η εξυπηρέτηση του ΕΣΠ αναφέρεται στην παροχή υπηρεσιών ολικής αποκατάστασης των αιτούντων άσυλο που έχουν επιβιώσει από βασανιστήρια στις χώρες καταγωγής τους, καθώς και τη συμβουλευτική και ψυχολογική υποστήριξη θυμάτων έμφυλης και ρατσιστικής βίας. Ωστόσο, σε όλο το φάσμα της εξυπηρέτησης προσφύγων/ισσων η ασφάλεια και τα συνακόλουθά της ενέχουν μια ένταση καθώς, ενώ οι ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες προσανατολίζονται στην ενδυνάμωση και την «ολιστική αποκατάσταση» των εξυπηρετούμενων, η ασφαλειοποίηση της εξυπηρέτησης εγκαθιδρύει μια αίσθηση διαφορετική στο χώρο μέσα από τη συν-αισθηματική βίωση της απειλής της ασφάλειας. Στο παρακάτω απόσπασμα η Ειρήνη περιγράφει τη διαδικασία ελέγχου που κάποιος/κάποια απευθυνόμενη στο ΕΣΠ έπρεπε να περάσει προκειμένου να εισέλθει στο κτήριο.

Ήταν στην πόρτα ο σεκιουριτάς, από κει που έμπαινε και έβγαινε όποιος ήθελε μέσα στο κτήριο ακολούθησαν μια πολιτική που έπρεπε να σε ελέγξουν στην είσοδο, να περάσει το όνομά σου σε ένα excel, να σου δώσουν μια κάρτα επισκέπτη με ένα νούμερο, να σε περάσουν με τον αριθμό σου, να σε στείλουν σε ένα συγκεκριμένο γραφείο, να επικοινωνήσει το ισόγειο με το γραφείο που σε έστειλαν για επιβεβαίωση ότι ανεβαίνει η τάδε με τον αριθμό 4, όταν φύγεις να πάρει τηλέφωνο ο δεύτερος όροφος το ισόγειο και να πει ότι κατεβαίνει και φεύγει. Κάποια στιγμή είχε γίνει πολύ *τρομοκρατικό* αυτό για όλους μας γιατί είχαμε το σεκιουριτά που ήταν ένας άνθρωπος εμφανώς εκτός πλαισίου, με τον ασύρματο με γιλέκο. Έχω μια αίσθηση ότι με τους ανθρώπους που δουλεύουμε έχουμε να

διαχειριστούμε πράγματα που δε μπορούμε να φανταστούμε. Οπότε το να έρχονται σε μια φάση που είναι λίγο military τους κλονίζει την εμπιστοσύνη και το *αίσθημα ασφάλειας*. Εμένα μου το έχουν εκδηλώσει σε προσωπικό επίπεδο⁷. Ακόμα και αυτοί με τις σχετικά πιο απλές ιστορίες σου λένε ότι έχω *φοβία* με τους ανθρώπους με στολή. Ειδικά όσοι/ όσες προέρχονται από εμπόλεμες ζώνες.

Η εγκαθίδρυση του φόβου για τους/τις ωφελούμενους/ες αλλά και για κάποιες από τις εργαζόμενες μέσα από συγκεκριμένες επαναλαμβανόμενες πρακτικές αποτελεί την ουσία της ασφαλειοποίησης της συγκεκριμένης υπηρεσίας και του χώρου της. Η *ασφαλειοποίηση* (securitization) κατά τον Thierry Balzacq (2011) είναι μια διυποκειμενική διαδικασία συνάρθρωσης πρακτικών που διαμορφώνουν κατανοήσεις μέσω της έξης⁸ (habitus) από διαφορετικά κοινωνικά πεδία. Μια τέτοια θεώρηση, χαρακτηρίζεται απ' τον Balzacq (2011) ως *κοινωνιολογική – πραγματιστική* και αποτελεί μια απ' τις προσπάθειες να μετατοπιστεί το ενδιαφέρον από το *τι είναι* η ασφαλειοποίηση στο *τι κάνει* και, καθώς επικεντρώνεται στις πρακτικές, βασίζεται κατά ένα μεγάλο μέρος στην θεωρία του Pierre Bourdieu για την έξη [habitus] (Balzac et.al, 2015, σ. 12). Ως εκ τούτου διαφέρει και διαχωρίζεται από τη φιλοσοφική κατανόηση της ασφαλειοποίησης ως μια πράξη λόγου [speech act], θεωρία που βασίζεται στην επιτελεστικότητα του λόγου, και υιοθετήθηκε απ' τη Σχολή της Κοπεγχάγης (Balzacq & Leonard & Ruzicka, 2015). Επειδή η εγκαθίδρυση της ασφάλειας προαπαιτεί κοινές κατανοήσεις, το δρών υποκείμενο που τελεί την ασφαλειοποίηση [securitizing actor] πρέπει να τις δημιουργήσει επενδύοντας σε ένα κοινό με τις ίδιες υπόνοιες, σκέψεις και συναισθήματα σε σχέση με την *ευαλωτότητα ενός αντικειμένου αναφοράς* που δικαιολογεί τις όποιες πράξεις του δρώντα υποκειμένου.⁹ Αυτό πρακτικά σημαίνει πως για να τελεστεί η διαδικασία

⁷ Η Ειρήνη χαρακτηριστικά αναφέρει το φόβο ενός εξυπηρετούμενου της ότι τα κινητά τους τηλέφωνα παρακολουθούνται και την επιμονή του να τα τοποθετούν έξω απ' την αίθουσα που βρίσκονταν και μιλούσαν, ένας φόβος που εκκινούσε από το γεγονός ότι ήταν πολιτικός πρόσφυγας, αλλά τροφοδοτούταν από την ασφαλειοποίηση των κτηριακών εγκαταστάσεων και των διαδικασιών

⁸ Ως habitus ο Pierre Bourdieu (2000, σ.22) όρισε το σύστημα «διαρκών και μεταθέσιμων διαθέσεων διαρθρωμένων δομών προδιατεθειμένων να λειτουργούν ως διαρθρωτικές δομές, δηλαδή ως αρχές γέννησης και διάρθρωσης των πρακτικών».

⁹ Στη διαδικασία αυτή η ρόλος του dispositif, του συστήματος εξουσίας δηλαδή, είναι το να διαπλέκει όλες τις διαφορετικές πρακτικές μεταξύ τους. Στη θεωρία αυτή τα όρια μεταξύ δρώντων και κοινού είναι θολά, καθώς ορίζεται πως χρειάζεται να υπάρχει ένα κοινό στο οποίο θα παρουσιαστεί μια ενοποιημένη έννοια (πχ το έθνος) ως ευάλωτη, πράγμα που φέρνει κεντρικά στη συζήτηση το θέμα της

ασφαλειοποίησης από το δρον υποκείμενό της, στην προκειμένη περίπτωση την Έπατη Αρμοστέια που ορίζει την διαφύλαξη της ασφάλειας στους χώρους των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που διευθύνει, πρέπει το αντικείμενο αναφοράς να πλαισιώνεται από μια *αύρα πρωτοφανούς απειλής*, κάτι που επιτάσσει το να χρησιμοποιηθεί συγκεκριμένη πολιτική άμεσα ώστε να αποφευχθεί η πραγματοποίησή της (Balzacq, 2011, σ.3).

Στην περίπτωση της πανδημίας και του περιορισμού των φιλοξενουμένων στον ξενώνα, το ρόλο αυτό παίρνει η δημόσια υγεία, όμως, αντιλαμβανόμεστε ότι καθώς η ασφαλειοποίηση αφορά την καταστατική λειτουργία των γραφείων των εν λόγω υπηρεσιών, η ασφάλεια ως ρυθμιστική διατήρηση της τάξης ορίζεται ως το αντικείμενο αναφοράς γύρω από το οποίο απλώνεται η *αύρα πρωτοφανούς απειλής*. Ενώ η ανάδυση της *αύρας* της ασφάλειας προέρχεται από την επανάληψη των πρακτικών ασφαλειοποίησης στον ξενώνα, του ενδελεχούς και εξαντλητικού ελέγχου του ποιος βρίσκεται στο κτήριο και πώς ακριβώς κυκλοφορεί μέσα σε αυτό, ταυτόχρονα, η συμβολική χρήση της στολής του σεκιουριτά και του ασύρματου συνδέει την ασφάλεια του χώρου, ως αντικείμενο αναφοράς που απειλείται, με τις μνήμες των εξυπηρετούμενων από τις εμπόλεμες ζώνες, ή τη διάσχιση των συνόρων, αποκολλώντας την εξυπηρέτηση από την ολιστική ενδυναμωτική διαδικασία που υπόσχεται. Ταυτόχρονα, ο Didier Bigo (2002) τονίζει τη σημασία της συνεχόμενης ανακατασκευής του διαχωρισμού της εξωτερικής ασφάλειας απ' την εσωτερική στο πλαίσιο της ασφαλειοποίησης ενόσω ένα εύρος ζητημάτων όπως η μετανάστευση, τα ζητήματα ασύλου, η τρομοκρατία, το εμπόριο ουσιών αντιμετωπίζονται ως ζητήματα ασφάλειας, κάτι που τους στερεί τη δυναμική να αντιμετωπιστούν ως ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης. Η στέρηση αυτής της δυναμικής θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια *απώλεια* που ενυπάρχει στην *αύρα πρωτοφανούς απειλής* που χαρακτηρίζει την ασφαλειοποίηση, ενώ ο συνδυασμός αυτών των δύο χαρακτηριστικών συνομιλεί με την έννοια της *αύρας* του Walter Benjamin που υιοθετώ σαν μεθοδολογικό εργαλείο.

Όπως αναλύθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, η *αύρα* στο έργο του Walter Benjamin (2013/2018, σ.19) βιώνεται ως η «μοναδική εμφάνιση μιας απόστασης από τα πράγματα οσοδήποτε κοντά μας κι αν βρίσκονται» εκφράζοντας μια αδυναμία

εμπρόθετης δράσης [agency] και γι' αυτό πέρα από το κοινό και τους securitizing actors στη συζήτηση μπαίνουν και τα εργαλεία της ασφάλειας ως συστήματα εξουσίας.

προσέγγισης σχετιζόμενη με μια *ανυπολόγιστη απουσία ή απώλεια*. Στο γραπτό του, μάλιστα, «*Το χασίς στη Μασσαλία*» (Benjamin, 2006, σ.125) παραθέτει την φράση του Karl Kraus «όσο πιο κοντά κοιτάς μια λέξη, τόσο πιο μακρινή σου φαίνεται» για να περιγράψει την ιδιότητα του χασίς να προκαλεί μια αίσθηση ανοικείωσης του κόσμου. Την ίδια φράση χρησιμοποιεί για να περιγράψει την αύρα στο έργο του «*Το έργο τέχνης την εποχή της τεχνολογικής του αναπαραγωγικότητας*», όπου η απόσταση αυτή είναι πρωτίστως απόσταση από τον εαυτό μέσω του οποίου αντιλαμβανόμαστε ένα πράγμα, ενώ, περιλαμβάνει τη βιωματική εξομοίωση με το πράγμα χάρη στην οποία αυτό γίνεται αγνώριστο (Τερζάκης, 2013/2018, σ.70). Υιοθετώντας αυτή την ανάλυση για την αύρα της ασφάλειας, κατανοούμε πώς αναδύεται το τρομοκρατικό συναίσθημα στο οποίο αναφέρεται η Ειρήνη για όλους, προκαλώντας ανοικείωση στους/στις εργαζόμενους/ες από τη διαδικασία λειτουργίας των χώρων εργασίας τους, κάνοντας τον φρουρό του κτηρίου να μοιάζει «εκτός πλαισίου». Η συν-αισθηματική σύνδεση του “military” ελέγχου και η τρομακτική παρουσία του ένστολου φρουρού αντηχεί, αντίθετα, όλη την εμπειρία της μετανάστευσης ως ένα σύνολο από τρομακτικές στιγμές είτε αφορούν τις εμπόλεμες ζώνες απ’ τις οποίες κάποιοι/ες προέρχονται, είτε τη διαδικασία ελέγχου και περιορισμού στα ΚΥΤ. Οι συνδέσεις αυτές γίνονται αντιληπτές από τους/τις εργαζόμενες συν-αισθηματικά καθώς η Ειρήνη αναφέρεται σε μια «αίσθηση ότι με τους ανθρώπους που δουλεύουμε έχουμε να διαχειριστούμε πράγματα που δε μπορούμε να φανταστούμε». Επομένως, δεν αναφερόμαστε σε νοηματικές συνδέσεις που πραγματοποιούνται ρητά, παρά ενυπάρχουν ως μια «αίσθηση» στην αύρα που συγκρατεί το φόβο των εξυπηρετούμενων για τη διαδικασία και αντηχεί τις αναμνήσεις τους. Η απώλεια της δυνατότητας μιας διαφορετικής διεκδίκησης αναφέρεται στην καταστατική απώλεια να αντιμετωπιστούν ζητήματα όπως η έμφυλη βία και η μετανάστευση, στην προκειμένη, ως πολιτικά επίδικα και ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης που επιφέρουν οι διαδικασίες οχύρωσης των παροχών, όπως είναι η ασφαλειοποίηση. Έτσι, η απώλεια αυτή είναι διαλεκτικά δεμένη με την ανοικείωση που προκαλεί στην Ειρήνη και τους συνεργάτες της η αύρα της ασφάλειας σχετικά με την αντιμετώπιση που έχουν οι μετανάστες/τριες που καταφεύγουν σε αυτούς προκειμένου να λάβουν στήριξη.

Παρ’ όλα αυτά, ο φόβος που ενυπάρχει στην αύρα και κυκλοφορεί ανάμεσα στα σώματα που ελέγχονται εντός του κτηρίου δεν προσκολλάται με τον ίδιο τρόπο

στους/στις εργαζόμενες και στους/στις εξυπηρετούμενες. Ανατρέχοντας στην ανάλυση του συν-αισθήματος από τη Sara Ahmed (2001/2014), αναφορικά με τη λειτουργία του στο πολιτικό, η δουλειά της επικεντρώνεται στους τρόπους που οι κοινωνικές ασυμμετρίες διατηρούνται και ενισχύονται μέσω αλλά και λόγω των συν-αισθημάτων. Για την Ahmed (2001/2014) τα συν-αισθήματα δεν ανήκουν σε κανένα συγκεκριμένο άτομο ή συλλογικότητα, παρά λειτουργούν μέσα από την κυκλοφορία τους ανάμεσα σε υποκείμενα, σε σημαίνοντα και αντικείμενα. Έτσι, τα συν-αισθήματα όπως το μίσος λειτουργούν μέσα από τη διολίσθησή τους πλαγίως, ανάμεσα σε σύμβολα, φιγούρες και έννοιες, αλλά και προς τα πίσω μέσα από την απώθηση, ανακινώντας παλιούς συσχετισμούς συγκεκριμένης ιστορικότητας. Επειδή υπάρχουν μέσα από/ λόγω της κυκλοφορία τους, κάνει λόγο για συν-αισθηματικές οικονομίες, όπου η κυκλοφορία αυτή δημιουργεί συν-αισθηματικό πλεόνασμα δημιουργώντας μια αναλογία με τη μαρξιστική ανάλυση για το φετιχισμό του εμπορεύματος. Υπό αυτό το πρίσμα, το ρατσιστικό μίσος για τους Άλλους (όπως είναι οι μετανάστες) δεν αφορά συγκεκριμένο άτομο παρά σκιαγραφεί σώματα και προκύπτει από το επαναλαμβανόμενο «δέσιμο» του Λευκού υποκειμένου ως ιδέα και σύμβολο με το έθνος και την απειλή του με την ετερότητα (Ahmed, 2001/2014, σ. 44). Η έλλειψη παρουσίας του υποκειμένου που εισάγει η Ahmed σχηματοποιεί τις επιφάνειες των συλλογικών σωμάτων, μετατρέποντας τους μετανάστες ως αιωνίως αόριστη σχηματοποιημένη έννοια σε εκείνο που απειλεί να πάρει τη θέση του Λευκού υποκειμένου, έτσι ώστε η κοινωνική αλλαγή να καθίσταται δύσκολη (Ahmed, 2004/2014, σ. 47). Το συν-αίσθημα του φόβου, έτσι, ορίζεται όχι ως εσωτερικό συναίσθημα (emotion) που εκφράζεται εξωτερικά, παρά προσδιορίζει τη λειτουργία του μέσα από και πάνω στα σώματα τα οποία μετατρέπει στα υποκείμενα αλλά και στα αντικείμενά του (2004/2014, σ. 62-63). Για την Ahmed (2004/2014) ο φόβος βιώνεται σαν μια δυσάρεστη μορφή έντασης, με μια δυσφορία που συνδέεται με το μέλλον και ενέχει την αναμονή για την πρόκληση ενός τραύματος. Στην περίπτωση μιας συνάντησης που προκαλεί φόβο, το συναίσθημα αυτό αποθηκεύεται φευγαλέα σε ένα συγκεκριμένο σώμα, αλλά είναι το *πέρασμα* σαν κίνηση αυτό το οποίο εντείνει το συν-αίσθημα του φόβου. Αυτό συμβαίνει καθώς η προσπέραση, σαν κίνηση στο χώρο αλλά και σαν φευγαλέα εγγύτητα ανάμεσα στα δύο σώματα που διασταυρώνονται, αποδίδει στην πρόκληση του τραύματος μια μελλοντική ενδεχομενικότητα ούτως ώστε η επιτυχία του να οφείλεται στην αποτυχία

τραυματισμού στο τώρα και, συνεπώς, (σ)τη διατήρηση της ανοικτότητάς του (Ahmed, 2004/2014).

Σε αυτό το βαθμό, ο φόβος δεν περιλαμβάνει την υπεράσπιση συνόρων που προϋπάρχουν · αντίθετα, ο φόβος δημιουργεί αυτά τα σύνορα με την εγκαθίδρυση αντικειμένων από τα οποία το υποκείμενο, το οποίο φοβούνται, μπορεί να διαφύγει. Μέσω του φόβου όχι μόνο επηρεάζεται το σύνορο μεταξύ του εαυτού και του άλλου, αλλά η σχέση μεταξύ των αντικειμένων του φόβου (αντί για τη σχέση μεταξύ του υποκειμένου και των αντικειμένων του) διαμορφώνεται από ιστορίες που «κολλάνε», κάνοντας κάποια αντικείμενα πιο τρομακτικά από άλλα. (Ahmed, 2004/2014, σ. 67)

Έτσι, ο σωματικός χώρος ευθυγραμμίζεται με τον κοινωνικό, παράγοντας και διατηρώντας τις υπάρχουσες κοινωνικές δυναμικές εφόσον ο φόβος εγκαθιδρύεται μέσω αφηγήσεων που έχουν ήδη προσδώσει τους ρόλους του *ποιος/α φοβάται ποιόν/α*, χαρακτηριστικό παράδειγμα του οποίου αποτελεί η κλασική αφήγηση της απειλής του έθνους και των συνόρων του απ' τις μεταναστευτικές ροές. Ο φόβος, στην περίπτωση μας, σχηματοποιεί τις επιφάνειες των σωμάτων των εξυπηρετούμενων, επιστρέφοντάς τους τα σώματά τους μέσα από την αύρα της απειλής της ασφάλειας, που τους ορίζει ως αντικείμενά του. Έτσι, η αύρα της ασφάλειας, που ανακύπτει μέσα απ' τις πρακτικές της ασφαλειοποίησης, εμπεριέχοντας πάντα το ενδεχόμενο καταστροφής της, επιδρά στην επιφάνεια των σωμάτων των εξυπηρετούμενων με τον έλεγχο της κυκλοφορίας τους εξαρχής, γεγονός που δένει τα σώματα με το χώρο και μεταξύ τους καταστατικά με αυτή τη δυναμική. Στο πλαίσιο αυτού του τρόπου συσχέτισης γίνεται κατανοητή η εγκατάλειψη των διαδικασιών από εκείνες και εκείνους που αντιμετωπίζονται ως απειλή απ' τις ίδιες υπηρεσίες που υπόσχονται μια ενδυναμωτική, ολιστική εξυπηρέτηση. Η ανοικείωση που νιώθει η Ειρήνη και οι συνεργάτες/τιδες της με τον έλεγχο των ανθρώπων που εξυπηρετούν στον εργασιακό τους χώρο και αυτό που η Χριστίνα ανέφερε ως *ανοίκειο* σε σχέση με την αδυναμία των ωφελομένων να εμπιστευτούν απόλυτα τη θεσμική διαδικασία και τις εργαζόμενες σε αυτήν, εκφράζουν την επίδραση των συν-αισθηματικών πολιτικών του φόβου που αναπτύσσεται στο πλαίσιο της αύρας της ασφάλειας. Τη στιγμή που ο λεπτομερής έλεγχος των εξυπηρετούμενων γυναικών μετασχηματίζει τα σώματά τους ως εκείνα που απειλούν την ασφάλεια, η δυναμική αυτή εγκαθιδρύεται ως μια σχέση φόβου, επενδύοντας πάνω σε μια ιστορία «που κολλάνε», αυτή της απειλής του έθνους λόγω της διαπερατότητας των συνόρων του. Περνώντας στην επόμενη ενότητα, και

αναφερόμενη πιο συγκεκριμένα στην εξυπηρέτηση των θυμάτων έμφυλης βίας, θα ισχυριστώ πως η αύρα της ασφάλειας επεκτείνεται σε όλες τις γραφειοκρατικές διαδικασίες εξυπηρέτησης και ένταξης των προσφυγισσών στη σφαίρα του μηχανισμού αναγνώρισης – αποκλεισμού, που περιλαμβάνει τη δεύτερη τροπικότητα των ηθικών κατανοήσεων της ασφάλειας στο εν λόγω πεδίο, δηλαδή, της βιοπολιτικής.

2Γ. Ασφάλεια και βιοπολιτική κατασκευή της ετερότητας .

Όπως αναφέρθηκε, στο συγκείμενο της περιόδου της καραντίνας ο ήδη υπάρχον μηχανισμός αποκλεισμού - συμπερίληψης μετασχηματίζεται βάσει των ολοένα μεταβαλλόμενων συνθηκών, μέσα από «αυτοσχεδιασμούς» των εργαζομένων στους ξενώνες που χαρακτηρίζουν και τη γενικότερη κρατική αντιμετώπιση. Στην περίπτωση της ασφάλειας από την έμφυλη βία, ο αποκλεισμός των γυναικών στα σπίτια τους με τους κακοποιητές συζύγους τους, ή στο δρόμο και μακριά από την ύπαρξη υπηρεσιών και φυσικών χώρων όπου έβρισκαν έστω και προσωρινό καταφύγιο, όπως τα γραφεία των ΜΚΟ κατά της έμφυλης βίας, συμβαίνει λόγω της δοθείσας προτεραιότητας στην προστασία από την πανδημία, κάτι που βασίζεται στην κατανόηση του υποκειμένου της φροντίδας ως βιοπολιτικά ορισμένο και διανοητό μέσα από την ιατρικοποίηση του τραύματός του. Η καραντίνα λειτουργεί καταλυτικά ως προς τις ελλείψεις που υπήρχαν στην παροχή ενός υποστηρικτικού δικτύου για τις ωφελούμενες, ενώ σύμφωνα με τη Νικολέτα, συνομιλήτριά μου που εργάζεται ως συντονίστρια περιστατικών στη Διοτίμα, παράγονται καινούρια αλλά και τονίζονται τα ήδη υπάρχοντα *τρομακτικά κενά*, όπως αναφέρει, από την ίδια τη διαδικασία. Οι ξενώνες του ΕΚΚΑ και της ΓΠΦ δεν έκλεισαν επίσημα, όμως ο ξενώνας επείγουσας φιλοξενίας σταμάτησε να δέχεται νέα περιστατικά λόγω της αδυναμίας των Συμβουλευτικών Κέντρων και των ΜΚΟ να συνοδεύσουν τις προσφύγισσες σε δημόσια νοσοκομεία. Η ανάγκη για συνοδεία έγκειται στην προϋπόθεση για την εισαγωγή σε ξενώνες να έχουν πραγματοποιηθεί ιατρικές εξετάσεις σε δημόσιο νοσοκομείο, οι οποίες είναι αιματολογικές, ακτινολογικές, δερματολογικές και ψυχιατρική γνωμάτευση. Ωστόσο όπως αναφέρει η Έλλη, η επιστημονική υπεύθυνη του κέντρου Διοτίμα, κατά περιόδους μπορεί να ζητούνται και άλλες εξετάσεις αποτελώντας αντικείμενο διαπραγμάτευσης και διαφωνιών μεταξύ των Συμβουλευτικών Κέντρων και των φορέων παραπομπής με τους/τις υπεύθυνους των ξενώνων όπως είναι οι εξετάσεις για HIV, κάτι που δεν προβλέπεται

απ' το πρωτόκολλό τους. Οι παραπάνω απαιτήσεις για την εισαγωγή αναφέρονται ως «αυτοσχεδιασμοί», κομμάτι των οποίων, στο συγκεκριμένο μας, αποτελεί και η εξέταση για τον κορονοϊό, χωρίς να μπορεί να υποστηριχθεί επίσημα κάτι τέτοιο. Η Έλλη αναφέρει πως

Δεν το χουν πει επίσημα, λίγο αυτοσχεδιάζουν. *Φοβούνται* κιόλας [οι εργαζόμενοι στους ξενώνες], επειδή υπάρχουν οι άλλες [φιλοξενούμενες] μέσα, οι οποίες επειδή δεν μετακινούνται έχουν μετατραπεί σε μια *ζώνη ασφάλειας*. Δηλαδή ο εγκλεισμός τους μέσα στον ξενώνα, τις έχει προστατεύσει απ' το να έχουν εκτεθεί [στον κορονοϊό], είναι όλες τους υγιείς και το έξω φαίνεται *απειλητικό*.

Οι συνθήκες υπό τις οποίες λειτούργησαν οι ξενώνες τους μήνες της καραντίνας ανέδειξαν την εγγενή ένταση ανάμεσα στην επιτακτικότητα της απομάκρυνσης των ωφελουμένων από την κακοποίηση και την αναμονή και ανασφάλεια που η διαδικασία εισαγωγής επιφέρει. Η διαδικασία εισαγωγής με συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία περιλαμβάνουν ιατρικές και ψυχιατρικές εξετάσεις, εμπίπτει στην γενικότερη ιατροποίηση των πολιτικών διεκδικήσεων των προσφυγικών πληθυσμών. Η Miriam Ticktin (2011β, σ. 252) ανατρέπει στην αρχή της ένταξης της έμφυλης βίας (gender based violence) στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής παρέμβασης των Γιατρών Χωρίς Σύνορα σε συνθήκες κρίσης (πχ εμπόλεμες ζώνες) τη δεκαετία του 1990. Η ιατροποίηση της σεξουαλικής βίας βασίστηκε στην προσπάθεια να εξαλειφθεί ο ανθρώπινος πόνος γενικώς, ορίζοντας ως αντικείμενο των παρεμβάσεων το *σώμα που υποφέρει* (suffering body), ως κοινό και καθολικό (Ticktin, 2011α, σ.15-16). Η ανάλυση αυτή διατηρεί στον πυρήνα της την ουδετερότητα του ανθρωπισμού και την απροθυμία των ανθρωπιστικών οργανώσεων να εμπλακούν σε πολιτικά ζητήματα. Η ιατρική αντιμετώπιση της σεξουαλικής βίας επομένως, αφαιρεί τις πολιτικές αιχμές των φεμινιστικών διεκδικήσεων, καθώς δεν αντιμετωπίζει τις έμφυλες σχέσεις ως σχέσεις εξουσίας, δεν επικεντρώνεται στο πριν και το μετά της σεξουαλικής βίας παρά στην ιατρική αντιμετώπιση του πόνου και της σωματικής φθοράς (Ticktin, 2011β, σ. 255). Ωστόσο, στην συμπίληψη της έμφυλης βίας στα αντικείμενα ενδιαφέροντος του ανθρωπισμού, η Ticktin διαβλέπει το τέλος του έτσι όπως τον ξέρουμε, καθώς καταδεικνύονται τα όριά του και δημιουργούνται νέοι τρόποι¹⁰ σκέψης γύρω από την καθολικότητα του υποκειμένου της φροντίδας,

¹⁰ Χαρακτηριστικά η Ticktin αναφέρει πως οι πολιτισμικές παραδοχές της σύνδεσης του σεξουαλικού τραύματος με το αίσθημα της ντροπής στην περίπτωση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα ανακινήθηκαν με την ενασχόλησή τους με θύματα έμφυλης βίας στο Κονγκό (2022β, σ. 260)

δίνοντας στην ανθρωπιστική δράση νέες προοπτικές πολιτικοποίησης. Η προοπτική αυτή αποτυπώνεται σε διεκδικήσεις και διαφωνίες, όπως η αμφισβήτηση της αναγκαιότητας εξέτασης για τον HIV που ανέφερε η Έλλη, όπου μετά τις αντιδράσεις των εργαζομένων στις ΜΚΟ σταμάτησε να ζητείται η αντίστοιχη εξέταση απ' τη μεριά των ξενώνων φιλοξενίας. Τα εναπομείναντα στοιχεία της ιατρικοποίησης του έμφυλου τραύματος, παρ' όλα αυτά, συνεχίζουν να καθορίζουν τη διαδικασία συμπερίληψης των ωφελούμενων γυναικών στη φιλοξενία, σχηματίζοντας περιοχές αποκλεισμού για όσες δεν πληρούν τα απαραίτητα κριτήρια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση φόβου μόλυνσης της «ζώνης ασφάλειας», όπως χαρακτήρισε η Έλλη το εσωτερικό του ξενώνα με κρούσματα κορονοϊού που ισοπέδωσε τη δυνατότητα εξυπηρέτησης σε μια κρίσιμη πολιτικά στιγμή και ενώ τα αιτήματα βοήθειας αυξάνονταν. Το ερώτημα που με απασχόλησε ήταν ποια είναι τα σημεία που η βιοπολιτική διαχείριση του έμφυλου τραύματος συναντά την ασφάλεια ως θεσμικά ορισμένη κατηγορία, και τι ποιότητες παράγει η συνάντηση αυτή.

Η κατασκευή του διπόλου ιδιωτικό- δημόσιο, όπου ο δημόσιος χώρος παρουσιάζεται ως επικίνδυνος για τις γυναίκες συν-κατασκευάζοντας το φόβο τους γι' αυτόν (Bondi & Rose, 2003) παραγνωρίζει το γεγονός ότι οι ασυμμετρίες της έμφυλης διαφοράς διαποτίζουν όλα τα πεδία της κοινωνικής ζωής και, συνεπώς, η έμφυλη βία προκύπτει και στον οικιακό χώρο · στην περίπτωση της πανδημίας η προτεραιότητα που δίνεται στην διαφύλαξη της υγείας μέσω του περιορισμού στο σπίτι ενισχύει αυτή την αντίληψη. Καθώς ο ητικός ορισμός της ασφάλειας, με την έννοια της ευρωστίας και της προστασίας από τον ιό της πανδημίας, φαίνεται να επικρατεί σχεδόν σε όλα τα πεδία της κοινωνικής ζωής, μια τέτοια πολιτική ορθολογικοποιείται στα πλαίσια της θεσμικής διαχείρισης της ενδοοικογενειακής βίας. Ταυτόχρονα, σε ό, τι αφορά εκείνες που προσπαθούν να απομακρυνθούν από τον οικιακό χώρο και την κακοποίηση κάνοντας καταγγελίες κατά τη διάρκεια της καραντίνας, η δυσκολία τήρησης των προαπαιτούμενων για να παραπεμφθούν σε ξενώνες το καθιστά αδύνατο. Οι ιατρικές εξετάσεις, που δύναται να συμπληρωθούν με το τεστ για τον Covid-19, έφεραν στην επιφάνεια τη *ζώνη ασφάλειας* στην οποία αναφέρθηκε η Έλλη βάσει ιατρικών κριτηρίων, κατασκευάζοντας, δηλαδή, ως «απειλητικό έξω» εκείνες που επιθυμούν να φιλοξενηθούν λόγω της πιθανότητας να αποτελούν κρούσματα.

Εδώ, το υποκείμενο της φροντίδας ορίζεται βιοπολιτικά, όπου η διατήρηση της υγείας του ανάγεται σε ζήτημα συλλογικής ασφάλειας, με τη βιοπολιτική της διάσταση να αποτελεί τον όρο και την προϋπόθεση για τη μετάβαση στην ασφάλεια από την έμφυλη βία εξαρχής. Η βιοπολιτική σαν όρος προκύπτει από τη θεωρία του Michel Foucault (2003) ως η μετάβαση από την ανατομο-πολιτική του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα στην εστίαση στον πληθυσμό, στην παραγωγική δυνατότητα των μορφών εξουσίας να διασφαλίζουν την αναπαραγωγή και την υγεία του, ως διακυβέρνηση επί της ζωής και διαμέσου αυτής και όχι επί της αφαίρεσής της, κάτι που σηματοδοτούσε τις προηγούμενες περιόδους. Οι βιοπολιτικές της Ετερότητας [biopolitics of Otherness] στην περίπτωση των αιτούντων ασύλου στη Γαλλία όπως εξηγεί ο Didier Fassin (2001, σ. 7) αναφέρονται στην αναγνώριση του σώματος ως πεδίο πολιτικής πιστότητας, γεγονός που ανάγει το σώμα που υποφέρει στον κυρίαρχο τρόπο απόκτηση πολιτειότητας¹¹, επιτρέποντάς τους, κατέχοντας νομικό στάτους να έχουν το βασικό δικαίωμα διατήρησης της ζωής. Η πολιτειότητα, έτσι, αποκτά βιοπολιτική διάσταση πέρα από τις εθνικές και έμφυλες συνδηλώσεις της και ασκείται ανάμεσα στη συσχετικότητα και την ετεροποίηση (Αθανασίου & Τσιμουρή, 2013). Στο πλαίσιο της βιοπολιτικής πολιτειότητας, οι λόγοι της κοινωνικής θεραπευτικής αποκρύπτουν τις εξουσιαστικές σχέσεις που τους οργανώνουν, βασιζόμενοι στην παραγωγή και διαχείριση ευπαθών κατηγοριών –ή όπως αναφέρουν οι συνομιλήτριές μου κατηγορίες «ευαλωτότητας»¹², τις οποίες το εθνικό κράτος συνδράμει και πειθαρχεί ταυτόχρονα.

¹¹ Με την έννοια ότι οι μετανάστες αποκτούν την πολιτειότητα διαμέσου του σώματός τους και όχι των κοινωνικών συνθηκών που τους φέρνουν στην κατάσταση μετανάστευσης.

¹² Από τις συζητήσεις που κάναμε με κάποιες για τις προηγούμενες δουλειές τους σε παρόμοιο πεδίο η Νικολέτα αναφέρει για τους/τις μετανάστες/τριες που εξυπηρετούσε ως κοινωνικός λειτουργός για το ΚΕΛΠΝΟ στη Μόρια : “Ήθελαν να φύγουν απ’ το νησί και για να φύγουν ξέρανε ότι με την αναγνώριση ευαλωτότητας θα φύγουν πιο γρήγορα. Υπήρχαν άνθρωποι που ήθελαν τόσο πολύ να φύγουν απ’ το νησί και σου εκμυστηρεύονταν κάτι τόσο βαρύ γιατί ήξεραν ότι έτσι είχαν πιθανότητες να φύγουν. Και το άλλο [πέρα από την αναγνώριση ασθένειας ή μετα-τραυματικό στρες ως ευαλωτότητα] ήταν το GBV (GENDER BASED VIOLENCE) που δε χρειαζόταν πολλές φορές να υπάρχει ιατρική εξέταση, ο ψυχολόγος πολλές φορές μπορούσε να δώσει [χαρτί για] μια ευαλωτότητα, με το GBV”. Ωστόσο στο συγκεκριμένο κεφάλαιο με ενδιαφέρει περισσότερο να δείξω πως η εθελούσια μεταφορά στην ασφάλεια, του ξενώνα, πλαισιώνεται βιοπολιτικά με τρόπο ώστε να αναιρεί τη συναισθηματική τους ασφάλεια.

Η ιστορία κοινωνικού τραυματισμού του «άλλου» ή της «άλλης», του ξένου ή της ξένης λόγω εθνικής, σεξουαλικής ή άλλης διαφοράς, γίνεται αιτία αποκλεισμού ή και όρος πειθαρχικής και αναμορφωτικής συμπερίληψης. Σε κάθε περίπτωση, μέσω αυτών των τεχνολογιών εργαλειοποίησης του τραύματος και μετατροπής των υποκειμένων σε ξένα σώματα και επισφαλείς ζωές, οι κάθε λογής «ξένοι» και «ξένες» αποκηρύσσονται, αποφεύγονται, ή εντοπίζονται, πειθαρχούνται, ελέγχονται και «μπαίνουν στη θέση» τους. (Αθανασίου & Τσιμουρή, σ.25)

Στην περίπτωση της παραπομπής σε ξενώνες δεν διακυβεύεται η νομική κάλυψη των προσφυγισσών, ωστόσο, λόγω των τεράστιων υλικών τους αναγκών η επιτυχία του αιτήματός τους ανάγεται σε ζήτημα της ίδιας τους της επιβίωσης από τη ζωή στο δρόμο, ή αντίστοιχα τη διέξοδο από το camp. Η προτεραιοποίηση της *ζώνης ασφάλειας*, που δημιουργήθηκε μέσα στον ξενώνα την περίοδο της καραντίνας σε σχέση με την ασφάλεια των γυναικών που αιτούνται την μεταφορά τους σε αυτόν, αναφέρεται στον πυρήνα της βιοπολιτικής διαχείρισης των μεταναστευτικών σωμάτων. Η ασφάλεια για τις Alyson Cole και Kyoo Lee (2011, σ. 16) βρίσκεται στη διασταύρωση μεταξύ βιοπολιτικής και ηθικής της διωποκειμενικότητας, καθώς αλληλοσυμπληρώνουν τα εννοιολογικά σύνορα η μια της άλλης συμπεριλαμβανομένης της ζωής και του θανάτου. Με αυτόν τον τρόπο, χαρακτηρίζει συν-αισθηματικές ζώνες, πρακτικές, και μια γενικότερη αισθητική που κόβουν και διαπερνούν κάθε πεδίο της κοινωνικής ζωής από την νεοφιλελεύθερη βιοπολιτική διακυβέρνηση μέχρι τις ενσώματες πρακτικές και τις πολιτικές προστασίας φεμινιστικών και queer χώρων (Cole & Lee, 2011). Η βιοπολιτική διαχείριση που προτάσσεται στο συγκείμενο της πανδημίας, αποτελεί άλλη μια *τροπικότητα της θεσμικά ορισμένης ασφάλειας*, ωστόσο η διάσταση αυτή δεν αναδύεται μόνο λόγω της επιτακτικότητας που επιφέρει η πανδημία, παρά φαίνεται και σε άλλες εκφάνσεις της, συστατικές της λειτουργίας των ξενώνων, όπως θα φανεί στο συγκείμενο των ψυχιατρικών εξετάσεων. Η ιατρικοποίηση του έμφυλου τραύματος, όπως είδαμε, λειτουργεί έτσι ώστε να αποπολιτικοποιεί ζητήματα όπως η έμφυλη ρατσιστική πραγματικότητα. Από τη γραφειοκρατική οχύρωση των δομών και των παροχών τους προκύπτουν περιοχές αποκλεισμού καθιστώντας κάποια τραύματα ανάξια να εξυπηρετηθούν και άλλα αδύνατο να μεταφραστούν. Στα παραγόμενα αυτά κενά ενυπάρχει η αύρα της ασφάλειας συγκρατώντας και εμφανίζοντας τις έκδηλες ασυμμετρίες των κοινωνικών κόσμων που συμπυκνώνονται στο περιβάλλον των δομών εξυπηρέτησης.

2Δ. Ψυχιατρικές εξετάσεις

Στο κομμάτι αυτό θα αναφερθώ στις ψυχιατρικές εξετάσεις και τη διαπλοκή τους με τη διερμηνεία καθώς η μη-μεταφρασιμότητα μετατρέπεται σε κριτήριο αποκλεισμού και βασικό εργαλείο κατανόησης του τραύματος που προκαλείται από την έμφυλη βία ενώ, παράλληλα, ο τρόπος που το τραύμα εκδηλώνεται λειτουργεί ως κριτήριο αξιολόγησης ως προς το αν κάποια μπορεί να μείνει στους ξενώνες. Η μη-μεταφρασιμότητα απ' τη μια μεριά συγκεκριμένων έμφυλων τραυμάτων σε ιατρικές κατηγορίες που μπορούν να εξυπηρετηθούν, κι από την άλλη μεριά η κυριολεκτική αδυναμία μετάφρασης – εξυπηρέτησης συγκεκριμένων γλωσσών, συγκρατείται από την αύρα της ασφάλειας, η οποία ενυπάρχει σε όλες τις διαδικασίες οχύρωσης των παροχών μέσα από γραφειοκρατικούς αποκλεισμούς. Στην περίπτωση της απαιτούμενης ψυχιατρικής γνωμάτευσης, απαιτείται η πραγματοποίησή της σε δημόσιο νοσοκομείο, όχι σε ιδιωτικό ιατρείο ή μέσω ιατρικού προσωπικού σε δομές ή ΜΚΟ, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ακεραιότητα της διαδικασίας. Στην εξέταση οι γυναίκες συνοδεύονται από τις εργαζόμενες είτε της Διοτίμα είτε των Συμβουλευτικών Κέντρων της Γ.Ι.Ι.Φ. και από έναν/μία διερμηνέα του φορέα που τις συνοδεύει ή /και είναι διαθέσιμος. Η Νικολέτα, που εργάζεται στη Διοτίμα ως συντονίστρια περιστατικών, αναφέρεται στο διάστημα της καραντίνας ως ένα διάστημα που βγήκαν στην επιφάνεια πολλές ελλείψεις και κενά καθώς οι εξετάσεις αυτές, τα ιατρικά ραντεβού είναι απαραίτητα και στην προκειμένη κατέστησαν αδύνατα. Τα κενά αυτά μεγεθύνονται με την τηλε-εργασία και τον κατ' οίκον περιορισμό, ωστόσο προϋπήρχαν της δεδομένης συνθήκης καθώς τα ραντεβού πραγματοποιούνταν δύσκολα και υπήρχε μια απροθυμία συνοδείας των γυναικών εκ μέρους των Συμβουλευτικών Κέντρων, πράγμα που ο φορέας που εργάζεται η Νικολέτα προσπαθεί να καλύψει. Η βεβαίωση που δίνεται και υπογράφεται από ψυχίατρο σε δημόσιο νοσοκομείο λέει πως κάποια μπορεί να συμβιώσει με άλλα άτομα και να φροντίζει τον εαυτό της η ίδια, δηλαδή πως δεν χρειάζεται νοσηλεία. Η Χριστίνα, εργαζόμενη στον ίδιο φορέα ως ψυχολόγος, αναφέρει από την εμπλοκή της στο κομμάτι των εξετάσεων (τη συνοδεία) πως κατά κύριο λόγο αυτό το οποίο επιχειρείται να αποφευχθεί με την γνωμάτευση είναι το να συμβεί κάποιο αυτοκτονικό ή κάποιο ψυχωσικό επεισόδιο κατά τη διάρκεια παραμονής στον ξενώνα ως μέτρο πρόληψης για την ασφάλειά τους, ή αντίστοιχα να αναπτύξουν επιθετικές συμπεριφορές για την ασφάλεια των υπολοίπων φιλοξενούμενων. Με τη λογική αυτή

μια γυναίκα η οποία έχει ιστορικό ψυχωσικού επεισοδίου ή κατάθλιψης αποκλείεται από την παραμονή στους ξενώνες ενώ για την Χριστίνα

Δε λέει κάτι το να έχει περάσει μια γυναίκα μια φορά στη ζωή της ένα ψυχωσικό επεισόδιο, κάτι που να την αποκλείει και να τη βγάζει τόσο έξω από την ασφάλεια. Άρα ενώ θεωρητικά μια τόσο βίαιη κατάσταση έμφυλης βίας μπορεί να δημιουργεί στη γυναίκα, ή να είναι η αφορμή για τον αυτοκτονικό ιδεασμό ή η αστεγία και η ταλαιπωρία, ή να εκδηλώσει κάποια συμπτώματα που να θυμίζουν ψυχώσεις, εκεί ουσιαστικά πετώντας την έξω απ' τον ξενώνα *την αφήνεις σ' αυτή την κατάσταση.*

Οι συνομιλήτριές μου αναφέρονται στο παράδοξο που περικλείει η ψυχιατρική γνωμάτευση ως εργαλείο συμπερίληψης ή αποκλεισμού · το γεγονός ότι ενώ στη μεταφορά στην ασφάλεια του ξενώνα δίνεται προτεραιότητα σε εκείνες που είναι σε πιο επισφαλή θέση λόγω της μεταναστευτικής τους ιδιότητας, της αστεγίας ή του καθημερινού κινδύνου, ταυτόχρονα η έκδηλη αποτύπωση του τραύματος στον ψυχισμό κάποιας, με τη μορφή ενός ψυχωσικού επεισοδίου, λειτουργεί ανασταλτικά για τη μεταφορά της σε ασφαλή χώρο. Η αιτιολογία αυτή κατασκευάζει άλλη μια φορά το έξω απ' τον ξενώνα ως απειλητικό και το μέσα ως ζώνη ασφάλειας, όπου αποφεύγεται το ψυχωσικό ή το αυτοκτονικό επεισόδιο να συμβεί κατά τη διάρκεια παραμονής κάποιας, χωρίς όμως να υπάρχει πρόβλεψη για το πριν και το μετά. Οι απόψεις των συνομιλητριών μου συγκλίνουν στο ότι η εξέταση αυτή αποκλείει γυναίκες, «τις πετάει έξω» από την ασφάλεια της παραμονής στον ξενώνα, ενώ τα «συμπτώματα» που εκδηλώνουν οφείλονται και απορρέουν από το καθεστώς βίας στο οποίο υπόκεινται καθημερινά κι απ' το οποίο προσπαθούν να ξεφύγουν. Η Νικολέτα αναφέρεται στις δυσκολίες και τα εμπόδια που βάζει στη δουλειά της αυτή η έκβαση, καθώς και σε περιπτώσεις γυναικών που το μέτρο της ασφάλειας στρέφεται εναντίον τους, κατά την άποψή της.

Έχει τύχει να μας αρνηθούν ωφελούμενη απλώς επειδή είχε κατάθλιψη. Η γυναίκα είχε περάσει τα πάντα, είχε πολύ βαρύ ιστορικό, είχε άμεση ανάγκη, ζούσε στο δρόμο. Ήταν αναπόφευκτο, να πάει στον ψυχολόγο, στον ψυχίατρο και να της βγάλει κατάθλιψη. Δεν ήταν κάτι σοβαρό, ήταν κάτι που με φροντίδα και αν ξεκουραζόταν θα έβρισκε το δρόμο της. Θέλω να σου πω ότι ένιωθες εκείνη τη στιγμή ότι αν δε μπορούμε να καλύψουμε τη συγκεκριμένη..

Ο τρόπος με τον οποίο το τραύμα γίνεται κατανοητό υποθέτει, και παράλληλα κατασκευάζει, ένα υποκείμενο το οποίο έχει τη δυνατότητα να αντέχει και να επανέρχεται από την οδύνη που ορίζει το τραύμα του. Η έννοια της συναισθηματικής

ελαστικότητας (resilience) για την Sarah Bracke (2016) περνάει από τα μακρο-συστήματα της οικονομίας στα μικροσυστήματα του εαυτού μετατρέπόμενη σε *τεχνολογία του εαυτού*¹³, από μια φουκωική ανάγνωση. Στο συγκείμενο της αβεβαιότητας της σύγχρονης ζωής η νεοφιλελεύθερη υποκειμενικότητα χτίζεται πάνω στην άρνηση τη ευαλωτότητάς της, ενώ υπάρχει μια διαλεκτική σχέση μεταξύ ελαστικότητας και της καταστροφής ή απειλής της. Όταν η ελαστικότητα μετατρέπεται σε τεχνολογία του εαυτού (Neocleous, 2013) αυτό συμβαίνει εντός και εκτός μιας συγκεκριμένης χρονικότητας, όπου η ταυτόχρονη αντίληψη του μέλλοντος ως καταστροφή αλλά και ως ίαση από την καταστροφή καλλιεργεί ένα αίσθημα ετοιμότητας. Η εξουσία, τότε, διαρθρώνεται με την επιταγή της ελαστικότητας και λειτουργεί ως διαδικασία υποκειμενοποίησης στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης κυβερνησιμότητας και της βιοπολιτικής (Bracke, 2016, σ.62). Το ήθος και οι πολιτικές της ελαστικότητας αποκτούν έμφυλη και φυλετικοποιημένη διάσταση όταν εγγράφονται σε αφηγήσεις του γυναικείου υποκειμένου που τα καταφέρνει και ξεπερνά τη βία που έχει υποστεί · που θεωρείται πιθανό να έχει υποστεί κάποιου είδους τραύματος αλλά δεν δίνεται έμφαση σε αυτό, παρά προτάσσεται η υπέρβασή του αναδεικνύοντας το υποκείμενο της ελαστικότητας ως ένα το οποίο βρίσκεται μόνιμα σε διαδικασίες υπέρβασης και επαναφοράς, που «λυγίζει χωρίς να σπάει» (Bracke, 2016, σ. 66). Η τοποθέτηση του έμφυλου τραύματος σε ένα φαντασιακό που διανοείται μόνο τη συνέχειά του υποκειμένου και ποτέ το «σπάσιμό» του προϋποθέτει αυτό το μετα-φεμινιστικό αφήγημα, διαμορφώνοντας την ασφάλεια ως τη λεπτή γραμμή μεταξύ του τραύματος και της ψυχικής ασθένειας όπου τα υποκείμενα της φροντίδας και της ασφάλειας καλούνται να αφηγηθούν – αποδείξουν-προτάξουν την ευαλωτότητά τους, αλλά ταυτόχρονα να την ελέγξουν και να τη διαχειριστούν ως απόδειξη ότι είναι οι ίδιες ασφαλείς για τον εαυτό τους και τις άλλες. Πώς όμως διαπλέκεται η ψυχιατρική διάγνωση που προκύπτει από μια συνάντηση – εκτίμηση με τον παράγοντα της διερμηνείας, ως προσπάθεια μετάφρασης του τραύματος και της ψυχικής κατάστασης της ωφελούμενης;

¹³ Ο ηθικός κώδικας απαιτεί τη διαμόρφωση του εαυτού ως ένα ηθικό υποκείμενο το οποίο πραγματοποιείται μέσω μορφών υποκειμενοποίησης και πρακτικών του εαυτού, κατά τον Michel Foucault.

2Ε. Ψυχιατρική εξέταση και διερμηνεία

Η διερμηνεία αναγνωρίζεται ως μια απ' τις βασικές ελλείψεις της εξυπηρέτησης των επιζωσών έμφυλης βίας. Οι συνομιλήτριές μου την αναφέρουν ως παράγοντα ανασφάλειας καθώς για την Έλλη τα χρόνια που λειτουργούσαν έναν ασφαλή χώρο στα πλαίσια της δομής προσφύγων στη Μαλακάσα προέκυπταν εθνοτικά – εθνικά ζητήματα τα οποία είχαν κατά κύριο λόγο να κάνουν με την έλλειψη εμπιστοσύνης σε άτομα που αν και μιλούσαν την ίδια γλώσσα προέρχονταν από εχθρικό κράτος στις χώρες καταγωγής τους ή γνώριζαν κι άλλο κόσμο μέσα στο camp. Η φιγούρα του/της διερμηνέα ενσαρκώνει τη διαμεσολάβηση του μηνύματος, δηλαδή τη μετάφραση του έμφυλου τραύματος. Η Χαρά, εργαζόμενη σε ξενώνα του ΕΚΚΑ, αναφέρει πως στη συνεργασία τους με ΜΚΟ όπως η Μετάδραση ζητούσαν επανειλημμένα γυναίκες διερμηνείς καθώς όσα λέγονταν από τις φιλοξενούμενες, ειδικά εάν σχετίζονταν με σεξουαλική βία ανοίγονταν πιο δύσκολα και η παρουσία ενός άντρα διερμηνέα τις ωθεί στην απόκρυψη πραγμάτων από το ιστορικό τους. Στην περίπτωση του αιτήματος για μεταφορά σε ξενώνα, το βίωμα της βίας καλείται να μεταφραστεί και να επικοινωνηθεί μέσω άλλου προσώπου, και έπειτα επιχειρείται η μετάφρασή του σε ψυχιατρική διάγνωση.

Η μετάφραση ως μηχανισμός *αναγνώρισης* της ετερότητας εκ μέρους του νεοφιλελεύθερου κρατικού μηχανισμού ανακύπτει ως έκφραση των κοινωνικών και πολιτισμικών ανισοτήτων, ως ζήτημα ανοχής, συμπερίληψης και πολυπολιτισμικότητας, ενώ μέσω της μετάφρασης αποκαλύπτεται η εξουσία που εγγράφεται σε διαφορετικές γλώσσες (Asad, 2003). Μέσω εννοιολογικών πράξεων μετάφρασης μια αλληλο-διαπλοκή θεραπευτικών, γραφειοκρατικών και θρησκευτικών συστημάτων επιχειρούν να εντάξουν τους ξένους σε πολιτικές κατηγορίες όπως «πρόσφυγα», «μετανάστη» και «θύμα» ώστε το κράτος να αναγνωρίζει και χρησιμοποιεί για να κατανοήσει τη διαφορά (Giordano, 2014). Τα εγχειρήματα αναγνώρισης αρθρώνονται μέσω διαφορετικών τεχνικών μετάφρασης που είτε αναγνωρίζουν την ασυμμετρία [incommensurability] της διαφοράς ή επιχειρούν να την εξημερώσουν βάζοντάς τη σε οικείες κατηγορίες (Giordano, 2014, σ. 10). Στη διαδικασία μετάφρασης του έμφυλου τραύματος σε ιατρική κατηγορία, θα ισχυριστώ πως αναδύεται η κοινωνική ανισότητα μέσω μιας διπλής αδυναμίας μετάφρασης, ή μάλλον ασύμμετρης μετάφρασης στο συγκείμενο της προσπάθειας ψυχιατρικής γνωμάτευσης που θα καταστήσει κάποια ικανή να παραπεμφθεί σε

ξενώνα. Σε αυτήν την περίπτωση το τραύμα συντάσσεται σε μια βιοϊατρική κατηγορία αντιληπτή ως μια ενότητα, τη διάγνωση, μεταφράζοντας (και συχνά απλουστεύοντας) τις αφηγήσεις και τις ιστορίες των επιζωσών έμφυλης βίας σε ιατρικά αντιληπτές ορολογίες. Η ασυμμετρία αυτή συγκρατείται [υπάρχει μέσα] από την αύρα της ασφάλειας, που προσδιορίζει συν-αισθηματικά όλες τις γραφειοκρατικές διαδικασίες αντηχώντας την αδυναμία του αιτήματος στη ζωή όταν το αίτημα, και κατ' επέκταση το βίωμα κάποιας, καθίσταται αδύνατο να μεταφραστεί και να ακουστεί. Τι σημαίνει, όμως αυτή η μετάφραση και, κυρίως, τι συμβαίνει όταν η γλωσσική μετάφραση – μεταφορά του τραύματος και του βιώματος είναι αδύνατη;

Η Χριστίνα τονίζει τις δυσκολίες που η ψυχιατρική εξέταση επιφέρει στη διαδικασία, δυσκολίες που προέρχονται από την προσπάθεια «εκτίμησης» της ψυχικής κατάστασης κάποιας μέσα από μια μόνο συνάντηση αλλά και από τη δυσκολία επικοινωνίας της τρέχουσας κατάστασής τους. Η έκβαση της εξέτασης, σύμφωνα με τη Χριστίνα, εξαρτάται κυρίως από το τι άνθρωπος θα είναι ο γιατρός και τι «όρεξη» θα έχει να βοηθήσει μια προσφύγισσα ή όχι. Στη δυσκολία της απόκτησης βεβαίωσης, υπάρχει πάντα η υπόνοια ότι μπορεί οι ισχυρισμοί να είναι ψευδείς. Η συλλογική ιστορία της ιατρικής πρόσληψης του ψυχικού τραύματος, για τους Fassin και D' Halluin (2007) διαπλέκεται με την ιστορία της μετανάστευσης¹⁴ στην Ευρώπη και μαζί παράγουν την διαδικασία ασύλου που γνωρίζουμε σήμερα, την ανάγκη να αποδείξεις δηλαδή, ιατρικά την ύπαρξη του ψυχικού και όχι μόνο τραύματος σαν μέσο πιστοποίησης της εγκυρότητας των ισχυρισμών σου. Η εισαγωγή της δυσπιστίας και της πιθανότητας του «ψευδούς πρόσφυγα» (false refugee) στην διαδικασία επιφέρει ολοένα και περισσότερο την εκτίμηση των στοιχείων ως «ανεπαρκή» για να βεβαιωθούν οι ισχυρισμοί τους. Η νομική διαδικασία αιτήματος ασύλου είναι συν-αισθηματικά προσδιορισμένη, αφού η επιτέλεση του ρόλου του πρόσφυγα/ της προσφύγισσας, η υπόνοια παραπάνω τραυμάτων (πχ έμφυλης βίας) λόγω του βιώματος της μετανάστευσης, αποτελούν τον καθοριστικό παράγοντα ώστε να εγκριθεί το αίτημά τους, ανάλογα με τα

¹⁴ Όσο οι πρόσφυγες γίνονταν αντιληπτοί σαν πιθανή εργατική δύναμη, στην Γαλλία και σε άλλα Ευρωπαϊκά κράτη, η διαδικασία ασύλου ήταν σαφώς ευκολότερη απ' ό,τι σήμερα. Οι συγγραφείς αναφέρονται στην εισαγωγή της πιθανότητας ψευδών ισχυρισμών εκ μέρους των προσφύγων σαν προσπάθεια αποθάρρυνσης της μετανάστευσης με την ταυτόχρονη μετατόπιση ευθύνης στον πρόσφυγα. (Faasin & d' Halluin, 2007, σ. 324)

συναισθήματα που θα προκληθούν στους δικαστές και συγκεκριμένα την πρόκληση συμπόνιας, ή την αποτυχία αυτής (Kobelinsky, 2015).

Οι ιατρικές πιστοποιήσεις, λοιπόν, δεν είναι κάποια ουδέτερη και αντικειμενική, εξω-πολιτική διαδικασία παρά επιτελούνται μέσω της πρόκλησης συναισθημάτων όπως η συμπόνοια σαν απάντηση στον πόνο και στην οδύνη, όπου όμως, συγκεκριμένες εικόνες και ιστορίες την προκαλούν εντονότερα μαρκάροντας κάποια είδη πόνου ως ηθικά θεμιτά (Ticktin, 2011α). Εφόσον η ιατρική γνωμάτευση είναι μια διαδικασία πάνω απ' όλα συν-αισθηματική, εξαρτάται από την πρόκληση των συναισθημάτων αυτών το να παραβλεφθούν οι όποιες αδυναμίες της ωφελούμενης να πάρει τη βεβαίωση που χρειάζεται, εφόσον φαίνεται πως υπάρχει ευελιξία στην εφαρμογή των κανόνων. Η συμπόνοια, ταυτόχρονα, υπονοεί μια κοινωνική σχέση μεταξύ θεατών και υποφερόντων, ένα συναίσθημα σε λειτουργία που προδηλώνει την προνομιακή θέση που κατέχει κάποιος/α νιώθοντας συμπόνοια για μια σκηνή πόνου (suffering) που εκτυλίσσεται μπροστά του (Berlant, 2004, σ. 4). Μια διάσταση που συνοδεύει πάντα την επιτέλεση της συμπόνιας είναι η συγκράτηση (withholding) – αποτράβηγμα από αυτήν, όπου οι σκηνές εκδήλωσης της ευαλωτότητας κάποιας/κάποιου παράγουν αναπόφευκτα την επιθυμία να αποτραβηχτούμε ως μια αίσθηση ενόχλησης. Ο λόγος που η συμπόνοια βρίσκεται αθέατα στην καρδιά των συν-αισθηματικών προεκτάσεων της εξυπηρέτησης των προσφυγισσών είναι ότι επί της ουσίας μεγάλο μέρος των διαδικασιών εξαρτάται από τη δικαιοδοσία και τη διάθεση κάθε ατόμου που εξυπηρετεί να βοηθήσει, να «πιστέψει», να κάνει ότι πιστεύει ή να κάνει απλώς τα στραβά μάτια προκειμένου να προχωρήσει ή να παρακωλυθεί η διαδικασία. Αυτό το οποίο κινητοποιεί δεν είναι άλλο παρά η ανταπόκριση σε μια γενική ιστορία οδύνης και μαρτυρίου, του βιώματος της προσφυγιάς και αντίστοιχα της έμφυλης βίας. Εφόσον η πρόκληση συμπόνιας, όμως είναι άρρηκτα δεμένη με το αποτράβηγμα από αυτήν είναι αρκετά εύκολο να αποτύχει η πρόκλησή της στις διαδικασίες που εξαρτώνται απ' αυτήν. Τι συμβαίνει, όμως, με το συνδυασμό της συν-αισθηματικής αυτής διαδικασίας, όταν η γλωσσική επικοινωνία δεν μπορεί να υποστηριχθεί; Η Χριστίνα αναφέρει πως εμπλέκεται αρκετά συχνά στις ψυχιατρικές εξετάσεις ως συνοδός

Έχω παρευρεθεί σε τέτοιες εξετάσεις και ο ψυχίατρος τις «κόβει»¹⁵, μπορεί να καταλάβει λίγο για τις περισσότερες. Μου έχουν τύχει και γυναίκες που έχουν κάνει

¹⁵ Τις κόβει με το μάτι

απόπειρες, έχουν αυτοκτονικό ιδεασμό και δεν τους δίνουν χαρτί και τους λένε να τις ξαναδούν ή τους προτείνουν να νοσηλευτούν για κάποιο καιρό. Δηλαδή, μπες να δούμε τι σου συμβαίνει να δούμε πώς θα ανταποκριθείς σε μια αγωγή και μετά θα σου δώσω ένα χαρτί ανάλογα με το αν μπορείς ή δεν μπορείς. Από την εμπειρία μου δε νοσηλεύονται, το αρνούνται.

Στην προσπάθεια κατηγοριοποίησης και κατανομής της ευαλωτότητας σε ιατρικές ενότητες ώστε να παραχθεί μια διάγνωση παράγεται, επίσης, ένα μεγάλο κενό στο αίσθημα της ασφάλειας των ωφελουμένων καθώς το βίωμά τους επιχειρείται να στριμωχτεί – αντιστοιχηθεί σε μια τυπολογία ψυχικών ασθενειών για τη θεραπευτική του «προβλήματός» τους. Η έμφυλη βία, η κοινωνική και θεσμική καταπίεση¹⁶, ταυτοποιούνται σε μια ιατρική κατάσταση και επιχειρείται να αντιμετωπιστεί θεραπευτικά ως τέτοια. Τι συμβαίνει στην περίπτωση που εκείνες εγκαταλείπουν τη διαδικασία; Πέρα από τη βιοπολιτική τροπικότητα της ασφάλειας που ήδη ισχυρίστηκα πως αναιρεί τη συναισθηματική ασφάλεια, η μετάφραση εξαρχής φαίνεται να δημιουργεί αγεφύρωτα κενά εφόσον στον πυρήνα της ενυπάρχει μια *ασυμμετρία* (Povinelli, 2001). Πέρα από την ασυμμετρία που προκύπτει από τη δυσκολία της μεταφοράς του έμφυλου βιώματος γλωσσικά και την προσπάθεια να χωρέσει σε ιατρικές κατηγορίες, η διερμηνεία ως έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού των δομών μετατρέπεται από κενό σε κριτήριο αποκλεισμού καθώς η έλλειψη διερμηνέων, σύμφωνα με τη Νικολέτα, αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα ώστε να μην παραπέμπονται καν σε ξενώνες φιλοξενίας, λόγω της αδυναμίας του συστήματος να τις καλύψει. Ωστόσο, πέρα από την άρνηση της εξυπηρέτησης, η Νικολέτα τονίζει την ανυπαρξία των αιτημάτων γραπτά γεγονός που παρεμποδίζει την καταγραφή τους σαν ανάγκη για να ληφθεί υπόψη σε μελλοντικό απολογισμό των εξυπηρετήσεων. Με τα λόγια της Νικολέτας

Υπάρχει μια πολύ μεγάλη μερίδα κόσμου που έχουν ανάγκη και δε μιλάνε τα ελληνικά, είναι ένα σύστημα που έχει μείνει κάπως πίσω. Εκεί κολλάει η διερμηνεία. Επίσης πολλές φορές όταν γίνεται μια επικοινωνία με το Συμβουλευτικό Κέντρο το αίτημα, θα πάρεις τηλέφωνο για παράδειγμα, μα θα μείνει προφορικό. Είναι πάρα πολύ σημαντικό να στέλνεται το αίτημα και γραπτώς ώστε να υπάρχουν τα αιτήματα καταγεγραμμένα, γιατί κάποια στιγμή νομίζαμε πως δεν είχαμε και τόσες παραπομπές από προσφυγικό πληθυσμό ή από γλώσσες που δε

¹⁶ καθώς πολλές γυναίκες προέρχονται ήδη από μια κατάσταση εγκλωβισμού (πχ μεταναστευτικά καμπς

μπορούσαμε να εξυπηρετήσουμε. Ή με τις γαλλόφωνες, το ότι μπορεί να μην υπήρχαν το τελευταίο διάστημα παραπομπές ήταν επειδή ξέραμε ότι δεν υπήρχε περίπτωση να τις δεχτούν. Πολλές φορές ξέροντας ότι κάποια δεν θα εξυπηρετηθεί δεν την στέλνεις καν διότι δεν θα υπάρχει κάποιο στοιχείο να μπορέσει να πατήσει πάνω.

Η ασυμμετρία που έχουμε στην περίπτωση της διερμηνείας περιλαμβάνει μια διπλή μετάφραση-ή μάλλον μια διπλή ασύμμετρη συζήτηση που αναδεικνύεται μέσω της αδυναμίας μετάφρασης, από τη μια του έμφυλου τραύματος σε ιατρικοποιημένη κατηγορία φροντίδας, κι απ' την άλλη του ίδιου του αιτήματος στη μετάφραση ώστε να ανοίξει η δίοδος για το δικαίωμα στη φιλοξενία. Ο όρος ασυμμετρία [incommensurability] προέρχεται από το έργο φιλοσόφων όπως ο Derrida, ο De Mann και ο Gadamar όπου υποστηρίζεται πως η μετάφραση ανάμεσα σε διαφορετικά εννοιολογικά πεδία προκαλεί τέτοια παραμόρφωση που είναι επί της ουσίας αδύνατη (Povinelli, 2002). Στην τάση αυτή ο ανθρωπολόγος Donald Davidson απαντά με τον όρο της ριζικής μετάφρασης δηλαδή, τη διερώτηση αν στο συγκεκριμένο της ριζικής γλωσσικής και κοινωνικής διαφοράς, είναι θεμιτό οι συνομιλητές να βγάλουν νόημα από μια άρθρωση λόγου. Εκεί επιστρατεύει την υπόθεση της «αρχής της φιλανθρωπίας», ότι οι ομιλητές/τριες δηλαδή πάντα υποθέτουν ότι οι συνομιλητές/τριες τους βασίζονται σε γλωσσικές και λογικές συμβάσεις σαν τις δικές τους, αναπροσαρμόζοντας και αντιστοιχώντας το νόημα των λέξεων του/της συνομιλητή/τριας στο δικό τους (Povinelli, 2001, σ. 322).

Η ανθρωπολόγος Elizabeth Povinelli (2001) επαν-επεξεργάζεται το ερώτημα της ριζικής μετάφρασης, της αδυναμίας να αντιστοιχηθούν δύο κειμενικά και κοινωνικά πεδία δίχως παραμόρφωση, σε συνδυασμό με τη φιλελεύθερη κυβερνητικότητα των κόσμων που ενοικούμε. Κεντρικό της ερώτημα αποτελεί όταν έρχεται η στιγμή που η επικοινωνία δε μπορεί να λειτουργήσει με τις αντιστοιχίες που υποθέτει ο Davidson, πώς συλλαμβάνεται το ασύλληπτο, και πώς αναδύονται ασύμμετροι κόσμοι στην περίπτωση γλωσσολογικής και κοινωνικής διαφοράς καθώς και τι μορφή παίρνει η αναγνώριση όταν δεν έχει τη δυνατότητα να ξεπεράσει τη φιλελεύθερη μη-ανεκτικότητα. (Povinelli, 2011, σ. 76). Στην καρδιά του επιχειρήματός της βρίσκεται η συνέχιση της ζωής εκείνων που δεν εμπίπτουν στις «αγκύλες της αναγνώρισης» [brackets of recognition] σε ζώνες κοινωνικής εγκατάλειψης, στη συνθήκη που ανακύπτει όταν το κράτος της αναγνώρισης απειλείται από την ίδια του την εγχάραξη κόκκινων γραμμών πέρα από τις οποίες διανέμεται η μη-ανεκτικότητα.

Με τον ίδιο τρόπο, όταν η κόκκινη γραμμή της φιλελεύθερης αναγνώρισης χαράσσεται στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων γλωσσών, ή στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων τραυμάτων, που βγαίνουν εκτός της πολιτισμικά δομημένης κατηγορίας του ψυχικού νοσήματος, αυτές που πετιούνται έξω απ' την εξυπηρέτηση καλούνται να συνεχίσουν τη ζωή στις ζώνες κοινωνικής εγκατάλειψης, στους *χώρους αναμονής*, όπως λέει η Pavinelli (2011). Η αναγνώριση της διαφοράς ως συναισθηματική κρίση της διερμηνείας βιώνεται ως ένα *τρέμουλο* και εντοπίζεται στην εσωτερικότητα της ατομικής συνειδητοποίησης, της προσπάθειας διερμηνείας και αντιστοίχισης αλλά ακόμα και στους ασύμμετρους τρόπους με τους οποίους οι θεσμοί καθορίζουν τι θα ανήκει και τι όχι στον κοινωνικό κόσμο. (Pavinelli, 2011, 89). Το *τρέμουλο* αυτό εκφράζεται στην απορία και το θυμό των συνομιλητριών μου όταν φαίνεται καθαρά ότι για τέτοιους λόγους μπορεί να αφεθούν έξω από την ασφάλεια οι γυναίκες στην πιο επισφαλή θέση. Στην μισοτελειωμένη φράση της Νικολέτας «ένιωθες ότι αν δεν μπορούμε να καλύψουμε αυτή τη γυναίκα..» υπονοείται πώς τα θεσμικά κενά όπως η αδυναμία μετάφρασης, ή η μη καταγραφή των αιτημάτων για διερμηνείες άλλων γλωσσών, για το οποίο η ίδια μου εξέφρασε ένα παράπονο, αντηχεί η συνειδητοποίηση της κοινωνικής ασυμμετρίας ως η στιγμή αυτή της εγκατάλειψης σε καταστάσεις κοινωνικής επισφάλειας. Ο σχηματισμός κάποιων τραυμάτων ως μη- μεταφράσιμα τόσο γλωσσικά όσο και δικαιωματικά, συνταράσσει, λοιπόν, τη συναισθηματική ασφάλεια των ωφελουμένων, όσο και εκείνων που προσπαθούν να μετατρέψουν τα αιτήματά τους σε κατανοητές περιπτώσεις για το σύστημα θεσμικής εξυπηρέτησης.

Θα είχε νόημα, ωστόσο, να σκεφτούμε τι δυνατότητες αναδύονται μέσα από το αντίκρισμα της ασυμμετρίας που η αύρα της ασφάλειας συγκρατεί. Η Ναϊσάρκι Ντάβε (2018) στην εθνογραφική της έρευνα σχετικά με τον queer ακτιβισμό στην Ινδία το 2002 με 2003 αναγνωρίζει μια σημαντική πολιτική στιγμή σχετικά με την απαρχή της χρήσης του όρου λεσβία από τα μέλη γυναικείων οργανώσεων που ως τότε δεν αυτοπροσδιορίζονταν έτσι, κάτι που προήλθε από την ανάδυση της ασυμμετρίας ανάμεσα στις λέξεις «Ινδή και Λεσβία» στη δημόσια σφαίρα, όπως αυτές εμφανίστηκαν σε ένα πλακάτ κατά τη διάρκεια μιας διαμαρτυρίας¹⁷. Η Ντάβε

¹⁷ Η διαμαρτυρία αυτή αποτέλεσε την απάντηση των γυναικείων οργανώσεων και των πολιτικά αλληλέγγυών τους μετά από την επίθεση εθνικιστών σε κινηματογράφους που πρόβαλαν μια ινδική ταινία για ένα ζευγάρι λεσβιών.

(2018) υποστηρίζει πως η ανάδειξη της ασυμμετρίας μεταξύ δυο τέτοιων όρων δεν αποσκοπεί στον μετασχηματισμό τους ως δύο συμμετρικά κοινωνικά πεδία, παρά εστιάζει στον τρόπο που περιορίζονται συγκεκριμένα πεδία δυνατότητας όταν το συν-αίσθημα μετασχηματίζεται σε κάτι αναπαραστάσιμο. Κεντρικά στην επιχειρηματολογία της συγγραφέως βρίσκεται το τίμημα της φιλελεύθερης αναγνώρισης και η συν-αισθηματική του αποτύπωση μέσα από τη συγκράτηση, που ανακόπτει στιγμιαία έστω την μεταβολή καθορίζοντας τα όρια μέσα στα οποία διαμορφώνεται η δυνατότητα (Ντάβε, 2018, 321). Η στιγμή που η ιδιότητα της λεσβίας και η συνύπαρξή της με την ινδική ταυτότητα δηλώθηκε ανοιχτά, έκλεισε τα πεδία δυνατοτήτων που προϋπήρχαν τόσο με υλικές συνέπειες, όπως είναι η απομάκρυνση γυναικών που βίωναν την ιδιωτικότητα της ομόφυλης σεξουαλικότητας ως κάτι όχι απαραίτητα αντιφατικό με τον έγγαμο βίο τους, όσο και με εννοιολογικές και πολιτικές συνέπειες, όπως είναι η αποπολιτικοποίηση του κουήρ υποκειμένου που δεν επιθυμεί την ορατότητα. Το κλείσιμο αυτού του πεδίου δυνατοτήτων εκφράζει τη στιγμή που γίνεται εφικτό οι αγκύλες της αναγνώρισης να συμπεριλάβουν την εκάστοτε ταυτότητα, ή γλώσσα στην προκειμένη, αποκλείοντας ταυτόχρονα την πιθανότητα μιας διαφορετικής διεκδίκησης και τη μελαγχολία που αυτό συνεπάγεται. Το τρέμουλο όπως αναφέρει η Povinelli (2011) που αποτυπώνεται στην μισοτελειωμένη φράση της Νικολέτας, αποτελεί τη συν-αισθηματική βίωση της συνειδητοποίησης της ασυμμετρίας, αλλά ταυτόχρονα συγκρατείται μέσα στην αύρα της ασφάλειας. Εφόσον αυτή ενέχει μια αντιληπτική ικανότητα που συνδέεται με την δυνατότητα του αντικειμένου να «μας κοιτά πίσω» (Benjamin, 2013/2018) προκαλώντας ανοικείωση στις εργαζόμενες από την εργασιακή τους πραγματικότητα, το τρέμουλο συμπυκνώνει τη συνειδητοποίηση της διαφοράς και τη μελαγχολία της απώλειας μιας διαφορετικής διεκδίκησης. Η επιτυχής μετάφραση ενός αιτήματος, αντίθετα, σημαίνει το κλείσιμο ενός πεδίου, λόγω της μετατροπής της ασυμμετρίας σε κάτι αναπαραστάσιμο, εν προκειμένω σε κάτι κατανοητό για τη θεσμική συμπερίληψη, αποκαθιστώντας φαινομενικά τη συμμετρία. Μέσα από την ανάδειξη της ασυμμετρίας η αύρα της ασφάλειας διανοίγεται ως πεδίο δυνατότητας όπου η απώλεια αντηχεί εκκωφαντικά, μέσα από την αγανάκτηση των συνομιλητριών μου, μη αφήνοντάς την να απορροφηθεί /αποσιωπηθεί από το φιλελεύθερο μηχανισμό αναγνώρισης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ημικές κατανοήσεις της ασφάλειας

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθώ στις ημικές προσεγγίσεις της ασφάλειας, τις κατανοήσεις δηλαδή εκείνες που δεν ορίζονται εξωγενώς από τις πολιτικές των κρατικών και θεσμικών διαδικασιών εξυπηρέτησης, παρά από τις συνομιλήτριές μου και αναφέρονται τόσο στη δική τους συναισθηματική ασφάλεια όσο και στων εξυπηρετούμενων. Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, η συναισθηματική ασφάλεια είναι ένας παράγοντας που μένει εκτός από τις μακρο-αφηγήσεις του τι συνιστά αντιμετώπιση της έμφυλης βίας από τους θεσμούς, αλλά αναφέρεται έντονα από τις συνομιλήτριές μου τόσο ως καθοριστικός παράγοντας για την ακολούθηση των διαδικασιών από τις γυναίκες που εξυπηρετούν, όσο και σαν σημαντική σύνδεση για τις ίδιες με την εργασία τους, τις επιδιώξεις και τις προσπάθειές τους που διαφεύγουν των προκαθορισμένων γραμμών της εξυπηρέτησης. Το συλλογικό τραύμα, η καθημερινή ματαίωση που η δουλειά των συνομιλητριών μου ενέχει ενώ ταυτοχρόνως παραμένουν συναισθηματικά εμπλεκόμενες με τις ζωές και το τραύμα των ωφελούμενων προσφυγισσών, αποτελεί πυρηνικό κομμάτι της αύρας της ασφάλειας η οποία προσδιορίζει τη συν-αισθηματική λειτουργία των εν λόγω υπηρεσιών. Η αποτυχία της διαδικασίας παραπομπής, είτε λόγω της εγκατάλειψής εκ μέρους των ωφελουμένων, είτε λόγω των κρατικών «κενών» που παρεμποδίζουν την αποτελεσματική βοήθεια των ωφελουμένων, προκαλεί συναισθηματική ανασφάλεια στις συνομιλήτριές μου σχετικά με την εργασιακή τους συνθήκη εφόσον, όπως είδαμε περνούν μια διαδικασία ανοικείωσης με τους όρους υπό τους οποίους διαμοιράζεται η εξυπηρέτηση και τη γενικότερη στόχευση της τήρησης των γραφειοκρατικών κανόνων. Ταυτόχρονα, οι ασυμμετρίες των φιλελεύθερων εγχειρημάτων συμπερίληψης και αποκλεισμού διαφαίνονται στην περίπτωση της αδυναμίας διερμηνείας καθώς και στην περίπτωση αποκλεισμού λόγω της ψυχιατρικής διάγνωσης, κάτι που διαπλέκεται με τη συν-αισθηματική επένδυση των εργαζομένων στις περιπτώσεις που διαχειρίζονται. Η καθημερινή ακύρωση των προσπαθειών τους ανακυκλώνει ένα αίσθημα απογοήτευσης, ένα πολιτικό και προσωπικό αδιέξοδο [impasse] (Berlant, 2011), το οποίο βιώνεται ως απόγνωση και καθημερινή ματαίωση, η οποία, ωστόσο, ενέχει μια μεγαλύτερη ένταση εντός της. Ο τρόπος που διαμοιράζεται και αρθρώνεται το τραύμα θα μας απασχολήσει, ως συστατικό της αναίρεσης της συναισθηματικής ασφάλειας των εργαζομένων, που προκύπτει κυρίως από την αδυναμία να διαχειριστούν και να βοηθήσουν αποφασιστικά τον τεράστιο

αριθμό περιπτώσεων που τους αναλογούν. Η τραυματική διάσταση της εξυπηρέτησης περικλείει μια συν-αισθηματική ποιότητα που οφείλεται στην αύρα της ασφάλειας ως πεδίο δυνατότητας, όπως αναλύθηκε στην προηγούμενη ενότητα, αυτή της ιδιότητα συνομιλεί με την επιτελεστικότητα της συναισθηματικής ασφάλειας που αντηχεί τις απώλειες της θεσμικής διεκδίκησης εγείροντας ερωτήματα αναφορικά με το πολιτικό επίδικο της έμφυλης βίας.

3Α. Κατασκευή τραύματος, ευαλωτότητα και συν-αισθηματική επένδυση

Σε φορείς όπως ΜΚΟ που ασχολούνται με την GBV, ή με το μεταναστευτικό εν γένει, δίνονται εκπαιδευτικές οδηγίες για τη διαχείριση των περιστατικών μέσα από τη συνδιαμόρφωση με το άτομο που χρειάζεται βοήθεια, και όχι ως ένα έτοιμο πλαίσιο στο οποίο πρέπει να ενταχθεί, καθώς και προβλέπεται η συναισθηματική οχύρωση του/ης εργαζόμενου/ης ώστε να προφυλαχθεί από το δευτερογενές τραύμα. Η ευφορία της συμπόνιας, ωστόσο, σε συνδυασμό με την έλλειψη οριοθέτησης, η αγαλλίαση του να συμμετέχεις στον πόνο του Άλλου και η μοναδικότητα των στιγμών αμοιβαιότητας δημιουργούν τις συναισθηματικές (emotional) προϋποθέσεις για την αγνόηση πρακτικών εμποδίων και περιορισμών και την αφοσίωση άνευ όρων σε μια υπόθεση, κάτι που συχνά προκαλεί πικρία και θυμό όταν οι προσδοκίες των εργαζομένων δεν εκπληρώνονται (Kuscu & Papadopoulos, 2002, σ.258).

Η Ειρήνη, εργαζόμενη στο μεταναστευτικό προετοιμάζοντας τα θύματα βασανιστηρίων για τις συνεντεύξεις για την απόκτηση ασύλου, αναφέρεται στη δυσκολία της «συναισθηματικής επένδυσης» που περικλείει η ανάληψη κάθε υπόθεσης καθώς σε πολλές περιπτώσεις οι υποθέσεις βασίζονται σε «ψευδείς» αφηγήσεις. Το φαινόμενο αυτό απορρέει από το γεγονός ότι η απόκτηση ασύλου δημιουργεί *παράδοξα επιθυμητές καταστάσεις* με τα λόγια της Miriam Ticktin (2011α, σ.4) για τους/τις πρόσφυγες/ισσες όπως είναι η ασθένεια και η αναγνώριση κάποιας ευαλωτότητας, εφόσον η φροντίδα διανέμεται βάσει του βιοπολιτικά ορισμένου υποκειμένου της. Ενόσω οι ασθένειες και η απόκτηση ευαλωτότητας παράγουν τη *νέα ανθρωπινότητα* (Ticktin, 2011, σ.12), οι ωφελούμενες/οι μπαίνουν σε διαδικασίες *κατασκευής* της ταυτότητας του μετανάστη/της μετανάστριας, κάτι που η Clara Voyvodic Casabó (2016) περιγράφει ως έναν χώρο μεταμόρφωσης *ευάλωτο στην αλλαγή από τα κάτω*. Χρησιμοποιεί το σχήμα του αναλυτικού δυισμού της Margaret Archer (1995) ώστε να διαχωρίσει την κατασκευή του Εαυτού και του Άλλου ως μια δυναμική διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας η ασφάλεια και η

ανασφάλεια (security – insecurity) συνίστανται από τις κυρίαρχες απαγορεύσεις των μετακινήσεων των μεταναστών/τριών, αλλά διαβάλλονται από ατομικές πράξεις συμπερίληψης. Η έννοια του αναλυτικού δυισμού έρχεται στην συζήτηση για την οικειοποίηση και κατασκευή της ταυτότητας εκ μέρους των προσφύγων/ισσών ώστε να εξισορροπήσει την θεσμική επιρροή και την εξουσία στην κατασκευή ταυτοτήτων, με την επιρροή των ατομικών αποφάσεων που παίρνονται από δράντα υποκείμενα ώστε να αποκλείσουν ή να συμπεριλάβουν τον Άλλο. Ουσιαστικά, αναφέρεται σε ένα πεδίο όπου ο συνδυασμός ετεροπροσδιορισμού και αυτοπροσδιορισμού της μεταναστευτικής ταυτότητας δημιουργεί μια δυναμική διαδικασία διαμόρφωσης. Η κατασκευή της ταυτότητας αυτής δεν πραγματοποιείται, επομένως, ούτε αποκλειστικά από τα πάνω, από την κυριαρχική εξουσία της γραφειοκρατικής λειτουργίας του κράτους και των θεσμών του, ούτε αποτελεί αποδεικτικό στοιχείο της ύπαρξης μιας εμπρόθετης δράσης (agency) εμποτισμένης και δομημένης πάνω στο δίπολο αντίσταση – υποταγή (Saba Mahmood, 2005) που θα απαιτούσε την δυτική πολιτισμική παραδοχή του αυτόνομου υποκειμένου του Διαφωτισμού. Στην κατασκευή - υιοθέτηση της ταυτότητας αυτής δεν με ενδιαφέρουν οι προθέσεις και οι στοχεύσεις των ατόμων που εργαλειοποιούν τις διαδικασίες για να ευνοηθούν, καθώς όπως έχω ήδη ισχυριστεί, η μετατροπή του μεταναστευτικού σώματος σε πεδίο ιατρικοποίησης και πειθάρχησης το σχηματοποιεί ως το μοναδικό εργαλείο μέσω του οποίου αποκτάται η πολιτειότητα. Ήθελα, όμως, να τονίσω πως οι κατανοήσεις εκ μέρους των εργαζομένων σε κρατικές δομές και θεσμούς φροντίδας εμπεριέχουν εσφαλμένες αντιλήψεις (Loizos, 2002) αναφορικά με τις προσφύγισες που πατούν σε τέτοιες ακριβώς πολιτισμικές παραδοχές αποδίδοντας χαρακτηριστικά, προθέσεις και στόχους στα άτομα που εξυπηρετούν βασισμένα στις θεσμικές κατανοήσεις του έμφυλου (και όχι μόνο) τραύματος. Στην παρούσα διπλωματική δεν θα ασχοληθώ με τις κατανοήσεις αυτές, με ενδιαφέρει, ωστόσο, το πώς λειτουργεί η βάση που δημιουργούν στην οποία οι προσπάθειες των συνομιλητριών μου χτίζουν την συν-αισθηματική τους επένδυση και τον αγώνα τους που ξεπερνά και διαφεύγει των εργασιακών τους αρμοδιοτήτων. Με άλλα λόγια, πώς οι ημικές (emic) προσδιορισμένες από τις ίδιες, δηλαδή, κατανοήσεις επικάθονται στις κυρίαρχα εξωγενώς ορισμένες αντιμετώπισεις του τραύματος και πώς αυτή η σύνδεση βιώνεται συν-αισθηματικά [affectively].

Όταν η έκβαση μιας υπόθεσης που διαχειρίζονται είναι διαφορετική από την αναμενόμενη βάσει του πολιτισμικά διανοητού τραύματος και της αντίστοιχης θεραπείας απ' αυτό, οι προσπάθειες των εργαζομένων πέφτουν στο κενό αφήνοντάς τες συναισθηματικά εκτεθειμένες. Η Ειρήνη αναφέρεται στις επιφυλάξεις με τις οποίες άκουγε τις περισσότερες ιστορίες των ωφελούμενων επειδή πιθανόν, καθώς βρίσκονται σε πλαίσιο διαδικασίας ασύλου, να αφηγούνται γεγονότα που δεν έχουν συμβεί (ή δεν έχουν συμβεί κατ' αυτόν τον τρόπο) επειδή πιστεύουν πως έτσι θα κερδίσουν κάτι. Παρ' όλες τις επιφυλάξεις που διατηρούσε, η Ειρήνη αναφέρει πως

Εμπλέκεσαι συναισθηματικά σε μια κατάσταση, ότι είναι ένας ευάλωτος άνθρωπος, ότι χρειάζεται βοήθεια και τα λοιπά και μετά κάπου σκαλώνεις. Βλέπεις δείγματα ότι μπορεί να πράγματα να μην είναι έτσι όπως μου τα αφηγείται στην πραγματικότητα, οπότε εγώ σε τι ιστορία έχω εμπλακεί και τι έχω επενδύσει και σε τι έχω επενδύσει τελικά; Σε έναν άνθρωπο που είναι πιθανό να μου λέει ψέματα και εγώ να επενδύω χωρίς να υπάρχει κάτι εκεί.

Πέρα από την πιθανότητα της ψευδούς αφήγησης, υπάρχει και η μεταβλητή της εγκατάλειψης [για την οποία χρησιμοποιείται ο όρος drop out] κατά τη διάρκεια μιας διαδικασίας εκ μέρους των ωφελούμενων, μια συνθήκη η οποία κλονίζει εξίσου τη συναισθηματική ασφάλεια στην εργασιακή συνθήκη των συνομιλητριών μου. Η Ειρήνη και η Χριστίνα αναφέρονται στο αίσθημα του θυμού σαν εκείνο το οποίο επικρατεί πρώτο όταν μια υπόθεση στην οποία έχουν επενδύσει (εργασιακά και συναισθηματικά) ξαφνικά παύει να υπάρχει καθώς η ωφελούμενη εγκαταλείπει-εξαφανίζεται χωρίς κάποια εξήγηση. Η Ειρήνη αναφέρεται στο πολύ συχνό αυτό φαινόμενο στη δουλειά της ως κάτι που επηρεάζει επαναλαμβανόμενα το αίσθημα ασφάλειάς της και τη γενικότερη συναισθηματική της κατάσταση.

Το πρώτο επίπεδο είναι θυμός σίγουρα. Νομίζω όταν δουλεύεις σε αυτό το πεδίο έχεις μονίμως την αίσθηση ότι εγώ είμαι η πιο δυνατή σε αυτή τη σχέση. Εγώ είμαι πιο δυνατή από την προσφύγισσα, απ' την κακοποιημένη και τα λοιπά δε μπορεί αυτή η γυναίκα να μου κάνει εμένα κάτι, και εκεί που ασπούμε σπάει η σχέση βλέπεις ότι δεν πάει κάτι καλά, δεν συνεργάζεται η άλλη έτσι όπως περίμενες ότι θα συνεργαστεί μαζί σου, σε πιάνει ο θυμός γιατί συνειδητοποιείς ότι με κάποιο τρόπο έχεις μια *ευαλωτότητα* εκεί μέσα επειδή επενδύεις συναισθηματικά. Και εκεί περνάς σε δεύτερο επίπεδο που νιώθεις ανασφάλεια.

Η Ειρήνη αναφέρεται στο θυμό σαν ανταπόκριση στην αναγνώριση της ίδιας της *ευαλωτότητας*, που προηγείται σαν πρώτη αντίδραση δίνοντας έπειτα τη θέση της στην ανασφάλεια. Η ανασφάλεια αυτή σχηματοποιείται από το άγνωστο και το

απρόβλεπτο της τύχης κάθε γυναίκας, παράλληλα με την ίδια την ανεπάρκεια όλης αυτής της επένδυσης που οι συνομιλήτριές μου κάνουν στο να τις βοηθήσουν. Όπως εξηγεί η Χριστίνα:

Μερικές φορές ομολογώ ότι θυμώνω όταν κάποια μου γκρινιάζει απίστευτα στο τηλέφωνο, και προσπαθεί να με χειριστεί θυμώνω μαζί της, αλλά ξέρω ότι δε μπορώ να θυμώνω με μια γυναίκα που βρίσκει τον τρόπο να επιβιώσει¹⁸. Αυτός ο θυμός δεν έχει να κάνει με εκείνη. Είναι μαζεμένος από αλλού, είναι από την άλλη που όντως χρειάζεται τη βοήθειά μου αλλά δε μπορεί να βγει απ' αυτή την κατάσταση.

Η Χριστίνα χαρακτηρίζει το θυμό της με τις γυναίκες που εργαλειοποιούν τη διαδικασία ως «μαζεμένο από αλλού», μια συν-αισθηματική συμπίκνωση της συνειδητοποίησης της τρωτότητας και της επισφάλειας της ζωής των γυναικών που αποτελούν την καθημερινότητά της. Η συν-αισθηματική επένδυση αυτή αποτελεί μια μορφή ανταποκρισιμότητας στις εκκλήσεις για βοήθεια που απευθύνονται στις συνομιλήτριές μου. Η Judith Butler (2009a) στο δοκίμιό της «Ευάλωτη Ζωή» χρησιμοποιεί τη λεβινασιανή έννοια του προσώπου του Άλλου που προκαλεί τον Εαυτό να το σκοτώσει και παράλληλα αποκαλύπτει την ίδια μας την τρωτότητα¹⁹. Για την Butler η έκθεση απέναντι στους άλλους μας *υποκειμενοποιεί*, ενώ ταυτόχρονα υπόκεινται στις κανονιστικές εξουσίες παραγωγής της πολιτισμικά, έμφυλα διανοητής κανονικότητας που ορίζει την αναγνωρισιμότητα (Αθανασίου, 2009, σ.20-21, Butler 2009a). Έτσι, η ηθική την οποία η Butler επιχειρεί να συνυφάνει με το πολιτικό δεν είναι μια ηθική που επικαλείται την οντολογικά προσδιορισμένη τρωτότητα του είναι, παρά έχει την *επιτελεστική ισχύ* της κατάδειξης της δικιάς μας ευαλωτότητας- επισφάλειας τη στιγμή του αντικρίσματος της επισφάλειας του Άλλου/ης (Αθανασίου, 2009). Η σχεσιακότητα που υπονοείται από την αναγνώριση

¹⁸ Η Χριστίνα αναφέρεται σε περιπτώσεις γυναικών τις οποίες έχει εξυπηρετήσει και βοηθήσει συνειδητοποιώντας στην πορεία της διαδικασίας ότι έχουν τα μέσα να βελτιώσουν την κατάσταση για τις εαυτές τους και τα παιδιά τους, αλλά προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τους αντίστοιχους φορείς χωρίς να είναι η μοναδική τους λύση.

¹⁹ «Κατά συνέπεια, το καθήκον μου να ανταποκριθώ στον άλλο αναστέλλει το φυσικό μου δικαίωμα στην επιβίωση, le droit vital. Η ηθική σχέση της αγάπης προς τον άλλο προέρχεται από το γεγονός ότι ο εαυτός δεν μπορεί να επιβιώσει μόνος του, δεν μπορεί να βρει νόημα εντός του δικού του είναι-στον κόσμο... Όταν εκθέτω τον εαυτό μου στην τρωτότητα του προσώπου θέτω υπό αμφισβήτηση το οντολογικό μου δικαίωμα στην ύπαρξη.» (Levinas & Kearney, 1986, σ.23-24)

της ευαλωτότητας μας μέσα από την ευαλωτότητα του Άλλου, φέρνει τη συζήτηση γύρω απ' την απ-αλλοτρίωση δηλαδή τη διττή συνθήκη του να είμαστε διαρκώς διαμορφωμένοι μέσα από τη σχέση μας τόσο με τους άλλους/ες όσο και με τις κανονιστικές εξουσίες που ρυθμίζουν όλα τα πεδία της κοινωνικής ζωής και μας υποκειμενοποιούν (Μπάτλερ & Αθανασίου, 2016).

Η απ-αλλοτρίωση προϋποθέτει τη σχεσιακότητα μας με άλλους με όλες τις λεπτές και σύνθετες αποχρώσεις της αγωνίας και της συγκίνησης που ενέχουν αλλά και τη δομική μας εξάρτηση από κοινωνικές νόρμες που ούτε επιλέγουμε ούτε ελέγχουμε. Η απ-αλλοτρίωση περιλαμβάνει το διαφορετικό και ανισομερή τρόπο με τον οποίο κατανέμονται κοινωνικά οι αγωνίες και οι συγκινήσεις της σχεσιακότητας. (Αθανασίου, 2016, σ. 137-138)

Η άνιση κατανομή των συγκινήσεων της σχεσιακότητας επανεμφανίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής μας για την Μπάτλερ (2016), ως μέρος μιας *αισθαντικότητας* που δεν ανήκει σε ένα υποκείμενο συγκεκριμένα, παρά υπάρχει ως καταστατική σχέση με το αναγνωρισμένο ως έξω του εαυτού, μας κυριεύει και μας υποκινεί σε μια «ακούσια σχεδόν διάσταση των ενσώματων ζώων μας». Η αισθαντικότητα στην οποία αναφέρεται θα μπορούσαμε να πούμε πως συνιστά τον συν-αισθηματικό τρόπο με τον οποίο η σχεσιακότητα και η ευαλωτότητά μας μέσα από το αντίκρισμα της ευαλωτότητας του Άλλου, περνάει σχεδόν ακούσια στις συνομιλήτριές μου. Σ' αυτή την επιτελεστική διαδικασία υποκειμενοποίησης η υπενθύμιση της ασυμμετρίας, που συγκρατείται από την αύρα της ασφάλειας, συνομιλεί με το αντίκρισμα της ευαλωτότητας, καθώς είναι εκείνη η συν-αισθηματική στιγμή της συνειδητοποίησης του εξορισμού κάποιων τραυμάτων έξω απ' τις ζώνες του διανοητού, που διανοίγει το πεδίο δυνατότητας. Ποιος, όμως, είναι ο ρόλος της αύρας στον τρόπο που το τραύμα περνάει ακούσια στις συνομιλήτριές μου;

Η Νικολέτα είναι Συντονίστρια Ψυχοκοινωνικής Υπηρεσίας στην Αθήνα και παρελθοντικά εργαζόταν ως κοινωνική λειτουργός σε Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (μεταναστευτικό camp). Αναφέρεται στις επαναλαμβανόμενες τραυματικές ιστορίες οι οποίες την έχουν φέρει αντιμέτωπη ξανά και ξανά με το βάθος και την οδύνη του έμφυλου τραύματος ως κάτι που *περνάει* μέσα της.

Κάποια πράγματα θα τα πάρεις και μέσα σου, δε γίνεται, όσο επαγγελματίας και να είσαι. Μπορεί να μην το καταλαβαίνεις εκείνη τη στιγμή αλλά δε γίνεται να μην τα πάρεις μέσα σου.

Η επαναληπτική έκθεση στις τραυματικές ιστορίες- πορείες των ωφελούμενων επηρεάζει την Νικολέτα με τρόπο όμως που αποδίδεται με έναν ενσώματο χαρακτηρισμό, αφού η μεταφορά που χρησιμοποιεί υπονοεί την διαπέραση των αφηγήσεων μέσω της επαναληψιμότητάς τους και κατά κάποιο τρόπο «άθελά» τους. Η Χριστίνα έχει πολύ παρόμοιο τρόπο αφήγησης για το πώς προσπαθεί να οριοθετήσει τη συναισθηματική της εμπλοκή με τις γυναίκες τις οποίες εξυπηρετεί σαν ψυχοθεραπεύτρια και το πώς σε πολλές περιπτώσεις η διαχείριση τη δυσκολεύει

Στην καθημερινότητά μου δεν τις σκέφτομαι τις ιστορίες, τις ακούω και νομίζω ότι δεν τις σκέφτομαι, αλλά κάπως *γράφουν και περνάνε μέσα μου*. Μου χει τύχει να βλέπω στον ύπνο μου περίεργα πράγματα που συνδέονται με τη δουλειά μου, ότι κάποιος πολύ δικός μου άνθρωπος του συνέβη κάτι απ' αυτά που κάνω *mix* στο μυαλό μου απ' αυτά που έχω ακούσει στη δουλειά και έτσι ξέρω ότι με επηρεάζει.

Η Χριστίνα συνειδητοποιεί την απορρόφηση του τραύματος και την επιρροή που ασκεί πάνω της μέσω της επαναλαμβανόμενης προβολής των ιστοριών που ακούει σε αγαπημένα της πρόσωπα, και όχι τη στιγμή που «περνάνε μέσα της» οι ιστορίες που ακούει κατά τη διάρκεια των συνεδριών. Η στιγμή που η αποτύπωση του τραύματος διαφεύγει της προσοχής του υποκειμένου θυμίζει αυτό που στη κλασσική ψυχαναλυτική θεωρία αναλύεται ως η ουσία του τραύματος το οποίο δεν γίνεται αντιληπτό τη στιγμή που συμβαίνει παρά με τη συνεχόμενη επανεμφάνισή του με τη μορφή ονείρων και παρεμβατικών σκέψεων (Caruth, 1996, σ.11). Η τραυματική νεύρωση (κατά Φρόυντ) δεν είναι η αντίδραση σε ένα τραυματικό συμβάν παρά στην επιβίωση από αυτό ως μια περίπλοκη εμπειρία (Caruth, 1996). Το ενδιαφέρον του Φρόυντ για τα όνειρα και τις αναλαμπές [flashbacks] έγκειται στο γεγονός ότι αποτελούν απόδειξη μιας επιβίωσης που ξεπερνά την συνείδηση και τους ισχυρισμούς εκείνου που την υπομένει. Δηλαδή, δεν είναι το τραυματικό γεγονός αυτό καθεαυτό η πηγή της τραυματικής νεύρωσης και η α-διανοητότητα της βιαιότητας του (του τραύματος) αλλά η α-διανοητότητα της επιβίωσης από αυτό, στην οποία οφείλεται η επανεμφάνισή του. Αντλώντας από τη θεωρία του Φρόυντ η Cathy Caruth (1996, σ.11) αναγνωρίζει στην κατανόηση αυτή του τραύματος την απαρχή μιας ιστορίας που δεν θα βασίζεται απευθείας σε μοντέλα αναφοράς και εμπειρίας, παρά θα την επανατοποθετήσει στην κατανόησή μας επιτρέποντας της να αναδύεται όπου δεν θα αναδύεται η άμεση κατανόηση.

Καθώς με ενδιαφέρει ο ρόλος που η αύρα της ασφάλειας, που ενυπάρχει σε όλα τα στάδια της εξυπηρέτησης, διαπλέκεται και επενδύεται μέσα από τη

συνεχόμενη ανακύκλωση των ιστοριών τραύματος, ανατρέχω στον τρόπο που η θεωρία του Walter Benjamin για την αύρα συνδέεται με την έννοια της ακούσιας μνήμης του Marcel Proust. Ο Benjamin αναφορικά με το μετασχηματισμό της δομής της εμπειρίας εξετάζει το είδος της τέχνης που βασίζεται στον περισπασμό των αναγνωστών/ ακροατών μέσα από συνεχόμενα ερεθίσματα και συνδέεται άρρηκτα με την ανάδυση της μάζας (Benjamin, 2003 · Benjamin, 2013/2018). Οι ντανταϊστές δίνοντας έμφαση στη βαρβαρότητα και την πρόκληση του σοκ μέσα από τα έργα τους απορρίπτοντας την εμπορευσιμότητα, αποσύνδεσαν την τέχνη τους από την ενατενιστική περισυλλογή που τα έργα τέχνης απαιτούσαν μέχρι τότε και την ταύτισή τους με τη λατρευτική αξία, σημείο στο οποίο ο Benjamin διαβλέπει την καταστροφή της αύρας, όπως έχει αναφερθεί (Benjamin, 2013/2018, σ. 50). Ο περισπασμός λειτουργεί σαν ένα είδος κοινωνικής επανένταξης, ενώ για τον συγγραφέα είναι προτιμότερος από τη συγκινησιακή ταύτιση του θεατή με το έργο ως προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης κριτικής σκέψης, που μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από την αποστασιοποίηση (Τερζάκης, 2013/2018, σ.80-81). Στο δοκίμιό του “*On some motifs in Baudelaire*” συνδέει την ποίηση του Baudelaire με την εμπειρία της μάζας, την εμπειρία, δηλαδή, του σοκ που έχει κάποιος περνώντας από το πλήθος, Στην ποίηση του Baudelaire τα μάτια που δεν μπορούν να αντιγυρίσουν το βλέμμα, μάτια κάποιου/ας που ζει μέσα στο πλήθος και τη μάζα της νεωτερικής μητρόπολης, σηματοδοτούν την παρακμή της αύρας, την καταστροφή της μέσα από την εμπειρία του σοκ. Στο ίδιο σχήμα, ο Benjamin συνδυάζει την αύρα με την έννοια της ακούσιας μνήμης του Marcel Proust (*memoire involontaire*), μιας ενσώματης μνήμης που πυροδοτείται αισθητηριακά και συναισθητικά, οι πληροφορίες της οποίας δεν μπορούν να ανακληθούν κατά βούληση (Benjamin, 2003, σ. 344). Η αύρα μοιράζεται μια πρωταρχική ποιότητα με την ακούσια μνήμη καθώς η «μοναδική εμφάνιση μιας απόστασης οσοδήποτε κοντά μας κι αν βρίσκεται κάτι» εκφράζει μια αδυναμία προσέγγισης σχετιζόμενη με μια ανυπολόγιστη απουσία ή απώλεια (Benjamin, όπ. π.). Η σύνδεση της αύρας με την ακούσια μνήμη, ωστόσο, υπονοεί και κάτι ακόμα · πως η μοναδική αυτή απόσταση που εμφανίζεται αποτελεί μια χρονική διάσταση καθώς παράλληλα διαπλέκει την εγγύτητα και την απόσταση με το υποσυνείδητο (Hansen, 2008). Στο πλαίσιο αυτό η στιγμή της αντίληψης μέσω τη αύρας αποκαλύπτει ένα παρελθόν το οποίο δεν είναι προσβάσιμο στον ενσυνείδητο εαυτό, συνδέοντάς τον με μια παθητικότητα στην οποία κάτι μας καταλαμβάνει αντί για το αντίστροφο

(Hansen, 2008, σ.344). Ο τρόπος που η αύρα, κατά την εννοιολόγηση του Benjamin, συνδέεται με την ακούσια μνήμη, δηλαδή μέσα από την εμφάνιση αυτής της μοναδικής απόστασης, (που βιώνεται ως ανοικείωση από τη στόχευση και τις συνθήκες της εργασίας, όπως ισχυρίστηκα) συνδέει την ακούσια μνήμη με το συλλογικό τραύμα, με την έννοια ότι η στιγμή του δευτερογενούς τραυματισμού δεν είναι προσβάσιμη στη μνήμη των συνομιλητριών μου παρά «περνάει» μέσα τους άθελά τους. Ωστόσο, μια θεώρηση του δευτερογενούς τραυματισμού ως κάτι που δεν μπορεί να ανακληθεί θα μας επέστρεφε σε μια παθολογικοποίησή του εστιάζοντας στην επίδρασή του στο άτομο, ενώ ενδιαφέρομαι να αναδείξω την πολιτική του ισχύ.

Μια θεώρηση του τραύματος που το πολιτικοποιεί ενάντια σε στην νόησή του του ως παθολογικό και ατομικό, η Ann Cvetkovich (2003) αμφισβήτησε την καταχώρησή του ως μη- αναπαραστήσιμο που είχε καθιερωθεί, αντιθέτως το επιχείρημά της συνίσταται στην υπόθεση ότι τα συν-αισθήματα συνδεδεμένα με το τραύμα θέτουν τη βάση για την διαμόρφωση δημόσιας κουλτούρας. Απο-παθολογικοποιώντας τους Λόγους που αποδίδουν στο τραύμα μονάχα τη διάσταση της θεραπείας από αυτό, καταρρίπτει τους δυισμούς μεταξύ πολιτικής και συναισθηματικής ζωής, μεταξύ πολιτικής και θεραπευτικής κουλτούρας. Στη δική της θεώρηση, το τραύμα αποτελεί κοινωνικό και πολιτισμικό Λόγο που αναδύεται σαν αποτέλεσμα συστημικών καταπίεσεων και όχι ιστορικά αποτρόπαιων γεγονότων (πχ Ολοκάυτωμα). Η ανάδυση αυτή έρχεται στο επίπεδο της καθημερινής ζωής, σε γεγονότα και εμπειρίες που μπορεί να μοιάζουν πολύ συγκεκριμένα, περιορισμένα και τοπικά για να μπορούν να χαρακτηρίζουν τα συμβάντα μεγάλης κλίμακας και την ασυμμετρία τους με τα καθημερινά συν-αισθήματα (Cvetkovich, 2003, σ.20). Για τον λόγο αυτό επιστρατεύει παραδείγματα από queer δημόσιες πολιτικές, ώστε να ενταχθεί σε μια φεμινιστική θεώρηση του τραύματος που αποδίδει στην ανάδυσή του μια επαναληπτικότητα και το αντιμετωπίζει ως ένα *συλλογικό συν-αίσθημα*, αντί για ένα προσωπικό κλινικό φαινόμενο που μετατοπίζει την προσοχή μας στην κατεύθυνση της αυτό-βελτίωσης. Αντλώντας από τη Cvetkovich, θα πρότεινα να σκεφτούμε το συναισθηματικό αυτό «πηγαινέλα» που περιγράφουν οι συνομιλήτριές μου ως ένα συλλογικό συν-αίσθημα τραύματος, το οποίο όμως, δεν περιορίζεται σ' αυτό της έμφυλης βίας (ή του κύκλου τη βίας) παρά αντηχεί την απώλεια που η έννοια της αύρας ενέχει ούτως ή άλλως. Επιπλέον, τον τραυματισμό στον οποίο αναφέρεται η Νικολέτα δεν τον «καταλαβαίνεις τη στιγμή εκείνη» που συμβαίνει και

δεν αναφέρεται ως μια αξιοσημείωτη τομή στο χρόνο, παρά υπάρχει στην καθημερινή συν-αισθηματική βίωση της εξυπηρέτησης προσφυγισσών δίνοντας την διάσταση του καθημερινού συν-αισθήματος στην αύρα. Η συν-αισθηματική συγκρότηση της αύρας συνδέεται με τη δυνατότητα στο πεδίο του καθημερινού, κάτι που η Kathleen Stewart (2007) ανέλυσε στο έργο της «Ordinary Affects» για την συν-αισθηματική βίωση της εμπειρίας της καθημερινότητας. Τα *καθημερινά συν-αισθήματα* [ordinary affects] αναδύονται μέσα από την κυκλοφορία δημόσιων αισθημάτων ανάμεσα στα σώματα βάσει των εντάσεων που χτίζουν καθιστώντας τις σκέψεις και τα συναισθήματα πιθανά (Stewart, 2007, σ.3). Έτσι αναδύεται το καθημερινό ως μια συνάθροιση διαφορετικών σκηνών που εκτυλίσσονται δίνοντας συνεχώς την αίσθηση ότι κάτι συμβαίνει/ θα συμβεί, μέσα από τη συν-αισθηματική βίωσή του στο εδώ και τώρα.

«Το καθημερινό είναι ένα κύκλωμα που πάντα είναι συντονισμένο σε κάποιο κάτι κάπου. Ένας τρόπος ανταπόκρισης [απέναντι] στο πιθανό και το απειλητικό, συσσωρεύει την αντήχηση των πραγμάτων. Ρέει μεταξύ κλισέ για τον εαυτό, την εμπρόθετη δράση, το σπίτι, τη ζωή. Πετάγεται σαν όνειρο. Ή εμφανίζεται στη μέση ενός εκτροχιασμού. Ή σε μια απλή παύση (...) Μπορεί να βαλτώσει σε μικρούς κόσμους ταυτοτήτων και επιθυμιών. Μπορεί να προσελκύσει κίνδυνο. Ή να διασκορπιστεί, αφήνοντάς σε να περιμένεις.» (Stewart, 2007, σ. 12)

Στην καθημερινή βίωση της αύρας της ασφάλειας, ενυπάρχει η αίσθηση που περιγράφει η Stewart, της *δυνατότητας* των πυκνώσεων της έντασης να μετατραπούν σε συναισθήματα και σκέψεις, όπου η ανάδειξη της κοινωνικής ασυμμετρίας σε συνδυασμό με την επαναλαμβανόμενη προσπάθεια, αγωνία και ματαίωση τόσο των γυναικών που προσφεύγουν στην θεσμική βοήθεια όσο και των εργαζομένων που τις εξυπηρετούν, καθιστά κάποιες από αυτές τις σκέψεις δυνατές. Έχει νόημα να σταθούμε σ' αυτή την στιγμή που μονίμως διαφεύγει και να αναρωτηθούμε τι δυνατότητες δίνει αυτή η στάση αφύπνισης στην πολιτική οικονομία της καθημερινότητας (Αβραμοπούλου, 2018, σ.42). Τι σκέψεις, συναισθήματα και προσωπικές μετατοπίσεις μπορεί, δηλαδή, να γίνουν πιθανά μέσα ακριβώς από την καθημερινή διάνοιξη του πεδίου δυνατότητας και την απώλεια που η αύρα ως έννοια ενέχει και αντηχεί.

Προηγούμενως, αναφέρθηκα στη βάση πάνω στην οποία χτίζεται η συν-αισθηματική επένδυση των συνομιλητριών μου στηριζόμενη σε μια κατασκευή του τραύματος συγκεκριμένη, εξ' ου και αστοχεί. Η παραδοχή αυτή έχει πρωταρχικά να κάνει με το γεγονός ότι το έμφυλο τραύμα αντιμετωπίζεται εξατομικευμένα, γεγονός

που ενισχύεται από την ιατροκοποίηση της εισαγωγής στους ξενώνες, εντείνοντας τη βιοπολιτική διαχείριση της ετερότητας. Εντούτοις, η συχνή εγκατάλειψη της διαδικασίας αποδεικνύει ότι τα συμφέροντα, οι επιθυμίες, οι στοχεύσεις των ωφελουμένων δεν ευθυγραμμίζονται απαραίτητα με την κλασσική αφήγηση της αντιμετώπισης – θεραπείας του τραύματος. Η συν-αισθηματική στιγμή αντικρίσματος της ευαλωτότητας μέσα από την σοκαριστική συνειδητοποίηση της ευθραυστότητας των προσφυγισσών που εξυπηρετούν, φανερώνει τη διττή λειτουργία της εξυπηρέτησης ως μηχανισμός που πέρα απ' το να συμπεριλάβει μπορεί και να αποκλείει. Έχει, όμως νόημα να εξετάσουμε πώς η απώλεια, που έχω ισχυριστεί ότι περικλείεται καταστατικά στην αύρα της ασφάλειας, επιδρά στις συνομιλήτριές μου μέσα απ' την επαναληπτική τους έκθεση στην ευαλωτότητα και την επισφάλεια της μεταναστευτικής και γυναικείας θέσης υποκειμένου, καθώς και τη βία που την σφυρηλατεί.

3B. Ματαίωση – Αδιέξοδο

Και μετά σκέφτεσαι και τι συμβουλευτική να κάνω σε μια γυναίκα που μένει στο δρόμο και κινδυνεύει ανά πάσα στιγμή να την εκμεταλλευτούν, να τη βιάσουν; Πολύ απόγνωση..²⁰

Η μεταναστευτική “κρίση” έχει χαρακτηριστεί ως άλλο ένα παράδειγμα *γυμνής ζωής* του Agamben (1995), της δυνητικής κατάστασης αποστέρησης και εξορισμού πληθυσμιακών ομάδων από τη σφαίρα της διανοητής ανθρωπινότητας, που πάραυτα είναι καταστατική της πολιτειότητας, καθώς η κατάσταση εξαίρεσης, το φαινομενικά ανοιχτό παράθυρο στην κυριαρχική διαχείριση πληθυσμών αποτελεί την ουσία του Νόμου. Το στρατόπεδο συγκέντρωσης του Agamben (1995), εκεί όπου η συνύφανση βιοπολιτικής και κυριαρχίας παίρνει σάρκα και οστά, μας συνδέει απευθείας με το μεταναστευτικό camp της «προσωρινής» παραμονής, του αποκλεισμού στην εξαθλίωση. Ωστόσο το εργαλείο της βιοπολιτικής δεν επαρκεί έτσι ώστε να εξηγηθεί επαρκώς η πολύπλευρη και συστηματική εμπλοκή που δημιουργείται έτσι ώστε στο τέλος η συνέχιση της αναπαραγωγής της ζωής να καθίσταται σχεδόν αδύνατη. Ο Achille Mbembe (2019/2016) συνδυάζοντας τη βιοπολιτική με την θεωρία της

²⁰ Απόσπασμα από τη συνομιλία μου με τη Μυρτώ

κυριαρχίας, και την συνύφανση της ύστερης νεωτερικότητας με τον Τρόμο, εισάγει την έννοια της *νεκροπολιτικής* ώστε να εξηγήσει τις νέες μορφές εξορισμού στο θάνατο που παράγονται στους σύγχρονους πολέμους, όπου ο θάνατος δεν αποτελεί το τέλος της ζωής, παρά μια κατάσταση γύρω από την οποία αναπτύσσονται ολόκληροι νεκρό-κόσμοι, όπου η εξουσία εξασκείται σε τόσα επίπεδα και με πολλαπλούς τρόπους «πληγώνοντας» τα υποκείμενα, αντί για την απευθείας πρόκληση του θανάτου τους ως ένα μέσο ελέγχου. Το μεταναστευτικό camp (Davies κ.α., 2017) μπορεί να χαρακτηριστεί ακριβώς ως η συνύφανση μεταξύ της βιοπολιτικής διαχείρισης του σώματος και της ζωής, και της νεκρο-πολιτικής που παράγει κρατικά τρομακτικά κενά μέσω του περιορισμού και της εγκατάλειψης, όπως η πρωτοφανής έλλειψη δυνατότητας φιλοξενίας κατά τη διάρκεια της καραντίνας, που έχω αναφέρει στο δεύτερο κεφάλαιο, εξορίζοντας σε ζώνες κοινωνικής εγκατάλειψης αυτούς/ες που δεν καταφέρνουν να φύγουν απ' αυτό.

Κομμάτι της επισφάλειας της ζωής και της νεκροπολιτικής που εξορίζει τις ζωές των μεταναστριών, όχι ως βιοπολιτική διαχείριση της ζωής και του θανάτου, αλλά ως ένα μεθοδικό σαμποτάζ της πορείας τους και του χτισίματος μιας νέας ζωής μέσω του γεωγραφικού εξαναγκαστικού περιορισμού στα Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων, αποτελούν και όλες οι τυπικές γραφειοκρατικές διαδικασίες που συζητήθηκαν ως μέθοδοι αποκλεισμού και συμπερίληψης στη φροντίδα, που εξαρχής αποτελεί συστατικό τρόπο βιοπολιτικής παραγωγής της Ετερότητας. Μέτοχος στην υποδοχή και γείωση – συντριβή είναι και το εργασιακό προσωπικό που, όπως οι συνομιλήτριάς μου, καλείται να διαχειριστεί έναν αδιαχείριστα μεγάλο όγκο περιστατικών, συνεχίζοντας να εξυπηρετεί ενώ μπορεί να περνάει από μια διαδικασία ανοικείωσης με το περιβάλλον εργασίας της και να διαβλέπει την ματαιότητα της εξυπηρέτησης, όπως για παράδειγμα την καταγραφή του περιστατικού μιας γυναίκας που ζητάει στέγη ως θύμα έμφυλης βίας, αλλά δεν υπάρχει θέση σε κάποιον ξενώνα, οπότε το αίτημά της μένει αναπάντητο και η επιβίωσή της μετέωρη. Για την Νικολέτα, ο αδιαχείριστα μεγάλος όγκος των περιστατικών που ζητείται από τους χρηματοδότες να εξυπηρετηθεί είναι αυτό το οποίο, εντέλει, προκαλεί την απόγνωση καθώς η αναντιστοιχία της βαρύτητας του τραύματος μιας γυναίκας που εκτίθεται καθημερινά σε βία λόγω της συνθήκης κατοίκησης της και η βοήθεια που μπορούν να της προσφέρουν την κάνει να νιώθει πως συμμετέχει με έναν τρόπο στον κύκλο της βίας.

Το να δουλεύεις με μια γυναίκα η οποία ουσιαστικά έρχεται εκεί και σου λέει ότι κάθε μέρα μου συμβαίνει αυτό ή ανά πάσα στιγμή θα μου συμβεί αυτό είτε σ' αυτά τα σπίτια είτε στο δρόμο και να μη μπορείς να τη βρεις κάποια λύση είναι *ασφυκτικό*, και εντείνει πολύ τα συναισθήματα του ότι ζεις μαζί της το τραύμα, μπαίνεις μαζί της στη βία, γίνεσαι κι εσύ ένα κομμάτι κακοποιητικό για εκείνη. Από την άποψη ότι έρχεται για να της βρεις μια λύση και εσύ αυτό που κάνεις είναι να συλλέγεις τα στοιχεία για την ιστορία της, να φορτώνεσαι πάνω σου όλη αυτή τη βία ακούγοντάς την, να συμμετέχεις σε αυτό και να μη μπορείς να βρεις λύση. Δεν υπάρχει διέξοδος, οπότε υπάρχει μια αίσθηση ασφυξίας καμιά φορά, σου μεταφέρω τη δικιά μου και μια αίσθηση ότι κι εγώ την κακοποιώ. Και αυτό είναι μια κατάσταση που σε εγκλωβίζει, είναι μια κατάσταση που θυμίζει ένα *αδιέξοδο*. Και δεν είναι θέμα, κατά τη γνώμη μου, οριοθέτησης, δηλαδή δε μπορείς να αποστασιοποιηθείς τόσο πολύ, κυρίως όταν ο όγκος των περιστατικών είναι τόσο μεγάλος το να ακούς και να ξανα ακούς ιστορίες και να μην τις κάνεις τίποτα, είναι πολύ επιβαρυντικό, είναι σαν να *καίγεται σαν μύγα γύρω από μια καυτή λάμπα*.

Παρομοίως, η Μυρτώ από την εμπειρία της σαν συντονίστρια των ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών σε ΜΚΟ ενάντια στην έμφυλη βία κάνει λόγο για ένα συναίσθημα απόγνωσης και ματαίωσης των γυναικών που συντονίζει, ενώ πολλές φορές αναφέρονται σ' αυτό ένα αίσθημα κακοποίησης των ίδιων από το σύστημα, ένα σύστημα που δεν τις βοηθάει, όμως απαιτεί. Η ματαίωση αυτή και η απόγνωση που βιώνεται συν-αισθηματικά προκύπτει από την αδυναμία να βρεθεί λύση για τις γυναίκες που βρίσκονται σε ανάγκη και οφείλεται

στην ανεπάρκεια και την απάθεια πολλές φορές, στην επιθετικότητα από εργαζόμενες και εργαζόμενους στο σύστημα υγείας, στους ξενώνες, σε διάφορα μέρη που έχει χρειαστεί να τις παραπέμψουμε τις γυναίκες. Οπότε έχοντας ακούσει μια ιστορία βίας, προσπαθώντας μετά να βοηθήσεις τη γυναίκα που την έχει υποστεί, και χωρίς να βρίσκεις ανταπόκριση στο εθνικό σύστημα, υπάρχει μια ένταση που ανακυκλώνεται και *πάει κι έρχεται* σε διάφορα επίπεδα.

Η καθημερινή ματαίωση της συνειδητοποίησης αυτής βιώνεται ως ένα αδιέξοδο απ' το οποίο δεν φαίνεται να υπάρχει διαφυγή, ωστόσο η εξυπηρέτηση συνεχίζεται και οι αριθμοί (ειδικά τα τελευταία χρόνια) συνεχίζουν να αυξάνονται. Το αδιέξοδο [*impasse*] στην θεωρία της Laurent Berlant (2001) για την *βάνανση αισιοδοξία* (*cruel optimism*) αναφέρεται στο συν-αισθηματικά προσλαμβανόμενο παρόν και τους τρόπους που επιχειρούμε να προσαρμοζόμαστε συνεχώς στην ευθραυστότητα και ρευστότητα όλων των όψεων της ζωής μας ενώ παράλληλα

διατηρούμε τις συν-αισθηματικές μας προσκολλήσεις σε ιδέες της *καλής ζωής*²¹, της σωστής ζωής που αντιστοιχούν σε μια προγενέστερη περίοδο του μεταφορντικού καπιταλισμού. Η συζήτηση αυτή δεν εστιάζει στην εξάπλωση της επισφάλειας ανεξαρτήτως της τάξης, παρά στην υιοθέτηση της επιτακτικότητας να προσαρμοζόμαστε και το πώς παράγει μια νέα σφαίρα επισφάλειας στην οποία επιχειρούμε να επιλύσουμε την ανασφάλεια του παρόντος. Για την Berlant (2011, σ.200) το παρόν ως αδιέξοδο βιώνεται σαν ένα τέντωμα του χρόνου, μια χρονικότητα δίχως όρια, έπειτα από μια απώλεια ή μια κοινωνική καταστροφή όπου, παρ' όλο που η συνέχεια δεν είναι προφανής, κανείς βρίσκει τον εαυτό του να συνεχίζει. Η μόνιμη αίσθηση «πως κάτι θα συμβεί» ως πύκνωση των εντάσεων που χαρακτηρίζουν την ανακύκλωση των ιστοριών τραύματος, ξεγελά ως προς το ότι αυτό το οποίο θα συμβεί θα ανατρέψει την καθημερινή ματαιώση. Ωστόσο, αυτό το «κάτι», που τελικά δεν συμβαίνει, είναι η ραχοκοκαλιά της καθημερινότητας στην εξυπηρέτηση. Το εργασιακό παρόν στις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες που καταπιάνονται με το μεταναστευτικό έχει αυτή την μόνιμη αίσθηση αδιεξόδου, το οποίο ενώ δηλώνει μια στασιμότητα στην πραγματικότητα αποτελεί την ολοένα και μεγαλύτερη παραγωγή εργασίας, στην προκειμένη εξυπηρέτηση περιστατικών.

Η συντριπτική αίσθηση του αδιεξόδου, η αίσθηση ότι «καίγεται σαν μύγα γύρω από μια καυτή λάμπα», ή όπως η Νικολέτα αντίστοιχα χαρακτηρίζει την καθημερινή της προστριβή και απόγνωση ως ένα μόνιμο αγκάθι²², συνιστά το *συλλογικό τραύμα* στο οποίο αναφέρθηκα προηγουμένως · τη συνειδητοποίηση της συμμετοχής στον κυριολεκτικό και μεταφορικό κύκλο της συστημικής βίας μηδενίζοντας, ουσιαστικά τις συναισθηματικές αποστάσεις που τις κρατούν ασφαλείς, όχι όμως λόγω της έκθεσης στην οδύνη και το τραύμα της έμφυλης βίας, παρά στην ματαιωτική α-δυνατότητα, που δεν επιτρέπει την παραίτηση παρά τη συνέχεια χωρίς σκοπό. Το αδιέξοδο, που βιώνεται ως απόγνωση και ενέχει την ένταση αυτή που «πηγαινοέρχεται», αντηχεί πίσω από την α-δυνατότητα του αιτήματος (ασύλου, στέγασης κλπ) να απαντηθεί, το ίδιο το *δικαίωμα στη ζωή*. Όπως προτείνει η Αβραμοπούλου (2016, 44), τα ανθρώπινα δικαιώματα λειτουργούν ως ένας μηχανισμός που φέρει την μελαγχολική προσκόλληση της ανεκπλήρωτης

²¹ φαντασιώσεις που μπορεί να αφορούν την κοινωνική ανέλιξη, σταθερές συνθήκες εργασίας, βιώσιμες σχέσεις οικειότητας, ή ακόμη και την επιθυμία για το πολιτικό.

²² Χαρακτηρισμός που χρησιμοποίησε η Νικολέτα για να περιγράψει το ίδιο συναίσθημα

επιθυμίας για αναγνώριση και αντίσταση ή/και την απώλεια της δυνατότητας αυτής , μια απώλεια που δεν είναι δυνατό να πενθηθεί δημόσια. Αυτό το οποίο μεταφέρεται σαν *ηχώ*²³ με τη νομική διεκδίκηση του δικαιώματος στη ζωή είναι η παραδοχή της αποτυχίας ένταξης του υποκειμένου στη σφαίρα του έμφυλα, πολιτισμικά, διανοητού ως ανθρώπινο, πράγμα που σηματοδοτεί την καταστατική απώλεια. Για την Αβραμοπούλου (2016, σ. 59) «η πολιτικοποίηση της απώλειας ως μια από-παθολογικοποίηση του τραύματος που δεν προσλαμβάνει τον πόνο ως παθολογία, φέρει μια ένταση που προσφέρει ταυτόχρονα και τη θεραπεία (γιατρεία) ενάντια στην πρόθεσή της, συνοδεύοντας την επιθυμία του αιτήματος στο δικαίωμα μιας διαφορετικής ζωής». Τότε, το να είμαστε συγκλονισμένες αναδύεται σαν ένα μη-παθητικό συν-αίσθημα, το οποίο αντηχεί το επώδυνο πολιτικό ερώτημα του τι σημαίνει το αίτημα του δικαιώματος στη ζωή. Στις καθημερινές αποτυχίες εξυπηρέτησης των αιτημάτων, επομένως, αντηχούν οι απώλειες που τα ίδια τα αιτήματα στην επιβίωση και στην πολιτειότητα υπονοούν, καθώς και η απώλεια μιας διαφορετικής, ριζοσπαστικοποιημένης εξω-συστημικής διεκδίκησης, πράγμα το οποίο συν-αισθηματικά *περνάει* στις συνομιλήτριές μου. Η αύρα της ασφάλειας αποτελεί ταυτόχρονα το πρίσμα που εμφανίζει τις ασυμμετρίες που τα φιλελεύθερα εγχειρήματα θεσμικής συμπερίληψης ενέχουν και το «δίχτυ» που συγκρατεί την απώλεια της εξω-θεσμικής διεκδίκησης χωρίς να την αφήνει να ξεχαστεί.

3Γ. Επιτελεστικότητα του συν-αισθήματος

Τι ακολουθεί μετά την απόγνωση; Είναι δυνατό μέσα από τους μηχανισμούς συστημικής βίας και παραγωγής της Ετερότητας να αναδυθούν τρόποι ενδυνάμωσης και συναισθηματικής ασφάλειας; Πώς μπορεί το συλλογικό τραύμα και η αισθαντικότητα της σχεσιακότητας και του αντικρίσματος της ζωής που είναι αδύνατο να βιωθεί να αποτελέσουν το πεδίο δυνατότητας για πολιτικές που διαφεύγουν των προδιαγεγραμμένων μορφών «βοήθειας» και «εξυπηρέτησης»; Τέλος, τι συμβαίνει με το πλεόνασμα της συν-αισθηματικής επένδυσης των εργαζομένων στις δομές; Στο τελευταίο τμήμα του κεφαλαίου αυτού θα ισχυριστώ

²³ Η *Ηχώ* επανεξετάζεται από τη φεμινιστική βιβλιογραφία όπως πχ το έργο της Adriana Cavarero (2005) σαν μια αποσταθεροποίηση του πατριαρχικού συστήματος σημαίνοντος, καθώς αποσυνδέει το Λόγο από τη γλώσσα ως ένα σύστημα συμβολοποίησης, παραμένοντας μόνο φωνητικός μέσω της επανάληψης.

πως μέσα σε αυτό το καθεστώς συστημικής βίας και παραγωγής της Ετερότητας, παράγοντες δηλαδή που στο όνομα της βιοπολιτικά ορισμένης ασφάλειας αναιρούν τη συναισθηματική της διάσταση, το αίσθημα ασφάλειας αναδύεται ως αποτέλεσμα της επιτελεστικότητας των συν-αισθημάτων, και η αύρα ως πεδίο δυνατότητας αλλά και δίχτυ συγκράτησης βοηθά σε αυτό όσο η θεσμική εξυπηρέτηση δεν «επουλώνει» κάποια τραύματα καλύπτοντας επιφανειακά τα τραύματα που η θεσμική βία ανοίγει. Όπως είδαμε, η επανειλημμένη έκθεση στο συλλογικό τραύμα αντηχεί την αδυνατότητα της διεκδίκησης του δικαιώματος στη ζωή μέσα από αυτή τη θεσμική οδό που, ταυτόχρονα, αποτελεί το ίδιο το background μέσα στο οποίο η απόγνωση, η ματαίωση και οι προσπάθειες των συνομιλητριών μου εξελίσσονται. Το αντίκρισμα της ευαλωτότητας τους μέσα από την ευαλωτότητα των γυναικών προσφυγισσών είναι καθοριστικός παράγοντας στην αποσταθεροποίηση των αφηγήσεων που αναφέρονται σε κανονιστικές αναπαραστάσεις των γυναικών προσφύγων ως «θύματα» και ως «ασθενείς» μέσω των οδών που δίνει ο ανθρωπισμός σαν καταστατικό παρελθόν των οργανώσεων που καταπιάνονται με το ζήτημα της έμφυλης βίας και της μετανάστευσης.

Η Χριστίνα στο συγκεκριμένο της καραντίνας, όπου η ζήτηση αυξήθηκε και η τοποθέτηση νέων cases στους ξενώνες αποκλείστηκε, αναφέρει την ύπαρξη μιας σημαντικής στιγμής που σηματοδοτεί μια διαφορά στη στάση της απέναντι στις γυναίκες που εξυπηρετεί

Βέβαια, την περίοδο της σκληρής καραντίνας, [ενώ ζήτηση για στέγαση αυξήθηκε] έγινε και το άλλο, μπήκαν στη διαδικασία να βρουν κάποιες λύσεις. Θέλω να πω ότι και μόνες τους κάπου φιλοξενούνταν κάποιες, αυτό. Βέβαια δεν ξέρω πόσο κακοποιούνταν εκεί και πόσο καλά πέρασαν, αλλά έχουνε και μια δική τους δύναμη να αναζητήσουν. Το λέω περισσότερο όπως το έλεγα σε μια ομάδα συναδέλφων ότι κάθε μια από αυτές τις γυναίκες παρουσιάζεται σε μας ως εξαιρετικά ευάλωτη, και είναι, αλλά έχουν δικές τους εφεδρείες πολύ ισχυρές, και μπορούν να επιβιώνουν και το υπενθυμίζω πολύ συχνά στον εαυτό μου, ότι έχουν τον τρόπο, ότι *ξέρουν καλύτερα από μένα*. Δηλαδή πρέπει να δεις και τη δυνατή πλευρά τους, το οποίο είναι και πολύ χρήσιμο γιατί πρακτικά όταν τους την αναδεικνύεις, τις βοηθάει κι εκείνες, είναι σαν ένα κομμάτι ενδυνάμωσης. Θα το έλεγα σφαιρικότερη γνώση αυτών των ανθρώπων που δεν είναι μόνο ένα τραύμα, δεν είναι μόνο μια ταλαιπωρία, είναι γυναίκες οι οποίες έχουνε κι άλλες πτυχές, έχουν την ικανότητα να επιβιώνουν, έχουν την ικανότητα να ανταπεξέρχονται αλλά και να χειρίζονται. Είναι πολύ σημαντικό αυτό

ότι δεν είναι μόνο τραύμα αυτές οι γυναίκες, είναι η ζωή η ίδια γιατί έχουν επιβιώσει και τα χουν καταφέρει. Τότε νιώθω πιο ήσυχη για αυτές.

Η Χριστίνα αναφέρεται σε μια ενδυναμωτική στιγμή για την ίδια και για τις γυναίκες που εξυπηρετεί, η οποία εγκαθιδρύεται μέσα από την επανάληψή της ως υπενθύμιση στον εαυτό της και στις συνεργάτιδες της ότι το τραύμα και η δύναμη δεν είναι δύο αλληλο-αποκλειόμενες συνθήκες. Η συνειδητοποίηση αυτή δεν οδηγεί σε μια ρομαντικοποίηση της επιβίωσης και της θεραπείας από την έμφυλη κακοποίηση γιατί, όπως αναφέρει, δεν εγγυάται ότι οι λύσεις στέγασης που βρήκαν οι ωφελούμενες για αυτές και τα παιδιά τους δεν περιλάμβανε βία. Παρόλα αυτά, είναι μια σημαντικά διαφορετική τοποθέτηση αν λάβουμε υπόψη μας την ολοένα και περισσότερη θυματοποίηση που ενέχουν οι κρατικοί μηχανισμοί της ασφάλειας, τα περιβάλλοντα φροντίδας που λειτουργούν με όρους διατήρησης, στενής ρύθμισης και ελέγχου της βιοπολιτικά ορισμένης ζωής. Πώς, όμως, από τον τραυματισμό και την απόγνωση προκύπτει αυτή η ενδυναμωτική στιγμή κάνοντας εν τέλει τη Χριστίνα να νιώθει «πιο ήσυχη γι' αυτές»;

Η επανάληψη μέσα από την οποία η ενδυνάμωση αποκτά την ισχύ της μας παραπέμπει στη θεωρία της επιτελεστικότητας, την επανάληψη, δηλαδή, με διαφορά των κανονιστικών νορμών που μας υποκειμενοποιούν η οποία πάντα ενέχει τόσο την πιθανότητα «σωστής» επιτέλεσης, όσο και την πιθανότητα ανατροπής της ίδιας της νόρμας (Butler, 2009b). Η αντίληψη του συν-αισθήματος ως επιτελεστικό διαφέρει από την ανάλυση του Brian Massumi (1995) που του αποδίδει μια χαρακτηριστική αυτονομία στην οποία έγκειται η ανοιχτότητά του και εντοπίζεται έξω από το Λόγο ως μια διαρκή αίσθηση και μια ζωτικότητα. Ωστόσο, μέσα από τη γλώσσα, ή καλύτερα μέσα από τις διόδους που βρίσκει το συν-αίσθημα να περνάει στη γλώσσα, μπορούμε να το χρησιμοποιήσουμε ως μέσο κατανόησης των σχέσεων εξουσίας, των ρυθμιστικών διαδικασιών που μας απ-αλλοτριώνουν αντηχώντας την πολιτική σημασία της επιτελεστικότητας (Αβραμοπούλου, 2018). Η Αβραμοπούλου (2017) στο άρθρο για τη σιωπηλή διαμαρτυρία των φεμινιστριών στην Τουρκία ως απάντηση στη γυναικοκτονία της ακτιβίστριας Pırpa Bacca αναλύει την ελπίδα ως ένα συν-αίσθημα που επιτελείται στην συνάντηση των φεμινιστικών κινημάτων/δράσεων με τη βία και το θάνατο ως που δεν προκύπτει εξω-λογοθετικά, αλλά εντάσσεται στα πλαίσια του πολιτικού φεμινιστικού λόγου, των ιστορικότητων της έμφυλης βίας και των κοινωνικών σχέσεων εξουσίας, ακόμα και όταν η εκφορά του δεν είναι γλωσσολογική. Η σιωπηλή διαμαρτυρία των φεμινιστριών αντιτάχθηκε στην έντονη

πλαisiώση της γυναικοκτονίας με νοήματα που ενέπιπταν σε κανονιστικές ιδέες περί της σύνδεσης του έθνους με τη βία κατά των γυναικών, εκφράζοντας παράλληλα το θυμό την απελπισία, το θάνατο της ελπίδας μέσα από την εκκωφαντική τους σιωπή. Υπό αυτή την έννοια

«Δεν είναι μόνο αυτό που πεθαίνει στο θάνατο, αλλά και αυτό στο οποίο επιτρέπεται να πεθάνει στα πλαίσια της ζωής, αυτό που προσπάθησαν να αναγεννήσουν οι φεμινίστριες στις διαδηλώσεις τους, το οποίο είναι η ελπίδα. Ωστόσο, η αναγνώριση του πόσο αμφίθυμη μπορεί να είναι η ελπίδα είναι αυτό που γίνεται ελπιδοφόρο και κατ' επέκταση αντιστήριγμα για άλλες πολιτικές φαντασίες, οι οποίες δεν είναι μόνο λογοθετικές αλλά ταυτόχρονα δεν διαφεύγουν της γλώσσας.» (Ανταμοπούλου, 2017, σ. 291)

Θα πρότεινα με τον ίδιο τρόπο να σκεφτούμε την επαναληπτική υπενθύμιση της Χριστίνας, που την κάνει να νιώθει εν τέλει «πιο ήσυχη» για τις γυναίκες που δεν μπόρεσε να εξυπηρετήσει, ότι αντηχεί την ιστορικότητα του τραύματος που διαμοιράζεται στα συστήματα φροντίδας, την συνειδητοποίηση της α-δυνατότητας του αιτήματος στη ζωή, τη ματαίωση και το αδιέξοδο των περιορισμών της εξωγενώς ορισμένης ασφάλειας, αλλά και εν τέλει την συνειδητοποίηση ότι ενώ, τελικά, οι εργαζόμενες δεν μπορούν να εγγυηθούν την προστασία που η ανθρωπιστική βοήθεια υπόσχεται, παρ' όλα αυτά εκείνες μπορεί να τα καταφέρουν. Η συνειδητοποίηση αυτή για να πραγματωθεί, πρέπει πρώτα η «ελπίδα» να πεθάνει, πράγμα το οποίο συμβαίνει μέσα από την επαναληπτική έκθεση στην ευαλωτότητα και την επισφάλεια της ζωής των προσφυγισσών, αλληλοδιαπλεκόμενη με τους μηχανισμούς που την παράγουν και τη διασφαλίζουν. Η επιτελεστική ισχύς του αντικρίσματος της ευαλωτότητας όπως και της ματαίωσης εγκαθιδρύουν αυτή την «ησυχία», ή αλλιώς τη συναισθηματική ασφάλεια η οποία διαρρηγνύει το κανονιστικό αφήγημα της προσφύγισσας που πρέπει να προστατευθεί όντας παθητική απέναντι στους τρόπους διασφάλισης της προστασίας που της προσφέρονται. Μέσα από αυτή τη διαπίστωση τη σταδιακή ανοικείωση με τους όρους που διαμοιράζεται η ασφάλεια και την αδυνατότητα να είναι κάποια σίγουρη για την τύχη των περιπτώσεων που διαχειρίζεται, διανοίγεται η προοπτική μιας πιο ενδυναμωτικής αντίληψης του έμφυλου τραύματος ως κάτι που δεν «θεραπεύεται» αλλά και του ρόλου των εργαζομένων στις δομές για την έμφυλη βία. Άλλωστε, ο προσδιορισμός «πιο» ήσυχη υποδηλώνει την αναγνώριση του πεδίου δυνατότητας μέσα από την αποτυχία της

θεσμικής ασφάλειας, καθώς ποτέ δεν μπορούμε να εγγυηθούμε ασφαλείς χώρους αλλά ίσως μπορούμε να διαπραγματευτούμε την ύπαρξη ασφαλέστερων.

Συμπεράσματα

Σε όλη τη διάρκεια της εργασίας αυτής επιχείρησα να δείξω πώς στο πεδίο της εξυπηρέτησης των επιζωσών έμφυλης βίας, ένα πεδίο που αλληλεπικαλύπτεται με την διαχείριση και εξυπηρέτηση μεταναστριών/προσφυγισσών, η έννοια της ασφάλειας δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένα πως παρέχεται με τρόπους επουλωτικούς απέναντι στο τραύμα της καθημερινής βίας. Από τις ητικές κατανοήσεις της ασφάλειας, αναδεικνύεται η τροπικότητά της ως security, που συνδέεται με τους μηχανισμούς ασφάλειας και επιτήρησης των σύγχρονων νεοφιλελεύθερων κρατών, επιφέροντας πρακτικές ασφαλειοποίησης ως πυρηνικό κομμάτι της λειτουργίας των δομών, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα την ανάδυση της αύρας της ασφάλειας. Στην συν-αισθηματική αυτή ποιότητα της εξυπηρέτησης η νόηση της ασφάλειας ως το αντικείμενο αναφοράς που απειλείται δένει τα σώματα των εξυπηρετούμενων μέσα από το φόβο, προκαλώντας στις εργαζόμενες μια ανοικείωση με τις συνθήκες εργασίας τους ενόσω το αντιλαμβάνονται αυτό. Με την προτεραιοποίηση της υγείας των ωφελουμένων που φιλοξενούνται ήδη σε δομές να εμποδίζει την φιλοξενία γυναικών που έχουν ανάγκη να απομακρυνθούν απ' την καθημερινή βία, καταδεικνύεται η ορισμένη ασφάλεια με κριτήρια βιοπολιτικής ευρωστίας και η ευθραυστότητα του δικαιώματος στην εξυπηρέτηση σε μια τόσο κρίσιμη για τους θεσμούς φροντίδας πολιτική στιγμή. Έπειτα, ο τρόπος που οι ψυχιατρικές διαγνώσεις πραγματοποιούνται θέτει στο επίκεντρο το ζήτημα της μετάφρασης του έμφυλου τραύματος σε ιατρική κατηγορία, και εγκαθιδρύει την δυνατότητα μετάφρασης [μέσω της παροχής διερμηνείας] ως κριτήριο αποκλεισμού - συμπερίληψης όπου ασύμμετροι κόσμοι αναδύονται, με την αδυναμία μετάφρασης να ισοδυναμεί με την εγκατάλειψη σε *χώρους αναμονής* (Povinelli, 2011). Η αύρα της ασφάλειας που συγκρατεί την ένταση της εμφάνισης της ασυμμετρίας, έτσι, ανακύπτει ως το πεδίο δυνατοτήτων, με την επιτυχή μετάφραση- εξυπηρέτηση να σηματοδοτεί το κλείσιμό του, το «φιλί του θανάτου»²⁴ για την φεμινιστική διεκδίκηση, χρησιμοποιώντας την έκφραση της Ναϊσάργκι Ντάβε (2018, σ 302).

²⁴ Η Ναϊσάργκι Ντάβε (2018) χαρακτηριστικά αναφέρει πως ενώ στο δυτικό παράδειγμα της ορατότητας των LGBT ατόμων η σιωπή ισοδυναμεί με το θάνατο, στο παράδειγμα των Ινδών «γυναικών

Η συντριπτικότητα αυτής της ασυμμετρίας βιώνεται συν-αισθηματικά, κάτι που μας οδηγεί στο τελευταίο τμήμα, αυτό της μικροφυσικής της συναισθηματικής ασφάλειας των εργαζομένων όπως κατανοείται από τις ίδιες. Μέσα από την επαναλαμβανόμενη έκθεση των συνομιλητριών μου στην ευαλωτότητα των γυναικών που εξυπηρετούν, και άρα στη δική τους ευαλωτότητα, αναδύεται η ύπαρξη ενός συλλογικού τραύματος, που συγκρατούμενο από την αύρα της ασφάλειας διαπλέκεται με την καθημερινή ματαίωση που ανακυκλώνεται στο πεδίο αυτό. Το αίσθημα αδιεξόδου των συνομιλητριών μου, η απογοήτευσή τους προερχόμενη από την αδυναμία να εξυπηρετήσουν επαρκώς τις γυναίκες αυτές, σε ένα σύστημα που καθιστά την εξυπηρέτηση όλο και πιο μερική, όλο και πιο δύσκολη, αντηχεί την απώλεια της δυνατότητας μιας διαφορετικής διεκδίκησης (Ανταμοπούλου, 2017). Ωστόσο, είναι πολύ σημαντικό να σημειώσουμε πως αυτή η καθημερινή γείωση και η συγκρατούμενη από την αύρα απώλεια που αντηχεί, διανοίγει η ίδια ένα πεδίο δυνατότητας, όπου η επιτελεστική αναίρεση της συναισθηματικής ασφάλειας οδηγεί, τελικά, σε μια παράδοξη εγκαθίδρυσή της με τρόπους που ξεπερνούν τις θυματοποιητικές κανονιστικές αφηγήσεις για τις προσφύγισσες.

Μέσα από την έρευνα σε ένα τέτοιο πεδίο, που η αμφισβήτηση της αναγκαιότητας της ασφάλειας φαντάζει οριακά αδιανόητη, θα ήθελα να υποστηρίξω πως η ασφάλεια είναι το επίδικο στην περίπτωση της έμφυλης βίας εφόσον οι κοινωνικές ασυμμετρίες εκθέτουν καθημερινά συγκεκριμένα υποκείμενα στη βία, όμως, οφείλουμε να θέτουμε υπό διερώτηση το τι είδους βία είναι αυτή. Όπως επιχείρησα να δείξω με την έρευνά μου, η γραφειοκρατική και φυσική οχύρωση των δομών μέσα από τη διαρκή ασφαλειοποίηση καθώς και η διανομή της εξυπηρέτησης υπό σκληρούς κανονισμούς και προϋποθέσεις σε όσες μπορούν να αποδείξουν ότι ανήκουν στη σφαίρα της αναγνώρισης, καθιστούν την ασφάλεια μια μορφή κοινωνικής βίας. Εφόσον, ταυτόχρονα σε φεμινιστικές συζητήσεις και εγχειρήματα όπως η Διοτίμα, συνεχίζει να αποτελεί ζητούμενο, πρέπει να προηγηθεί η αναγνώριση ότι είναι αδύνατο να υπάρξει ολοκληρωτικά και αδιαπραγμάτευτα, ενώ η διαφύλαξή της θα έπρεπε να αποτελεί αντικείμενο διαρκούς αναμέτρησης ως προς τις ασυμμετρίες που ήδη ένα τέτοιο εγχείρημα κουβαλά. Σε μια συγκυρία που ο όρος της

που αγαπούν γυναίκες», το ονομάτισμα ήταν αυτό που λειτούργησε ως το φιλί του θανάτου καθώς φέρνοντας στο φως έναν ολόκληρο κόσμο από λεσβιακές πρακτικές και κοινωνικές συναναστροφές, οδήγησε στο κλείσιμο πεδίων δυνατοτήτων από την απομάκρυνση γυναικών απ' αυτούς χώρους.

ασφάλειας φυσικοποιείται και διαφεύγει της προσοχής μας ως αυτό που «δεν μπορούμε να μη θέλουμε»²⁵, προτείνω να διατηρήσουμε την ανοικτότητα του ερωτήματος τι είναι ασφαλές σε σχέση με τους ασφαλείς χώρους και για ποιόν; Επιπλέον, προτείνω, εφόσον η ασφάλεια βιώνεται συν-αισθηματικά μέσα από την αύρα της, να σκεφτούμε με όρους *απώλειας* έτσι όπως τίθεται από την Αβραμοπούλου (2017) αλλά και τον Douglas Crimp²⁶ (1989) το τι μένει εκτός της. Με την έννοια αυτή, κάθε φορά που ένας χώρος- μια συνθήκη καθίσταται ασφαλής χάνεται η ανοικτότητα ενός πεδίου δυνατοτήτων διαφορετικών διεκδικήσεων (Ανταμοπούλου, 2017) όπως επίσης, χάνονται πρακτικές που μπορεί να μοιάζουν αδιανόητο να πενθηθούν (Crimp, 1989). Το να στεκόμαστε στη μελαγχολία που η απώλεια αυτή μας προκαλεί, δεν μειώνει τη σημασία της διεκδίκησης μιας ασφαλέστερης συνθήκης σαν φεμινιστικό επίδικο, παρά προτρέπει στην αναγνώριση των παράπλευρων απωλειών που ενέχουν τα εγχειρήματά μας.

Βιβλιογραφία

- Ανταμοπούλου, Ε. (2016)., The Affective Echoes of an Overwhelming Life: The Demand for Legal Recognition and the Vicious Circle of Desire in the Case of Queer Activism in Istanbul. Στο Alexandrakis, O., *Impulse to Act: A New Anthropology of Resistance and Social Justice*, Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press, σ. 41-62
- Ανταμοπούλου, Ε. (2017) Hope as a performative affect: feminist struggles against death and violence. *Subjectivity* 10, 276–293
- Αβραμοπούλου, Ε. (2018). Εισαγωγή: Πολιτικές εγγραφές του συν-αισθήματος. Στο Ε. Αβραμοπούλου (επιμ.), *Το συν-αίσθημα στο πολιτικό: Υποκειμενικότητες, εξουσίες και ανισότητες στο σύγχρονο κόσμο* (σ. 11-67). Αθήνα: Νήσος

²⁵ Δανείζομαι την έκφραση από την Gayatri Chakravorty Spivak η οποία την χρησιμοποίησε σε σχέση με τον φιλελευθερισμό.

²⁶ Ο Crimp αναφέρεται στις σεξουαλικές πρακτικές οι οποίες χάθηκαν μετά την εμφάνιση του AIDS και την φυσικοποίηση του ασφαλούς σεξ που δεν έδωσε χώρο σε μια συναρμογή του πένθους με τον ακτιβισμό, ενός «αδιανόητου» κατ' αυτόν πένθους σε εκείνη τη χρονική συγκυρία, για το οποίο αναφέρεται στην αμφιθυμία της μελαγχολίας που προκαλεί.

- Αθανασίου, Α., (2009). Εισαγωγή: Η πολιτική της ευάλωτης ζωής και το αίτημα της κριτικής. Στο Μπάτλερ, Τζ., *Ευάλωτη ζωή: Οι δυνάμεις του πένθους και της βίας*, Αθήνα: Νήσος, σ. 11- 30
- Αθανασίου, Α., & Τσιμουρή, Γ. (2013). Mapping the biopolitics of borders: Bodies, places, deterritorializations. *The Greek Review of Social Research*, 140(140-141), 3-37. <https://doi.org/10.12681/grsr.54>
- Agamben, G., (1995). *Homo sacer: Κυρίαρχη εξουσία και γυμνή ζωή*. Εκδόσεις Scripta
- Ahmed, S. (2014). *Cultural Politics of Emotion*, Εδιμβούργο: Edimburg University Press. (πρώτη έκδοση 2004).
- Άμεντ, Σ. (2018). Συν-αισθηματικές οικονομίες, στο Αβραμοπούλου, Ε., *Το Συναίσθημα στο Πολιτικό: υποκειμενικότητες, εξουσίες και ανισότητες στον σύγχρονο κόσμο*. Μτφ. Τσιάκαλου Ο., Αθήνα: Νήσος
- Asad, T., (1986). The concept of cultural translation in British social anthropology στο *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*, ed. J Clifford, GE Marcus. Berkeley: University California Press
- Balzacq, T. (2011). A theory of securitization: origins, core assumptions, and variants στο Balzacq, T. (επιμ.) *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve*. London: Routledge.
- Balzacq, T. & Leonard, S. & Ruzicka, Z. (2015). “Securitization” revisited: Theory and cases. Στο *International Relations* vol. Aug 5. Σελ. 1-38
- Berlant, L., (2004), Introduction : Compassion (and withholding) στο Berlant, L., *Compassion: The Culture and Politics of an Emotion*, Νέα Υόρκη και Λονδίνο: Routledge, σ. 1-14
- Benjamin, W. (1999). *The Arcades Project*, μτφ Eiland, H. & McLaughlin, K., Cambridge, Massachusetts και London, England : The Belknap Press of Harvard University Press, πρώτη έκδοση 1982
- Benjamin, W. (2004). *Selected Writings, Vol 4. 1938- 1940*. Edit Jennings M., President and Fellows of Harvard College
- Benjamin, W. (2006). *On hashish*. Μετάφραση Eiland, H. Cambridge, Massachusetts & London, England: The Belknap Press of Harvard University Press

- Benjamin, W. (2018). *Το έργο τέχνης στην εποχή της τεχνολογικής του αναπαραγωγικότητας*, μτφ Τερζάκης, Φ. Τρίκαλα: Εκδόσεις Επέκεινα, πρώτη έκδοση 2013
- Berlant, L. (2011). *Cruel Optimism*. Durham: Duke University Press
- Bigo, D. (2002) Security and immigration: toward a critique of the governmentality of unease. *Alternatives*, Vol. 27, pp. 63–92.
- Bondi, L., & Rose, D. (2003). Constructing gender, constructing the urban: A review of Anglo-American feminist urban geography. στο *Gender, Place, and Culture*, 10, σ. 229–245.
- Βουγιούκα, Α. & Λιάπη, Μ. (2020). Έμφυλες και διαθεματικές διαστάσεις της πανδημίας και συνέπειες για την ισότητα, τα δικαιώματα και τις ελευθερίες. Ψηφιακή Δημοσίευση, διαθέσιμο στο https://poulantzas.gr/wp-content/uploads/2020/05/NPI_Covid19_Vougiouka-Liapi.pdf
- Bracke, S. (2016). Bouncing Back: Vulnerability and Resistance in Times of Resilience, στο Butler, J. & Gambetti, Z. & Sabsay L., *Vulnerability in Resistance*, Ντυράμ & Λονδίνο: Duke University Press, σ. 52- 75
- Butler, J. (2009a). *Ενάλωτη ζωή: Οι δυνάμεις του πένθους και της βίας*, Αθήνα: Νήσος
- Butler, J. (2009b). *Αναταραχή Φύλου: Ο Φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια
- Μπάτλερ, Τζ. & Αθανασίου, Α., (2016). *Απ-αλλοτρίωση: Η επιτελεστικότητα στο Πολιτικό*. Μτφ Κιουπκιολής, Α., Αθήνα: Τόπος, (πρώτη έκδοση 2013)
- Caruth, C., (1996). *Unclaimed Experience: Trauma Narrative and History*. Baltimore Md: John Hopkins University (**check again**)
- Casabo, CV., (2016). Security and Self: Identity Construction from Above and Below in the Refugee Crisis in Europe. Στο eSharp, Issue 24: Belonging and Inclusion. https://www.gla.ac.uk/media/Media_461955_smx.pdf
- Cole, A., & Lee, K. (2011). Introduction: Safe. *Women's Studies Quarterly*, 39(1/2), 13-27. Retrieved from www.jstor.org/stable/41290272
- Crimp, D. (1989). Mourning and Militancy. *October*, 51, 3-18. doi:10.2307/778889
- Cvetkovich,, (2003). *An Archive of Feelings :Trauma, Sexuality and Lesbian Public Cultures*. Durham and London : Duke University Press

- Davies, T., & Isakjee A., & Dhesi, S., (2017)., Violent Inaction: The Necropolitical Experience of Refugees in Europe., *Antipode* Vol. 49 No. 5 2017 ISSN 0066-4812, pp. 1263–1284
- Fassin, D., (2001). Biopolitics of Otherness. Undocumented Foreigners and racial discrimination in French Public Debate. Στο *Anthropology Today*, Vol 17., Φεβρουάριος. no 1, σ. 3-7
- Fassin, D. & d' Halluin, E., Critical Evidence: The Politics of Trauma in French Asylum Policies, στο *Ethos*, 35(3), σ.300-329
- Feleppa, R. (1986). Emics, Etics, and Social Objectivity. *Current Anthropology*, 27(3), 243-255. Retrieved February 3, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/2742879>
- Foucault, M. (1980) *Power/Knowledge*, New York: Pantheon Books
- Foucault, M., (2003). *Society Must Be Defended: Lectures at the College de France, 1975-1976.*, επιμ. Davidson, A., μτφ Macey D., Νέα Υόρκη : Picador, πρώτη έκδοση 1997
- Foucault, M. (2003). Η ιστορία της Σεξουαλικότητας: Η δίψα της γνώσης. Μτφ Ροζάκη, Γ., Εκδόσεις Ράππα. Πρώτη έκδοση 1978
- Foucault, M. (2009). *Security, Territory, Population: Lectures at the College de France 1977-78*, επιμ. Senellart, M., Ewald, F., and Fontana, A. Νέα Υόρκη: Palgrave MacMillan, πρώτη έκδοση 2004
- Fox, C., & Ore, T. (2010). (Un)Covering Normalized Gender and Race Subjectivities in LGBT "Safe Spaces". *Feminist Studies*, 36(3), 629-649. Retrieved from www.jstor.org/stable/27919125
- Giordano, C. (2014). *Migrants in Translation: Caring and the Logics of Difference in Contemporary Italy*. Όκλαντ, Καλιφόρνια: California University Press
- Gregg, M.& Seigworth GJ. (2010) An Inventory of Shimmers στο Gregg, M.& Seigworth GJ, *The Affect Theory Reader*. Durham & London: Duke University Press, σ.1-25
- Hansen, M. (2008). Benjamin's Aura. *Critical Inquiry*, 34(2), 336-375. doi:10.1086/529060
- Harris, M. (1990). Emics and Etics revisited στο edit Headland, T. & Pike, K. & Harris, M., *Emics and Etics: The Insider/ Outsider Debate*. Newbery Park, London και New Delhi: SAGE Publications, σ. 48- 61

- Jorion, P. (1983). Emic and Etic: Two anthropological ways of spilling ink. *Cambridge Anthropology*, 8(3), 41-68. Retrieved February 3, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/23816293>
- Kobelinsky, C., (2015), In Search of Truth: How Asylum Applications Are Adjudicated, στο, Fassin, D., *At the Heart of the State: The Moral World of Institutions*, (τυπώθηκε ταυτόχρονα) CPI Antony Rowe, Chippenham, UK and Edwards Bros in the United States of America , σ. 67-92
- Κοσυφολόγου, Α. (2020). *Συζητώντας για την «ενάλωτη» ισότητα σε καιρούς πανδημίας*. Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ: Παράρτημα Ελλάδα, στο https://rosalux.gr/sites/default/files/austerity_corona_1.pdf
- Kuscu M., & Papadopoulos R K., (2002) Working with psychosocial counsellors of refugees in their country of origin: exploring the interaction of professional and other discourses. Στο Papadopoulos R K., (επιμ) *Therapeutic Care for Refugees: No Place like Home*, (σ. 253- 270), Λονδίνο & Νέα Υόρκη : Karnak (Books)
- Lett, J. (1990). Emics and Etics: Notes on the Epistemology of Anthropology στο edit Headland, T. & Pike, K. & Harris, M., *Emics and Etics: The Insider/ Outsider Debate*. Newbery Park, London και New Delhi: SAGE Publications, σ. 127-142
- Levinas, E. & Kearney, R., Dialogue with Emmanuel Levinas. Στο *Face to Face with Levinas*, Όλμπανι : SUNY Press, σελ. 23-4.
- Loizos, P., (2002) Misconceiving refugees?. Στο Papadopoulos R K., (επιμ) *Therapeutic Care for Refugees: No Place like Home*, (σ. 41- 56), Λονδίνο & Νέα Υόρκη : Karnak (Books)
- Mahmood, S., (2005). *Politics of Piety: The Islamic Revival and the Feminist Subject*. Princeton and Oxford: Oxford University Press
- Marcus, G. (1995). Ethnography in/of the World System: The Emergence of Multi-Sited Ethnography. *Annual Review of Anthropology*, 24, σ.95-117. Retrieved October 28, 2020, from <http://www.jstor.org/stable/2155931>
- Massumi, B. (1995) The Autonomy of Affect. *Cultural Critique* 31, σ. 83-109
- Massumi, B. (2002). *Parables of the Virtual: Movement, Affect, Sensation*. Durham and London: Duke University Press

- Mbembe, A., (2019). *Necropolitics.*, μτφ Corcoran. S., Durham : Duke University Press. (πρώτη έκδοση 2016)
- Murray, L., Warr, D., Chen, J., Block, K., Murdolo, A., Quiazon, A., Davis E., & Vaughan. K. (2019) Between 'here' and 'there': family violence against immigrant and refugee women in urban and rural Southern Australia, *Gender, Place & Culture*, 26:1, σ. 91-110
- Neocleous, M. (2013) Resisting Resilience. στο *Social Resilience in the Neoliberal Age*, edited by Peter A. Hall and Michèle Lamont. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ντάβε, Ν., (2018) Ινδή και λεσβία και τι θα συμβεί μετά: Συν-αίσθημα, συμμετρία και κουίρ αναδύσεις. στο Στο Ε. Αβραμοπούλου (επιμ.), *Το συν-αίσθημα στο πολιτικό: Υποκειμενικότητες, εξουσίες και ανισότητες στο σύγχρονο κόσμο* Αθήνα: Νήσος, σ. 287-234
- Pike, K. L. [1954, 1955, 1960] (1967). *Language in relation to a unified theory of the structure of human behavior*. The Hague, Paris: Mouton & Co
- Povinelli, E. (2001). Radical Worlds: The Anthropology of Incommensurability and Inconceivability. στο *Annual Review of Anthropology*, 30, 319-334. Retrieved September 25, 2020, from <http://www.jstor.org/stable/3069219>
- Povinelli, EA (2011). *Economies of Abandonment: Social Belonging and Endurance in Late Liberalism*. Ντόραμ και Λονδίνο: Duke University Press
- Smith. P. (2006). *Πολιτισμική Θεωρία: Μια εισαγωγή*. Επιμ. Κατσιακέρης Α., μτφ Μπούμπαρης Ν., Εκδόσεις Κριτική ΑΕ
- Spivak, G.C. (2018) *Μπορούν οι υποτελείς να ομιλούν;* μετάφραση Κολύρη, Χ., Τρίκαλα: Επέκεινα
- Schwell, A. (2014). Compensating (In)Security: Anthropological Perspectives on Internal Security, στο Maguire, M., Frois, C. & Zurawski, N., *The Anthropology of Security: Perspectives from the Frontline of Policing, Counter-terrorism and Border Control.*, Λονδίνο: Pluto Press, σ. 83-103
- Τερζάκης, Φ. (2018). Σχόλια του μεταφραστή στο *Το έργο τέχνης στην εποχή της τεχνολογικής του αναπαραγωγικότητας*, μτφ Τερζάκης, Φ. Τρίκαλα: Εκδόσεις Επέκεινα, πρώτη έκδοση 2013
- Ticktin M., (2011α), *Casualties of care: Immigration and the politics of humanitarianism in France*, Μπέρκλεϊ, University of California Press.

- Ticktin, M., (2011β). The Gendered Human of Humanitarianism: Medicalising and Politicising Sexual Violence, στο *Gender & History*, Vol.23 No.2 August 2011, σ. 250–265.
- Wichum, R., Ludwigs, A., (February, 2013). Security as Dispositif: Michel Foucault in the Field of Security, στο *Foucault Studies*, No. 15, σ. 164-171